

С Е Р Б І Е

П Л А Ч Е В Н О П А К И П О Р А Б О Щ Е Н І Е

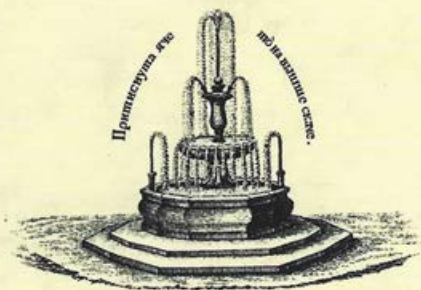
Л Ъ Т А 1813.

З а ш т о и К а к о ?

У

Разговору порабоженне Машере съ
роднымъ еднымъ Сыномъ своимъ,
коему оставля послѣднее свое

З А В Ъ Щ А Н І Е .

Съ Одобреніемъ Цесаро-Кралѣвске Ценсуре .

ВЪ МЛѢТКАХЪ, Л. 1815.

У П а н е О е о д о с і е в а .

МАТИ СЕРБІА И СЫНЪ СЕРБИНЪ.

Заклеласе Земля Раю, да се сваке шайке знају.

Проспа Пословица.

Сербіе плачевно пакпорабощеніе лѣ-
та 1813. зашто и како? у разго-
вору порабощенне Матере съ род-
нымъ однимъ Сыномъ своимъ, кое-
му оставля последнее свое Завѣщаніе.

МАТИ СЕРБІА.

Ахъ жалостна я, по десетолѣтней
праведивѣйшой и счастливой войны, на
сданпушь упропащенна Сербіа! За пеза-
боравлѣнну свету свободу — за свободу
моѣи као словеснѣи люди живиши —
шоликѣи Сынови мои, единокроднѣи Серби
и изъ окрестныя земаля, Босне, Херце-
говине, Черне Горе, и сестре мое Бул-
гаріе на помоѣ долазаху; ополчаваюѣи-
се на Туранне, приносише себе драго-
вольно на кервавый жертвенникъ грозно-
га Марса: десетолѣтно гермѣнне хра-
бро побѣдоноснаго оружья пробило бѣше
до на край запада, юга, востока, и
сѣвера: сви человекѣлюбды обзирахусе
съ благокореннымъ радованіемъ къ моему
избавленію: найвеѣега на свѣшу Царства

Царь, единоплеменный къ шому и сдиновѣрный мой, узео бяше у милоспивно подкрылае свос надежду мою: я ова кадѣ сагипке лица моего, пошамнѣлогѣ отѣ поляко штоплна година, чиняше, да издавати спану сѣяине зраке негдашиѣга подобія моего — кадѣ надежда моя при самомѣ бяше у дѣло произведснїю..... ахѣ! люта Судбина, или козни злые Ангелá, шта напрошивѣ заключяше!!! Може ли ко отѣ васѣ, о Сынови мой! преѣ него я сасвимѣ удавлѣна будемѣ отѣ Туранá, и него опеть смершно заспи паметь ваша — кон се їошне находяще живи у пѣдрý мой, или кой се, прежалоспвной Майцы! пребяше отѣ немла до недрага — може ли ме ко испиннипо извѣспини, како родный сынѣ мой а братѣ вашѣ Георгїе, пусши безѣ свакога боя, бойне наше градове и пограничне шанцовс, остави Матерь свою Сербїю, безѣ крайнѣ нужде, упропашенїю, пребѣже безславно у Нѣмачку спрану — и зашто и како се таковѣ гробѣ нечаянно мени сствори? Некѣ све знамѣ я, некѣ зна свѣшѣ; казуйте.

СЫНѢ СЕРБИНѢ.

Сѣ расперзаннымѣ сердцемѣ и сѣ ушоплѣнными у езеро сузá очима, я ѣу,
Май-

Майко! любећий те, колико и кой дру-
гій, сынъ твой, кой самъ отъ начала
воспанія твоега све у дѣлыма и у вой-
ны быо, и тебе сыновски вѣрно и радо
служю; я ћу ти исплинити све, што е
у знанью моемъ, казати. Достопамятно
е нама, любопытствено не быти дру-
гима пакипорабощеніе твое, порабоще-
ніе Народа едногъ — ерѣ, сиоменимо-
се послѣ чепыри стотине и шолико го-
дина, и Сербѣ су еданъ међу Евро-
пейцыма, и не маленъ, Народъ. Я
самъ гошовъ на пышанья швоя, Майко!
ошговараша; дышай.

МАТИ.

Кажѣ ми, Сыне мой! кой злымъ часъ
принуди Георгіа моего къ бѣгству? Ва-
ля да га не слушѣ войска; или недоста-
такъ праха и олова и рѣне осуешѣ хра-
бросшь вашу; или иремного чысла войске
непрѣшельске задуши васъ: безъ каква
великогъ узрока, онъ не бы быо свое Ма-
тере Сербіе оставіо, до послѣднѣгъ бой-
ногъ града и шанца, и до послѣднѣ свое
кадлѣ кервя?

СЫНЪ.

Майко моя! мы нѣсмо дали рѣшител-
нога боя, да су наше войске изгнуле.
Пра-

Праха и олова ималисмо у свѣ градовѣ и шанцовѣ : за много година моглисмое браниши , и опѣ непрѣяшеля оне защищавати . Хлѣбомѣ особито , ты насѣ сама изѣ чрева швоега изобылно пишаласи ; ни у шому никакве нужде нѣесмо имали . Духѣ храбрости швов сынови нѣесу были изгубили ; и све единомушно кѣ юначкомѣ бою кипѣло е , на обрану свое миле Машере и свободе . Цѣло лѣшо 1813. и комадѣ есени , на свѣ пунктовѣ успѣшно отпорѣ даvasмо : а како сынѣ швой Георгѣе пребѣже у Нѣмачку спрану — свакѣ се зачуди ; и тако ти мы ошадосмо шѣло безѣ главе , уѣе страхѣ у Нарѣдѣ : ошависмо шопове , градове , шанцове , пуне ране , праха и олова , и разбѣжасмосе кудѣ кой опѣ немѣла до недрага .

МАТИ.

Сыне мой ! шо е кажи не манѣ недоумѣнѣя пуно , него и ужасно ; я не знамѣ ту о Георгѣю како мыслиши . Кажу ми што поиздалѣгѣ о поведенѣю нѣгову сѣ вама : я га юшше не смѣемѣ осудити , а не могу оправданна имати . Вѣда е вошпанѣя моего виновникѣ , шакоѣерѣ и паденѣя моего ? Ко ли е кривѣ пропасши моѣой ? За све да ме опоменешѣ Сыне ; говори .

СЫНѣ.

СЫНЪ.

Познашо е , како за шежку цволаю ,
 прошивъ безчеловѣчныя удручшеля Ту-
 рака , непослушника Цару своему , коимъ
 и Царь самъ не могаше нишпа учиниши ;
 1803. године , сынъ швой храбрый Геор-
 гѣс , су мало наше браће воевати почне ,
 и све выше насъ умножвсе на прогнаше
 Варвара . Познашо е , како подъ предводи-
 шелшвомъ нѣговымъ мы успѣшно ныхъ
 разбивасмо , и наъ грудѣй швой , Майко !
 цонстрѣбисмо . Но отъ самогъ ющше оно-
 га доба , кадъ ошале неке Турке у градове
 позашворали бѣсмо , и Везыръ и Дахѣа наъ
 Београда намъ пошляху да се укиримо
 съ нима , да бѣ они Турке злочинце каз-
 ниши , и нама нигда выше не досаѣва-
 ши (гдѣ мы на ныхово слово нѣсмо се-
 бе могли повѣроваши , будући толвко пу-
 тѣ были на превару тако ядши Кнезови
 и друга знашиа браћа опѣ ныхъ изсѣ-
 чени) ющше отъ оногъ доба , како шпо
 Вышезь нашъ Георгѣе , у ошворенной ве-
 ликои съ Турцы войны , и у найвеѣйма
 опасносшима , чрезъ десеть годишнѣа ни-
 гда измѣнѣо нѣе своего первога поведенѣя ;
 тако , съ нѣговымъ ювачшвомъ и успѣ-
 хомъ , залегласе е заедно и успоредо ра-
 сла , у мраку , опровна една Аждая , коя
 е ,

е, у кратку рећи, све десетолѣтне наше муке и труда успѣла најпослѣ из-проверѣи, и твою, Майко! крваво изборену свободу прождреш.

МАТИ.

Открий ми, Сыне! за проклету ту Аждаю; почивши онаго срећногъ, и, како разумѣвамъ, заедно несрећногъ добра, кадъ первый краишъ хопѣше Турци мирити се съ вама, и опредѣляти счастье Матере наше Сербіе. На какви условія васъ Турци къ миру зваху, и кога вамъ на договоре Везырѣ и Дахис изъ Београда пошляху?

СЫНЪ.

Нама е прнаивыше пошляхъ нашъ Митрополитъ Леонтіе.

МАТИ.

Заръ е вашъ Архіпасхыръ у све оно време међу Турцима, непослушниками Цара њихова, живіо?

СЫНЪ.

Есть, Майко! докъ е видіо, да Турци мораю поражени быти отъ насъ.

МАТИ.

МАТИ.

Што е Митрополѣтъ, као вашъ Архїпаспырь, предлагао вамъ оиъ сшра-не шурске?

СЫНЪ.

Да се Турцыма покорямо и предамо.

МАТИ.

Бы ли добро было, да сше га послушали?

СЫНЪ.

Ко бы себе могао Айдуцыма повѣрши, буншовникомъ своего Цара!

МАТИ.

Защо е тако васъ Митрополѣтъ совѣшовао?

СЫНЪ.

За свою собственну корысть. Иѣму су Везырѣ и Дахїе были обеѣтали, што годъ зажелн и заше да ѣе му даши, ако налогъ нѣиховѣ исполни. И по ти е, Майко! люта она Аждая, за кою ѣемъ све по реду чуши. —

МАТИ.

Будуѣи Хрїстїанскїй вашъ Архїпа-спырь,

спырь, морао бы было онъ васъ што болѣ совѣшоваши, и съ вама зло и добро дѣлаши, и вама вѣранъ быши.

СЫНЪ.

Онъ есть было нашъ Архіпастырь, нашего исповѣданія; но нѣс пвой сынъ Сербинъ, иштя си га родила пшъ. Турцы све меѣу насъ пощиляю Владыке Герке, шакове, кои за свою личну корысть продаю насъ Хрїсшіане Турцыма и Мухамеду; а особито Цариградскїи Герцы.

МАТИ.

Како Митрополѣтъ отъ Туракї опшдвоисе, и къ вама преѣе?

СЫНЪ.

Отъ велике нужде, и спраха. Када мы добро Турке на све стране поистукосмо, и у градове позашворасмо; онъ глїдѣши, да Турцы мораю испребленї быти, избѣже къ нама, съ объясненїемъ, да онъ желн у своѣой насшвы съ нама добро и зло дѣлаши.

МАТИ.

Како се с онъ владо меѣу вама?

СЫНЪ.

С Ы Н Ъ .

Веома опасно за насъ . Тайно досто-
вѣрно узнали смо : желѣо е , да не успѣ-
мо у нашемъ предпріятію . Онъ е пре-
ко Иѣмачке између насъ Турцыма у гра-
дове писао ; а после и изъ Царяграда отъ
Дивана Турскога писма пріѣмао , и у На-
родъ спараосе посѣяши , да се не біемо
прошивъ Туракá .

М А Т И .

Зашшо сше га терили међу вама ?

С Ы Н Ъ .

Ты знашь , Майко ! Владыка , духовно
лице , међу нама е у великомъ почи-
нію ; и да смо га подъ судъ метнули ,
или прогнали , Народъ бм се быо узбу-
ніо , и надежду изгубіо сву , да намъ Богъ
выше неће нашему оружью помагати .

М А Т И .

Е ли онъ отъ давна изъ Царяграда
за нашегъ Архіереа посланъ къ вамъ ?

С Ы Н Ъ .

Онъ е быо при последиѣмъ Миниро-
полѣшу , што га е Везыръ у Београду за-
давѣо , и ѣгодъ Протосвѣтелъ много го-
ди-

дині ; и покойный Митрополѣиѣ оубѣ
 Леонтиа любіо е као свою душу , и
 повѣравао му све , као своему родному
 сыну ; и онѣга е и произвео у Прото-
 свиѣла .

МАТИ .

Зашто е Везырѣ удавио онога Митро-
 полѣта , благодѣтсља овога другога ?

СЫНЪ .

Сви люди говоре , и казывали су вер-
 нѣи Турцы и любимцы , кои су кодѣ Ве-
 зыра были , да га е овый испый Митро-
 полѣтѣ Леонтие облагао кодѣ Везы-
 ра , и явио , како е веома богатѣ , и ка-
 ко е Хрѣстианыма наклонивѣ . Везырѣ ,
 по наважденію Леонтиеву , затвори
 у апсѣ Митрополѣта покойнога , а нѣ-
 га пошлѣ у Цариградѣ кѣ своей Пор-
 ты , сѣ препорукомѣ да заповѣде Па-
 тріарху произвесни га у достоинствѣ Ар-
 хіерейско , и у Београдѣ да га пошлю .
 Патріархѣ не согласисе , докѣ живѣ
 бѣше Митрополѣтѣ покойный , друго-
 га произвестя ; а Леонтие изѣ Ца-
 риграда у Београдѣ поврашисе кѣ Везы-
 ру , и каже му Пашрѣарховѣ отвѣтѣ .
 Везырѣ одма заповѣди покойнога Митро-
 полѣта задавиви , а Леонтиа пошлѣ
 опеть

спешь у Цариградъ, съ извѣстіемъ Дивану Цареву за смерть Мипрополітову. Тако Папріархъ рукоположи Л с о н ш і а за Мипрополіта, и у Београдъ пошлъ; и онъ охотно седне у похищенну кржаву Резиденцію своєга благодѣшеля. Ево почешка Л с о н ш і е в а ко хрїсціанскому Архіпащыршву !!

МАТИ.

О Сыне мой! чудна опровника што е живіо међу вама!

СЫНЪ.

Мы смо много погрешил, што смо га прїимил, Народу объявил за нашега Архіереа, и много нѣму добра и чести чинили: све, за убѣдиши га нашимъ добрымъ сердцемъ, да бы намъ добра онъ желіо, и веранъ намъ быо; пакоћеръ и прочїи брзшья поштена Герцм да о намъ добро могу мыслиши, и намъ добра желіши. Него смо се у томъ люшо преварил, и змїю у нашемъ пѣдру грєяли.

МАТИ.

Есте ли се вы были уредили и правленіе какво завели у Народу, кадъ е Мипрополішъ међу васъ избѣгао?

СЫНЪ.

С Ы Н Ъ .

Мы смо, Майко! Правителствующій Совѣтъ Народный были установили; особито помошью ученыхъ людѣй, наше браће Сербалля, кои су по свѣту ходили и училисе, и оставили своя мѣста службе, пакъ изъ приверженности своему Роду, дошли къ намъ. Они су намъ пошановили корень управленія нашего, и благоустройство внутреннее, како и другїи Народы европейскїи што уживаю и благодарствую порядкомъ уредбе Правленія. Мы, не ямаюћи науке, безъ ученые браће наше не смо знали установили и руководствовати ономъ благодѣтелью Народномъ.

М А Т И .

Есте ли вы, сви сложни, благодѣтелью Народномъ руководствовали, и учену браћю вашу слушали, и любили?

С Ы Н Ъ .

Мы смо сви у тому неко време единодушни и сложни были; само Митрополѣтъ Леонїе стараосе е изподъ завѣса, ону уредбу омразили, и учену нашу браћю Сербсѣ сѣ нама носваћати. И неку нашу браћю већъ е было увѣрїо,

и отрѣвао своимъ духомъ, да Правителство и Совѣтъ Народный нѣе потребишо, како ни ученіи люди, међу нама; и такіе бесѣда у Народъ было е посѣяо, да се не имаду за кога бити, и болъ да е Турцыма се предаши; зашто да су доник еретицы, ученіи люди, кои Бога не вѣрую.

МАТИ.

Зашто Митрополитъ на вашу браћю ученне люде шако мерзаше?

СЫНЪ.

Защо, Майко! коликогодъ наша храбрость непріятеля поражаваше, безъ Правителства мы не бы се могли были держати. Дакле зашто Митрополитъ синарешесе да уничижи оно; и налогъ Турскій да исполни, када ученну нашу браћю отъ насъ ошдаши.

МАТИ.

Када сте Совѣтъ установили, зарѣ нѣесте могли Митрополиту границе положитьши, да се не мѣша у Народня дѣла; или, као изданнику, судити му?

СЫНЪ.

Майко моя! напору обстоятелствѣ,
и

и времену, и великии Цари и Князи дру-гда покорavajuсе и шерпе; шако и мы моралисмо нѣга шерпиши. Имао е новацѣ доста, и просыпао као песакъ у Народъ; а као духовно лице, быо е задобыо и паршідъ на свою руку.

МАТИ.

У Совѣту съ начала, о чему сте се найвыше договарали?

СЫНЪ.

Отъ кога ѣмо помоћи искаши, и кому себе искренно повѣриши.

МАТИ.

Отъ кога сте намѣрили были себи помоћи искаши, и себе повѣриши?

СЫНЪ.

Мы, при почткѣ нашего восстанія, отъ нашего сусѣда милосиваго Цара ФРАНЦА, подъ коегъ Скиптромъ благоденствую неколика мѣлліона наше браће Сербѣ уживаюћи сва права чловѣческа, ималисмо добру помоћь и подпору у нашимъ потребамъ; но по свеченію ондашніе обстоятелства, и по самой нарави мы судилисмо, да другому никому себе не можемо искренніе и благонадеждніе

днѣ повѣроваши, кроиѣ единоплеменной и единовѣрной Руссїи. Тако мы као просїи люди судилисмо; а и учина браћя наша, кои писмоводинештвоваху, совѣшавал су намѣ, да нигдѣ не можмо быши счасливїи и бољѣ обезопасити себе, како чрезѣ свезу единоплемене и единовѣрне Руссїе: зато крѣпко заключилисмо иѣ держанисе, и помоћи ошѣ иѣ молиши .

МАТИ .

Есте ли сви сложн.: была у помѣ намѣренїю ?

СЫНЪ .

Мы, Майко! сви Сербїи единодушно тако смо мыслили; кроиѣ Митрополїна Леонїїа . Нїе смїю явно намѣ говориши, него тайно чрезѣ прелїе лице „ Да онѣ не находи за добро сѣ Руссыма имаша поразумїе; зашто да ѣе Русси преварїи Сербѣ, као и Орловѣ што е преварїо у Герткой Морею, и ню на жертву Турцыма оставїо .“ Ово су Митрополїшове рѣчи быле противѣ Русса . —

МАТИ .

Посласте ли вы тогда Децушаше у Руссїю ?

В

СЫНЪ .

С Ы Н Ъ .

Послали ско; и у отбытности наше Денушата, Султанъ Турскій поспяло е намъ понуде, да се прииримо, да ће намъ наша права даши, съ коима ћемо у будуще свободу уживаши, и онъ насля иѣговы неслушника да ће насъ браниши: да веѣ трилѣтну войну прекратимо, да ско довольно иѣгове неослушнике казнили .

М А Т Н .

Что еще вы на то отговорили Султану ?

С Ы Н Ъ .

Мы ско продолжили време коеако, и послали были Султану Денушате, да прошиѣ иѣгове волѣ неѣмо испунаши; а иѣбу шимъ чекали ско стговора отъ наше Денушата изъ Руссе .

М А Т Н .

Каковъ су отговоръ вака Денушати изъ Руссе послали, или донесли ?

С Ы Н Ъ .

Денушати су намъ отговоръ изъ Руссе донесли, да ће скоро рашъ съ Тур-
цы-

цѣма быти, и нака свака помоѣь дода-
лисе ; да мы себе Султану не повѣрава-
мо, а да ѣе Руссіа помоѣью оружія своє-
га будущіюсть наше среѣе и независ-
ности на вѣчно ошѣ Туракі обезбѣдя-
ти ; кѣтому да ѣе намѣ и единого своего
Чиновника послати, коєга руководству
и наспаєленіямѣ можемо себе повѣровати.

МАТИ.

Е ли много времени прошло, да се е-
рять меѣу Руссіомѣ и Капіомѣ Опшо-
манскомѣ появила?

СЫНЪ.

У мало времени рать се е случила, и
Русси Бессарабіомѣ завладели, у Молд-
вію и Влахію себе вмѣщавали, и кѣ Ду-
наву кодѣ Кладова и Берзе Палзике хра-
брый Генералѣ Исаневѣ сѣ часнію свое
войске посиѣо, нашей сираны у помоѣь
дошао, сообщеніе ошкрыл, и на Шту-
бiku на нашей сираны, Видинскоєа Ве-
зыра двадесетопысящю войску, сѣ хра-
бримѣ брашомѣ нашимѣ Миленкомѣ и
нѣговомѣ войскомѣ, коє е была проши-
ву Везыра, совершенно разбил. Ово е
1807. года было. Меѣупимѣ и Агенши
свеєга меѣу насѣ послали бяху Русси у
Београдѣ, Дѣйствителноєа Сшатскоєа

Сопѣтника Родофинкина, кога су сынови твои, Майко! съ неописанномъ радостію прѣимили, и кляки разносилусе: Да здравствуе нашъ есмьлоствѣйшій защитиель, хрѣстіанскій великій Царь, АЛЕКСАНДЕРЪ! да здравствуе иѣгоиъ Генералъ Родофинкинъ, нашъ прѣмьаый гость!

МАТИ.

Естели се вы обходила съ вашимъ мьаымъ гостомъ добро?

СЫНЪ.

Мы смо се тько обходили, да себе Майко, и себе повѣровали смо неограниченно иѣговимъ распореденіямъ и наставленіямъ. Прп томъ извѣспилисмо га за Митрополѣта Леоншѣа, да е ѡма човекъ опасенъ, да му не бы веровао, я да бы се отъ иѣга чувао, као отъ живе вапре; и своя дѣла пайна, кол буде имати съ нама, иѣму да бы нишна не открывао; зашто, акому што каже, то чрезъ иѣга да ѣе и наши непрѣтели Турцы све знати. А проче све сынове твое Сербе наѣиѣе сердце и душу руску и еднотомьслящу.

МАТИ.

Е ; ли меѣу вама и Родофїнікин-
и омѣ залогѣ любви пребыло на вечно ?

СЫНЪ.

По истеченїю неколико времена , при-
мѣщалисмо, да Родофїнікинѣ сѣна-
ма хладнїе послушаще , и недовѣрливо .

МАТИ.

Есте ли могли узрокѣ изнати нѣговой
премѣны ?

СЫНЪ.

Кадасмо прикѣпили премѣну Родо-
фїнікинову, то е насѣ свїю опеча-
лило и у жалосшь спавило . Далисмо по-
зорѣ дневно и ношно о томѣ мыслиши,
за узнати о нѣговой премѣны ; и шако
узнамо , како Леоншїе Мисрополїшѣ
сбѣ ноћь кодѣ Родофїнікина дохо-
дѣше , и на врата нека мала улазаше и
излазаше , а не чрезѣ она , на коя е намѣ
было обыкновенно свїемѣ улазиши и из-
лазиши . Узнамо , како е Мисрополїшѣ
усяѣо и сшазу нашао увуѣисе кодѣ Ро-
дофїнікина у любовь ; и да овай вѣ-
руе све, што му е говорїо Леоншїе .

МАТИ.

МАТИ.

Како е успѣо Митрополѣтъ Леонидѣе, прошивъ васъ отпоровати Родофѣинкина?

СЫНЪ.

У Београду некии перговци Герци живяху, кое веома Родофѣинкинѣ полюби и обѣгенише; чрезъ ѣихъ Митрополѣтъ стависе и успѣ Родофѣинкина на свою страну превариши, да му све вѣруе.

МАТИ.

Шшо е Митрополѣтъ успѣо о вама Родофѣинкину внушшии?

СЫНЪ.

Майко моя! Митрополѣново е дѣло жонайвыше была старосшь, знаюѣи да мы безъ ученные дюдѣи нѣсмо могли никаква поредка у Народу спавиши, тако, како се е онѣ спарао у Народу посѣяти „да ученнии люди за насъ нѣсу, ерѣ да Бога не верую“ тако и Родофѣинкина успѣо е увѣрити, да су привержени иноплеменному Двору наче, неголи Русскому; и да мы шакоѣерѣ све прѣшлорно и двослично сѣ Родофѣинкиномѣ

и о м ъ поступамо за шо , што е Геркѣ ,
и о шѣ Цара другогѣ Чиновника да смо на-
мѣрени искаши .

МАТИ .

Но како е могло Родофиникинѣ
вѣровати перговцима Герцима , п Леон-
шию болѣ , него вама Народу ?

СЫНЪ .

Запо , што е Геркѣ , успѣлсу га про-
тивѣ насѣ вооружаши ; а да е было при-
родный Руссѣ , не бы му смѣли были ни
напоменуши прошиву насѣ .

МАТИ .

Дакле како сте се управляли в дѣло
дѣлали ?

СЫНЪ .

Всома трудно . Преѣ него смо пря-
мѣшили , да е Родофиникинѣ про-
тивѣ насѣ опированѣ , по нѣгову наспа-
вленію дѣлаали смо и писали ; а шо е слу-
жило нѣговой хипрости , како ѣ освѣдо-
чилиця своя доношенія , што е писао у
Главну Квартиру , да и Главкомандую-
щій може мыслити прошивѣ насѣ , и
прочіи Русси , како е Мишродолѣтѣ нашѣ
Леоншиѣе желіо . —

МАТИ .

МАТИ.

Како стесе владали, и што сте чинили у такомъ обстоятелству?

СЫНЪ.

Све смо оцень старалисе Родофинкинову любовъ заслужити, и увѣршити вѣга о нашој искренности. Чистосердечна наша къ нѣму чувствованія излили смо му даже и у Спѣховыма, кое смо у Београду на нсвѣй годъ 1803. нѣму, како и самому Государу, сочинили, и кои су послѣ были печатани у Млѣтцѣма. — Къ тому и Денушаше послали смо наше у Главну Квартуру къ Фелдмаршалу Князю Прозоровскому, и у Петербургъ до Цара АЛЕКСАНДРА да поѣду, за препоручишисе у нѣгову Царску милосшь и покровителство.

МАТИ.

Што су вамъ изъ Главне Квартуре Денушаше явили?

СЫНЪ.

Наши Депутати нама писалису, да е Фелдмаршалъ Князь Прозоровскій веома хладно прѣмїо нѣхъ и обходїосе као съ туѣиномъ, а на истый начинъ и сви
нѣго-

нѣгови окружающія. Чрезъ Родофинкина, Митрополита Леонидъ духъ у нихъ е усѣясе и уселюсе, и довольно примѣтна е была у обращенію ихъ съ нашими Депутатами велика ихъ недовѣрливостъ: дѣяко съ ними сваку речъ толковалису, и перво обращеніе и довѣрливостъ Русска са свимъ бѣ исчезла.

МАТИ.

Депутати есу ли се у Петербургѣ отпразднвали изъ Главне Квартире?

СЫНЪ.

Ни у тому нѣсмо могли успѣши. Князь Прозоровскій извѣсти нашего Вождя и Совѣтъ, ошъ 8-га дана Марша 1808-га года за числомъ 326, изъ Ясса: „Что, ходзшанствомъ и попечителностію сто, и мы Сербя включени у премиріе съ Поршою, до окончательнаго заключенія мира между Россійскою Имперією и Поршою Оштоманскою, при комъ всемплошнивѣйшій Гссударь не оставилъ Сербовъ безъ особеннаго своего вниманія и попеченія, ко обезпеченію будущаго нашего жребія; что мы должны оставаться спокойными, а во всѣхъ дѣлахъ до благосостоянія и до нуждъ Народъ Сербскаго касающихся съ Родо-

Фініки номъ събѣщаются и его совѣтамъ слѣдовать; и что онъ не вступитъ надобности въ посланіе Депутатовъ къ лицу Государя ІМПЕРАТОРА.“ Ово е отговоръ Прозоровскога.

МАТИ.

Есу ли Денушани кодъ нѣга заоспали?

СЫНЪ.

Еданъ Депутатъ заостао е у Главной Квартиры, а другій е кѣ намъ вратіосе (учениый сданъ братъ нашъ) и ове речи говоріо е у Соебну нашемъ: „Я самъ оный, кой самъ іошше у Смедереву, када смо Совѣтъ Правительства успознавал, коо мнѣніе явіо, да, ако мы Руссіе не будемоо крепко держати, и ию за поощилицу нашу молиши, мы ни съ кимъ другимъ не можемо нашего дома добаръ основъ поснавити, и себе обезопасиши. Овые речій вы сви можете опоменутисе, што самъ говоріо, и до сада ихъ крепко се держао. По отровный Митрополѣтъ нашъ Леопіе, преко свію труда, и усердія нашего къ Руссіи, онъ е самъ преодолѣо, и успѣо настроити браію нашу Руссе, о намъ двояко мыслиши, и насѣ не любити, чрезъ РодоФініквца: и овый ланацъ изъ Сербіе —

изъ

изъ Митрополітове гадне душе чрезъ Родофѣиіки и ново слабо сердце — до Петробурга пружіосе е, и може-быти даже корень свой пустію и у Царево сердце. Нїе могуће за сада пресећи га; него да се спарамо за будущноснѣ Народнѣгъ блага: зашто, кадъ е нашъ врагъ Митрополітъ Леоншїе уснѣо Родофѣиікина и маши на свою руку, и Ангшту Цареву и Главнокомандующій и сви Русси морзю веровати — нѣму саму — выте, него сѣемъ нама..... шо за часъ добра не може быти.“

МАТИ.

Што снѣ вы на нѣговъ разговоръ заключили?

СЫНЪ.

Мы смо сви о томъ чушренио душевно плакали, и нѣга сматрали како огорченна човека; а спаралисмо се свѣ возможна средства узети, да бы Родофѣиікина и могли увѣрити онама — оно добродѣпелно сердце нѣгово, кое сѣ начала намъ показывашесе добро — да бы опеть оный нашъ Родофѣиікинъ быо, и Леоншїа не слушао. Истомъ када се надасмо успѣти у нашеиъ желанію, али опеть роди намъ се друга несрећа

у дому нашемъ. Дође за помощника Родофѣиѣкину Коллежскій Соевѣтникъ Ие доба, кой дневно и ношно одма спависе у обращеніе съ Митрополѣиномъ, и явно показывашесе негодованіе нашего обращенія, нашего обычая, нашего порядка, наше любви и усердія. Изчезне сасвимъ и прекратисе и Родофѣиѣкиново обращеніе съ нама. А съ Митрополѣиномъ, явно дневно и ношно, у Народъ бацаху вашру, не покораватисе нашему Правленію; и на конецъ несчастливи имъ се, свадими нашу найславнѣю браћю, нашего Божда и Господара Миленка и Пестра Добрица. На ишній начинъ загре на оставнаго Капелтана Новокрещенногъ, кой изъ Руссіе къ нама бѣ дошао прѣ Родофѣиѣкина; у боеве съ нама ходію, ранѣиватъ много пута быо, да нѣгове услуге Народу нашемъ оказаніе преко сваке су границе. И Родофѣиѣкинъ подъ вѣдомѣдѣла службе опремя га у Главну Квартиру, Главногокомандующій опправа га у Петробургъ, а изъ Петробурга пошлао га у зашоченіе; за шо, што е намъ быо вѣранъ и усерданъ, а Митрополѣиша нѣ могао шерипши. Мы смо Главногокомандующегъ молили, за имати Новокрещенногъ къ нама; но на шо намъ е ошго-

борю, да онъ не може выше дѣти къ на
ма, ерѣ да се меша у духовна дѣла.
Ево видисе, да е важнѣи быо измѣнникъ
Леонтиѣ и услужнѣи кодъ Главноко-
ма: дующегъ, неголи мы сви Серби!

МАТИ.

Када нѣсте могли выше Родофи-
никпиа на свою руку имани, и Недо-
ба јоштъ горѣи опровникъ међу васъ
дошао, што спѣ могли дѣлаши?

СЫНЪ.

Ништа нѣсмо могли дѣлаши; него
само ималисмо добаръ позоръ на себе.
Иза Цариградскѣи Султановѣи Послан-
никѣи „ков су были кодъ насъ, да ошъ
Русскога союза отступимо, обећавајући
намъ, да ће намъ Капиѣи сва правѣи по же-
ланію нашему даши, и кое смо мы сеѣ
были послали назадъ съ отвѣтомъ, да
отъ Руссіѣи нећемо никадъ отступити
репосп оныѣи Посланникѣи, некѣи Владыке
и друга духовна лица, у Београду мно-
го се накупили бѣше, све Герцы, и по-
найвыше изъ Цариграда. Опазимо нѣн-
хово шаптанѣе коекуда по угловыма,
прошивъ нашего Правителства, и све съ
Недобомъ и съ нашимъ Митрополі-
томъ Леонтиѣемъ у обращенію. То,

и да имъ възъ Царвграда чесшо писма до-
 лазаху , сазнавши мы , заблагоразсудико
 и заключимо , да сга празднощешаюѣа
 лица , и нашего Митропслїна Леонїїа
 сѣ нѣма , дамо увеспи у одну ладью ,
 и послати низъ Дунавѣ за границу на
 провидѣніе Судбе ; и Родофїнкину
 за шо явимо . Овай на шо се страшно о-
 полчи , а особино за Митрополїта нашего
 Леонїїа , омѣ стране Цара АЛЕК-
 САНДРА протесшвра , да подѣ Царскимѣ
 покровомѣ онѣ моря меѣу нами быти ,
 на мѣсно шно бы быо измеѣу насѣ мо-
 рао прогнаши га . Мы уважимо — Царевѣ
 покровѣ сгверху нашего избѣнника Леон-
 шїа — а оне друге све за границу ошира-
 вимо . Меѣу овима е и Владыка Кралѣ-
 вичѣ быо : Родофїнкинѣ му даде
 стрелка и преворуку ; оширависе у Дал-
 мацію , и кодѣ Французá услужисе да бу-
 де у Далмаціѣ Владыка . Тако колько е
 годѣ Герка скишника прошло и дошло
 меѣу насѣ , свакому е дао Родофїн-
 кинѣ стропна , а ссе на рачунѣ , да е
 ва насѣ Сербе кошрршїо . Постоянность
 и усердїе наше кѣ Руссїи , единомыслїе и
 управленїе порядка нашего , сѣ начала при-
 бышїя сгоега меѣу насѣ , све с Родофї-
 нїкинѣ похваливао , и насѣ свїю бра-
 шномѣ называо ; а на конецѣ све добро-
 дѣ-

дѣтели измѣннику Миширополѣту приписывао, и Вышнѣ Началство Русскійско увѣрвао, да е само еданѣ Леоншїе кѣѣу нама, кой е приверженѣ Русскїи, и сѣ конимѣ се дѣло може имати: а насѣ Сербѣ варварами назвао. —

МАТИ.

Како е Миширополѣта могао описати Родоолинкинѣ, да е Русскїи преданѣ, кадѣ е Миширополѣтѣ быо прошиванѣ, дагы сѣ Русскїомѣ никаква сношенїя не имате, и да ѣе Русскїи превариши васѣ?

СЫНЪ.

Зато, што е Герко. Юштѣ выше дати кажемѣ, моя Майко! Еданѣ Чиновникѣ русскїи, презименомѣ Каменскїи, донесао намѣ бѣ свѣсто мѣро изѣ Русскїе: онога младїиѣа за принесенїе такове свѣтари, мы, коляко смо могли болѣ, угостилисмо, и сдарили едномѣ сабломѣ у сребро окованномѣ. Онѣ, по оширавки своей измѣѣу насѣ, описао е поведенїе наше, и обычай нашѣ, што е могао цернѣ, и дао шо шпашнати у Пруссїи! Ево коляко е Леоншїе могао уснѣши, да выше браѣе Русскїи вычу прошивѣ насѣ, и нѣму да сведоче! —

МАТИ.

МАТИ .

Када се е премирје међу Руссыма и Турцыма прскратило?

СЫНЪ .

У почетку 1809. года, нашъ Денушатъ, кой се находяше кодъ Княза Прозоровскога, извѣсти насъ, да мира не има, и да ће скоро быти премирје прскратено, и съ Турцыма на ново раниъ започенпсе. Нѣ прошло после того много времена (у пролѣтъю), Родофѣнкынъ у Совѣту нашему явл, писмо прочина стъ Главнокомандующегъ, да већ нѣгове войске руске преко Дунава прелазе у Булгарію; него да мы ударимо на све стране шпо скоріе, а еданъ Корнусъ войске изъ Мале Влахе къ Видину. да ће намъ у помоћ доћи: и када писко Родофѣнкынъ прочина, смота га и славк у чкепъ. —

МАТИ .

Ешеле Родофѣнкина послушави и на Турке ударили?

СЫНЪ .

Мы смо, Майко! были справни сви къ бю, и ударилисмо на три стране: проливъ

тивъ Ница ошъ стране Румелие, противъ Босне, и противъ Албаніе. Освоимо Новый Пазаръ, и Сѣницу. Ту Пейскога Пащу и съ Албанскомъ жестокомъ войскомъ, нашъ Вождь, кой самъ собомъ заповѣдаше, совершенно разбіе и прожеле на Сѣничкомъ Полю. Пріеполье, градъ на рѣцы Ляму, обколимо, и наше предивъ войске до Васоевѣћа добу, и съ Берѣанима и съ Цериногорцыма соединесе; кадъ берже болъ морадосмо напругъ вратитисе ошъ Албаніе, и на помоћъ нашой войсцы къ Делиграду, и на Каменницу кодъ Ница, ешѣшпи.

МАТН.

Зашто е морал оза войска ошъ Албаніе на помоћъ противъ Ница спѣшати?

СЫНЪ.

Запо, што у войсцы овой, што е противъ Ница была, Спаренцие нѣсу еданъ другоме покоравалес; зашто е пу было Леонпѣа Митрополѣна отрованнога касла, и оядовіо ихъ е быо своимъ лдомъ. А друго, што е пурска войска веома была обячала, и тако умноживалесе, да преће него е наша войска ошъ Албаніе на помоћъ присѣбла, Турцы на наше шанце на Каменницы кодъ Ница сил-

но на урициѣ ударе, и шу наше разбїю, кон до зооо войникѣ изгубе, и кѣ Моравы рвцы нагадѣ узбїюсе; гдѣ намѣ Вождѣ доѣе имѣ у помоѣ, и по Моравы ставесе противу испрїачемя.

МАТИ .

Зарь е люлца шурека сила на васѣ была пѣкуицмесе?

СЫНЪ .

И она войска шурска, ма се прошивѣ Руссѣ силала по Булгарїи, чакѣ отѣ Чернога Мора, прошивѣ васѣ дошла е дѣйшесовазми .

МАТИ

Зарь русска войска нїе езма у помоѣ дошла?

СЫНЪ .

Не само што намѣ нїе у помоѣ дошла, него нв за Дунавѣ нїгдѣ нїесу были прешли . Тако намѣ е нашѣ Депутатѣ изѣ Главне Квартїире доо знати . А веѣ е и поздно было ; мы смо еѣ Турцима у боеве были спушпан, и свѣ силу нїхѣбу на себе пѣвукли .

МАТИ .

МАТИ.

Есте ли Родофѣнікиниа просили за помошь?

СЫНЪ.

Нашъ Вождь изъ войске нееднократно писао мусе, и давао знаши, да и она войска, коя е была противъ Русса на свѣмѣ пунктовы на Дунаву, дошла е противъ насъ; него да пише у Влашку Главногокомандующему, да за Дунавъ Русси преправесе и да насъ облегчаю. Такоферъ и Дешушану писао е нашъ Вождь, да яви Главнокомандующему, и да молв помоши, да учине дѣверсію оной войсцы, коя е была противъ нихъ, а шада сва на нашой страны; къ тому да каже, како смо на Родофѣнікиновой речн на Турке ударили. Све то нашъ Дешушанъ яви, а све залуду. Князь Прозоровскій умре, другіи Главногокомандующіи промѣнявахисе; и шако све пролеѣе и цело лѣтоса: свомъ турскомъ силомъ бисмосе, и ошпоръ давасмо ми сами.

МАТИ.

Щшо вамъ Родофѣнікиниа на шо ошговард?

С Ы Н Ъ .

Родофѣиікинъ, Недоба, и Ми-
 прополѣиъ у Августу месецу, у Београ-
 ду тайно договоресе кѣ бѣгству. И Не-
 доба неку нашу браію сѣ фамиліама
 зовне, да доіу у вечерѣ сѣ нѣма на
 шепшию, кои доіу, и сѣ вечера до пол-
 ноіи сѣ нѣма шетали, докѣ наипосле
 позове ихѣ да по воды проводе време; а
 када были на половины Дунава, повыче
 Недоба на кормануша, да везе кѣ Пѣ-
 мачкой страны. Кадѣ су се превезли, он-
 да Недоба нашой браіи, кои нѣсу зна-
 ли, яви: „Вы спие сѣ нама на мою речѣ
 дошли. Ваше куће пуне имућья оспале-
 су, и ништа са собомѣ нѣсте могли у-
 зети; будуіи нѣ было могуће явипи
 вамѣ на оной страны, да Сербіа овога
 пуша мора пропаспи, и Турцы у Бео-
 градѣ доіи до два дана. Него немойте-
 се ништа за шо смущаваши, вама ће нашѣ
 Царь све ваше имућье и шшесту запла-
 шипи.“

М А Т И .

Сѣ Родофѣиікиномѣ колика су
 Чиновника была русска, и како да сви
 согласно шако васѣ оспаве?

С Ы Н Ъ .

С Ы Н Ъ .

Коллежскій Совѣтникъ Не доба, Губернскій Секретарь Прокуровиць, и Лазарь Павковичъ изъ Далмаціе родомъ—добѣжало отъ Французіа: колико е было гадно, целый Београдъ отъ нѣга е смердіо; и своіой Націи на вредъ е быо, за кое Родофиникинъ изходапайспвоао му офіцирскій нпжній чинъ. Овіи су живили у дому Родофиникина, и съ нѣмъ побѣгли. Старый нашъ покойный Досіеѣй Обрадовичъ, и Архімандритъ Спурідонъ Філіпповичъ, и они су живили съ Родофиникиномъ у нѣгово-вомъ дому заедно; но Родофиникинъ е отъ ове двойце шайно побѣгао, и они нѣсу нишна знала за нѣгово бѣгство до сушраданъ, кадъ су чули, да е пребѣгао на Нѣмачку страну.

М А Т И .

Есу ли Турцы бѣли преко Мораве прешли, преѣе бѣгства Леонтіа Митрополита, Не добе, и Родофиникина?

С Ы Н Ъ .

Турцы су бѣли прешли Мораву около Ћюпріе къ Ягодины, зо. коняничкі сахаша далеко отъ Београда. А Везмоѣ
быо

быо е дошао съ войскомъ на Пешку, гдѣ улазя Морава у Дунавъ; оиѣ Смедерева до табора Везырова добрые 5. сахайнѣ; а Мораву, оной странѣ къ Смедереву нигдѣ шурска войска нѣе была врешла. Наше су войске спаяле и богазе браниле.

МАТИ.

Зашто побѣже Родофиникинѣ и Недоба съ Митрополитомъ?

СЫНЪ.

Зато, да преѣе пропаднеше. Зашто оиѣ, Майко! када бы верниѣ были Царви слуге, до тога часа могли бы были спаяти у Београду, да Турцы на една враша у Београдѣ, а оиѣ на друга къ Дунаву, гдѣ у лаѣю улѣзти, и на Ишмачку спрану пресезтисе могаху безѣ сваке опаснестѣи. Но съ тѣмъ намѣреніемъ, Владыка Леонтиѣе успѣо е чрезѣ Недобу Родофиникина прешарити, да, када русскій Генералъ побѣгнѣ, и съ нѣмѣ Сербскій Митрополитъ, онда ѣе Народъ скочитѣи, убитѣи нашѣга Вожда, и насѣ све Поглаваре, и Турчыма се предати. И такѣе е у Београду, по бѣгствѣу нѣихомъ, Владыка и оставіо быо свое опрорне шрагове, чрезѣ свое едѣно-

домысленичке, да Народъ побуне, да бѣ-
 жи куда ко зна ерѣ да Турци мораю
 даѣи у Београдѣ, и своѣмъ Сербіомъ за-
 владати, и Руси да неће никакове вы-
 ще помоћи дати, како е Родоѣиі-
 ки и цѣ пребѣгао.

М А Т И.

Како сте вы, после њихова бѣгства,
 могав Народъ ублажити и услободити?

С Ы Н Ъ.

Нашъ Вождь, послѣ бѣгства њихова,
 поспѣ скоро у Београдѣ, и Народу Бео-
 градскомъ, кой бѣше савъ прѣправы
 къ Дунаву, заповѣди, да се сваки у свой
 домъ враши, и да мирно могу у своѣмъ
 домовымъ живѣти; да се ошѣ Туракѣ ни-
 шпа не бое, и да не гледаю нишпа на
 бѣглеце, кой, да не бяху ради да Сер-
 бѣа падне, не бы были ни бѣжали. И та-
 ко се Народъ савъ утѣши, и своѣго Во-
 жда послуша. Истиный нашъ Вождь и на
 друга мѣста дневно и ношно ходяше, и
 Народъ свой и войске слободяше: Да на
 Родоѣиіки и ново бѣгство не гледаю
 нишпа, да мы имамо све градове јошше
 у рукама нашимъ, да смо све пролѣѣе и
 дуло лѣшо Турке спражагали, и не остае
 намъ јошше него клѣзвита есенъ, кадѣ
 Ту-

Турцы иораю бѣжати, и за презимиши себи месна искати. И тако е было.

МАТИ.

Кадѣ побѣгао Родофѣи́книѣсѣ Владыкомѣ, еспе ли писали у Влацку Руссомѣ ?

СЫНЪ.

Мы смо писали Руссомѣ у Влацку, како смо по нѣховой заповѣсти на Турке ударили, а они сву силу турску допустили да доіе на пораженіе насѣ: мы сиромаси све пролеѣе и цсло лѣшо брапитисе, и на наша прошенія они никакее помоѣи намѣ не даши: а найпосле нѣховѣ Агеншѣ Родофѣи́книѣ да е измеѣу насѣ избѣгао безѣ сваке нужде, само да преѣе процаднемо. Него ако су браѣя наша Русси правѣи Хрѣстїани, мы се іошпѣ находимо у живопу, нека преѣу за Дунавѣ у Турску страну, да насѣ облагшаю отѣ турске силе.

МАТИ.

Найдослѣ какову сше помоѣи имали?

СЫНЪ.

Князь Багратіонѣ у есенѣ войску за Дунавѣ у Булгарію ошправи; и Турцы,
кои

кои бяху чакъ ошъ Руцзика и Шумне про-
шпвѣ насѣ дошли сѣ Великимъ Везы-
ромъ, мораше поѣи бранини оный край.
Нама се одка облагна. И тако 1309. го-
дине оспадосмо спасени, и гроба, кой
намѣ се приправляше, избависмосе.

МАТИ.

Еще ли могли узнати чисто, како е
ша сиварь сдѣлана была за ваше паде-
нїе? У време окончанїя премирїя межу
Руссыма и Турцыма, войска русска свѣ
на Дунаву икрио спазни, а бы по нало-
гу русскомъ, чрезъ Родофїиїкина,
на Турке ударили, и цѣло пролеѣе и
лѣшо коєвани; Русси никакове вамѣ по-
моѣи не даши; даже и она войска тур-
ска, коя е была противъ Русса, слободно
оный край оставили и на пораженїе васѣ
доѣи: то е сиварь мушна, и нїе чи-
ста, како бы годъ было. Макаръ да е
была премѣна военнїи плановѣ, не бы бы-
ли морали Русси допустити сву сплу на
васѣ; за 6. мѣсецїй да васѣ изнурава и
поражеа непрїятель!!!

СЫНЪ.

Истина е, Майко! Русси шно су учи-
нили дїверсію при концу лѣшна, на Турке
ударивши, исто могли су и у почешку
про-

просѣя наи дѣша . Но руководителемъ овога дѣла и изде , нашего Мишрополѣна Леонидѣа , давало бы до вѣщала доуки , и онда бы можебыти явилосе дѣло ; иѣгови проишрства , и пренеске , што е съ Нариградѣмъ водѣо у време прекирѣя ; и колико е новацѣ прѣимѣо онѣ Канѣе , докле е сву шурску силу на саме наше насѣи навалѣо , и уредѣо , да цело лѣтно насѣ може съ ономъ поражавати .

МАТИ .

Родофѣиѣкинѣ съ Мишрополѣтѣ : и прочими куда е преко Немачке оширавѣосе ?

СЫНЪ .

Они су преко Немачке у Влаанку пребѣган . И Родофѣиѣкинѣ съ Недобомъ , када су дошли кѣ Руссыма , узнавши , да имъ онѣ Туракѣ нѣсмо побѣждени , и да смо преодолѣли изиховой бшпрѣги и желанѣю ; нѣсмо могао шпа друго взимслити за обрацу свою , што е побѣгао измелѣу насѣ , но да смо га хонѣли убити ! и зато да е морао измелѣу насѣ извѣѣи ; кѣ чему и другинѣ бѣглецѣмъ , кои су съ нѣмъ — накла браѣя — били , обеѣлавао е гланше горе , само да му сведоче . Нѣссе спѣдѣо Родофѣиѣкинѣ , и Недобѣа , шакову свварѣ из-

мыслили, која никада не може бити и
 сшинуица. Целому свѣту извѣстно о, да
 не само што ми Сербя Чиновнике руске
 любиме и высокопочиуемо, него и про-
 сите Руссе, коима се случи измѣну насѣ
 пушоваши, по шолво дана наша браћя
 угощавая, и много пушя у иноплеме-
 ному Царству опѣ Правителства спра-
 даю, а оныя неѣ да пздаду. Целому свѣ-
 ту извѣстно е, и припознаю иноплеме-
 на Царства, да, себе да продаду, не бы
 могла наше привержености и предаши-
 сти купити, да ихѣ любиме, као што
 браћю нашу Руссе обожавадо. Но неми-
 на е, нужда законѣ истинное; и Ро-
 дофиѣкииѣ кодѣ браће наше Руссе
 морао е свашто измышляши, за покри-
 ти свою срамоту, како га е пурскѣ ка-
 луѣрѣ Леоншѣ преваю и из шачѣ
 ледѣ довео. Ево јошше нешто льше
 Цесю се свидѣли Родофиѣкииѣ и
 Недобла, Леоншѣ Митрополѣ, и
 оку презерениу нашу браћю бѣгалецѣ, на-
 значити Денушашѣма Народнѣма, и Ки-
 зю Багратѣону ихѣ као шакове пред-
 ставити у име наше!! Та притворна изѣ
 беглецѣ ихѣова Денушашѣ, сирѣчь Ле-
 оншѣй Митрополѣиѣ еѣ прочиши, пи-
 саху кѣну насѣ отровис кнѣге: „ Да намѣ
 Руссе не хоѣе помагати, докле не смѣ-
 вѣмо

НИМО нашего Вождя и Правителя вующій Совѣтѣ; да пошлѣмо одну другую Депу-тацію, коя ѣсе соединити съ Митро-політомъ Леонтіемъ, и ова Депу-тація да доведе подисе отъ свію Ста-решина наше, како Народѣ нашѣ коли Князя Баграціона за Владыку Леон-тія и за Родофѣнікяна, да ихѣ по-шлѣ обратно къ нама; ерѣ да Народѣ себе не може никому другому поверовати, кромѣ нѣма двойцы. — —

МАТИ.

Есу ли они успѣли у своемъ отрономъ намѣренію?

СЫНЪ.

Они отъ Народа нѣсу могли никадѣ успѣти, и отъ насѣ Старѣшина, има-ти наше подиса; прошеѣ нашего Во-жда, и да мы издашнике желямо опешѣ къ нама имати. Него смо чули, да су они сама нека писма лешивна написали бѣли, и изъ угла отъ неке наше браѣ, кои су бѣли заслапѣти отъ Митрополі-ша и преѣ, подисе прѣмили, да ихѣ поддержке, и нѣхова издая да се не оп-крые у Главной Кварширы. —

МАТИ.

МАТИ.

А како су ђгунцы успѣли кодѣ Кня-
за Багратиона у своемѣ намѣренію?

СЫНЪ.

Майко моя! они су тако умѣли ін-
трѣгу свою зашши и уняти, да су Кня-
за Багратиона тако были заслѣнили,
да е онѣ ђгунцыма вѣрвало сво, а ни-
чѣна нашѣмѣ доношеніямѣ, и Денуна-
цыма правѣмѣ Народнѣмѣ, кое смо му
были послали. — На концѣ 1810. года,
кадѣ е бмо предположію Князь Багра-
тионѣ противѣ Туракѣ двѣспивосани,
ислао е нашѣму Вожду и Совѣту, при-
бавивши „и Сербскому Минирополі-
тѣ“ у надпису, што преѣе нѣе никадѣ
исламо, кромѣ само нашѣму Вожду и Со-
вѣту; онѣ 18. Февруаріа за числ: 164.
изѣ Крамѣва: „Да ѣесе сѣе наѣа еданѣ
Корпусѣ нѣгове войске соединити, за
двѣспивосани противѣ Туракѣ, и нама
отѣ помоѣи быти; да онѣ Родоѣнї-
кина, кой е в преѣе меѣу нама бмо,
пошилѣ са своимѣ нѣговымѣ свѣшѣмѣ ме-
ѣу насѣе обратнѣо, за приодаванѣе до-
брые созѣщанїя и нуждые средствѣа, ка-
ко Правителствующѣму Совѣту, тако
и Народу Сербскому, и да бы мы сви кѣ
нѣку

вѣсти имала довѣрїю и вѣга любави; да е по
 притины степенїя вѣкѣ обстояшества ,
 а може-быши по опредѣленїю незнанїи
 судьби , Народѣ Сербскїи претерпїю про-
 шлага года ошѣ некрїяшеля пораженїе ,
 кога ни предвидїши , ни у самому по-
 чешку вѣговому отврашати нїе было мо-
 гуће , за узрокѣ дааьного разстоянїя , и
 вранїшствїи , по конма већѣ нїе было мо-
 гуће учинїи ногѣ плана воеванья промѣ-
 ниши .“ Ево изѣ овога може целый свѣшѣ
 видѣти , а ко е: Великии Иакоштво може
 заслещиши . Наши помощницїи нама явне
 наше враге намешаши !

МАТИ.

А се у великомѣ недоумѣнїю нахо-
 димѣ , шчо Князь явая , за пораженїе
 наше ошѣ некрїяшеля : „ да шога нїе мо-
 гуће было предвидїши “ а они су вамѣ
 преко Родофинїки на прегласили , да
 ударїши на Турке ; и што „ за узрокѣ да-
 аьга разстоянїя , нїе было когуће на-
 ма воеванья промѣниши “ а промѣнишасу
 вершии планѣ , и Народѣ на жерству о-
 спасали ; ербо дїверсїю , кою е Князь
 при концу аѣша учинїо , на Турке уда-
 рїши у Буларїи , шу нїшту было е когу-
 ће и у почешку аѣша и пролещїи учинї-
 ши : да сва пурска сила не сметнесе на
 васѣ .

васѣ. Какѣ зашло оне Численике да вамѣ
силоу намеѣу, коѣ вы не желите; и
пря лица Герчка, коя су измеѣу васѣ
набѣгла, да уваже выше, неголи све Сербе?
Доксно в онѣи, да су были пошпени лю-
ди, у она мѣста, гдѣ ихѣ не терпяли,
не бы се были наменили, ни интрѣгова-
ли, да доѣу опеть меѣу васѣ. —

СЫНЪ.

Числену писму вѣсе было чудили, за-
шло смо узнали, ко га е и сочинявао;
Не доба: и уверике хитре умело,
шло предѣ нама на нѣхове оправданѣ:
могло е служити за бѣгство нѣхове. А
пра шемѣ, писмо е было сербски со-
чинѣно: може-быни иѣ све иѣ разумѣо
Бугранѣемѣ; а ако ли е и разумѣо, то е
опеть нарочно кѣ оправданѣо некому за
Родофѣиѣкна: какѣ написани нама
просѣемѣ люда, шо много не коштуе;
знаду, да ми Руссма све вѣруе. Иѣно
онемѣ Родофѣиѣкнаѣ и Не доба,
сѣ Леонѣемѣ Мирнопольномѣ си-
ломѣ наменилусе кѣ нама, шо значи то:
Она та су были пошпени и числи Чис-
леник, своему Началену были бы оп-
келли, и стидѣ бы ихѣ было доѣи
мену насѣ, када ихѣ мы не терпимо.
Но ера за, гдѣ се вышка гудѣ, да иѣ

прїге и вздая могу открьшисе . Они во-
ле и спшдѣ прешериния , само да у мо-
там заостане ныхово цогано дѣло ; за-
што , када бы другїй природный Руссѣ
меѣу насѣ дошао , како смо мы Багра-
тїсна послѣ не сднокрашно моили , то
бы ныхова дѣла открьласе . И зато су
свуда камень прешыканїя спаралисе ме-
пнуни , да мы у нашемѣ желанїю не ус-
пѣмо , да ныхови смердливїи прагови
остану покршн , и да по дїпломашїче-
ской части нипко у наша дѣла не кеша-
се , кроиѣ ныхѣ . — —

МАТИ .

Е ли дошла войска , и Рѣдофїнї-
кинѣ сѣ Недобомѣ и Леоншїемѣ ,
како е Князь явїо ?

СЫНЪ .

Мы смо Князу отговорили , да нашу
браїю Руссе молимо иохошно желнко у
помоѣ имани , и зедно противѣ непрїя-
теля воевани ; а Мляроцолїпа Леон-
шїа , Родофїнїкина , Недобс , и
никага отѣ ныхове свїте , кои су Чшо-
вницы прѣше меѣу нама были , овые вы-
ше меѣу насѣ да не можмо прїикити .
И послѣ шолїкїе доказашелспївї отѣ насѣ
за бѣглеце , за кое се нама из жалость на-
шу

шу не вѣруе, мы, ако бы они съ войскомъ дошли и насилно, у таковомъ случаю бытиѣмо принуждени себе воемкомъ рукомъ защищавати отъ нашѣе непріяшля, и изданика Милпрополіна.

МАТИ.

Што е Князь вамъ отговоріо на то?

СЫНЪ.

Ніе прошло много времени, Баграціонъ отшрависе изъ войске, а иѣгово мѣсто заснуи Графъ Камсискій, Генералъ отъ иѣфантеріе, и тако се то намѣреніе о военномъ дѣйствію съ Турцыма продужи. Проѣ цело пролѣи и половииа лѣта, кадъ Графъ Цукашовъ съ Коопусомъ войске доѣи изъ Мале Влахіе къ страны нашей; и изни войска, што е стаяла на овой страны Дунавъ, ударя заедно на Турке у Берзу Паланку, и на друга мѣста на шанцове. Турке испребе, сообщеніе отворе, и савъ Корпусъ русске войске преѣи, до 7. нмсуѣа, съ нашомъ войскомъ соединесе, обсаде Негопниѣ градъ, и Прахово шанацъ. Графъ Цукашовъ послѣ пише нащему Вожду, да жели съ нымъ лично видншисе, и поговоряши.

Д

МАТИ.

МАТИ.

Е ли Вождь отправио се кѣ Графу Цукапову на Прахово?

СЫНЪ.

Нашъ Вождь съ удовольствіемъ отправио се е, и съ Графомъ Цукашовомъ видіо се.

МАТИ.

Што е Вождь съ Графомъ разговарао се?

СЫНЪ.

Нашему Вожду Графъ предлагао е, ошъ сшране Графа Каменскога, да приммо Леонтіа Митрополита, и Недобу кѣ нама; да ће се они сшарати заслужиши любовь нашу.

МАТИ.

Што му е Вождь ошговоріо на шо?

СЫНЪ.

Вождь Графу ошговоріо е, да бѣглецемъ, своіой браћи Сербомъ, кои су преварени, оныма ће опростиши, и у своя нѣдра нѣхъ прїимити; а о Недобы, и Леонтію Митрополиту, кои су явнїи измѣнницы, замоли Вождь Графа, да о
нѣи-

нѣма не говори, и нѣгову лицу да ихъ не представля. И тако Графъ Цукашовъ обѣясе Вожду, да ће Графу Каменскому писати, и посланку Недобе и Митрополѣша отмѣниши. Обаче Недоба при ономъ Корпусу, и Митрополѣшъ, све еднако су находилисе; и писма, што е међу нама и Графомъ корреспонденція была, све е преко Недобини е руку ишло.

МАТИ.

Како сте 1810. годъ сѣ Турцѣма рать окончили?

СЫНЪ.

Нашъ Вождь, кадъ е отъ Генерал-майора Графа Цукашова обратно къ нама пошао, врашѣсе е узѣ Тимокъ сѣ неколяко сношнѣ косяникѣ, и на два места Турке у шанцевыма до Тимоку истребѣо, оный край отъ непрѣтеля ослободѣо, и къ нашой войсци у Ћюпрѣо счасшаво доспѣо. Послѣ того, Графа Орурка Графъ Цукашовъ опреми узѣ Тимокъ да дѣверсѣо учини сѣ шисуѣомъ войникѣ; и Графъ Оруркъ до укрѣплѣнѣя Банѣ доће, и на уришѣ оно место отъ непрѣяшля предобме, и нашему га гарнизону преда у руке. Графъ, до своей

інструкціи, обратно намѣри слѣдоваши кѣ Неготину; но у исто време отѣ стране Босне, Албаніе, и Нита, на насѣ Турцы ударе, и Пишкій Всырѣ съ 20. тысућа войске на Крушевацѣ доѣе. Зато нашѣ Вождѣ яви Графу Цукапову, и замоли га, да намѣ помоѣи пошлѣ; а на истый начинѣ и Графа Орурка замоли, да отмѣни намѣреніе свое, обратно слѣдоваши, но да бы кѣ нама у помоѣи на Барваринѣ кѣ Крушевцу поспѣо.

МАТИ.

Е ли Графѣ Оруркѣ, преко заповести, кѣ нама доѣи могао отѣ-Бавѣ кѣ Крушевцу на помоѣи?

СЫНѢ.

Овѣй храбрѣй Полководацѣ нашу е молбу уважіо, знаюѣи цѣвнѣши нужду еднѣго Нарѣда. Преко заповести, вратіосе е отѣ своѣга намѣренія, и дошао кѣ нама, на Барваринѣ и кѣ Крушевцу на помоѣи, гдѣ е нащао свакога Сербина, како своѣга Русса: едномѣ душомѣ дыхашу, и нѣгове наредбе охотно исполняваху. Нашѣ Вождѣ подѣ нѣгову заповестѣ дао насѣ е быо до 4. тысяще Сербѣ, кон сѣ едномѣ тысящомѣ нѣгове войске браѣе наше Руссѣ, еднѣнодушно давасмо храбрѣй

брий отпоръ двадесетотысячной войсцы Везыровой, на Крушевцу и Варваряну. И на конецъ подъ предводителствомъ онаго достопамятнаго храброга воина, честными битвами Везыра изнурисмо, и къ совершенному бѣгству опеть къ Нишу обратисмо. Межу тимъ, наше браће Русса Графу Орурку іощь выше у помойъ дође, и заповѣсть, да онъ межу нама заостане. Онъ узме къ Деяграду, ошъ стране Ниша, оный край защищавани; а проча наша войска отпависе противъ Босне и Албание: и тако до дубоке есени съ Турцима се бисмо, и на свѣиѣ пунктивыми непріятелиа разбисмо и прогнасмо. Ево што значи войникъ храбрый, кой зна цѣниши духъ Народа, и вѣрно свога Цара служити! Не гледа, да му ко изъ угла донесе какву лажь — као Не доба што лагате своему Началству. Него нашъ Графъ милый храбрый Оруркъ наше Сербе съ браћомъ Руссыма у нараду ставляше, и иѣму нѣгова душа радоващесе, да свакій Сербинъ съ первымъ войникомъ храбрымъ сравнитисе може; и охошно къ храбромъ бою кипяху. Нашъ премилый Графъ Оруркъ насъ е къ побѣды предводіо, и охошно съ нама велике труде сносіо. Ако я ніс много свое войске имао, нама доста е

бы-

было иѣгово име имати жеѣу нама : и 1810. года онѣ е нашѣ великій помощникѣ быо . На зимницу изѣ Делиграда у Маау Влахию кадѣ се е опсправѣю , узѣ пушь Гургусовцемѣ укреплениемѣ на Тимоку онѣ Турака завладао е , и нашему Правленію дао , кое держи сообщеніе онѣ Видина до Нища : за насѣ важно мѣсто .

М А Т И .

Што е 1811. годѣ произошло ?

С Ы Н Ъ .

При началу истога года , Графѣ Каменскій Вожду и Совѣту даде знаши , да Депушати нашѣ прощеніе удовлетвориши хоѣе у свему , и послани сданѣ полкѣ войске да у Београду стои . И у име Цара АЛЕКСАНДРА онѣ пригласла Вожда и Совѣтѣ нашѣ за Митрополѣта Леоншѣа , примини га у иѣдра наша . А при томѣ явля , да ѣе и еданѣ Дипломашѣ быти посланѣ сѣ полкомѣ у Београдѣ , и нимѣ Царское покровишество да ѣе усовершенствовати благосшояніе Ошечества нашего .

М А Т И .

Што сше Графу Каменскомѣ опговорили за Леоншѣа , вашета изданика ?

С Ы Н Ъ .

СЫНЪ.

Мы выше што смо могли чинити? Тодико пута писалисмо, и чрезъ наше Депуташе являяи за Митрополѣта, и Недобу; а они су свему тому преодолѣли, и заплели, да се нѣмѣнникомъ нашимъ болъ вѣруе, и прешежнїя нѣхова лажъ и превара да е, дваю Герка, него све усердїе и услуге насъ цѣлога Народа Сербскога! — На конецъ за уважити желанїе Главнокомандующегъ — кога с молїши не треба сердити — у пис Цара, премолчалисмо, безъ свакогъ освѣща за Митрополѣта, о прїему или непрїему.

МАТИ.

У кое е време Полкъ дошао? и Леонтїе Митрополѣтъ е ли се осмѣлио дођи?

СЫНЪ.

У Февруару месецу 1811. года Нейшлоскїй Полкъ у Београдъ дошао е, и Митрополѣтъ Леонтїе заедно, и Недоба у виду Дїпломата Русскогъ.

МАТИ.

Тако е опеть и Недоба међу васъ дошао, за Дїпломата, што е Графъ Каменскїй писао у Совѣтъ, не именовавши,

ши, да ће то быти Не доба! Кажя ми, како сше дочекали ПолкѢ войске, сше ли како шрѣба?

С Ы Н Ъ.

ОпѢ границе наше были су праѣени Чиновникя нашими: на свѣ мѣстѣ ко-нацы приправѣни, ѣло и шѣье, избыл-но свега: браѣя Русси были су задовольтни. ОпѢ Београда два сахата, нашѢ ВождѢ са неколко спотина коняника, и сѢ прочии Чиновникя на срѣпню имѢ избышао, и КлерѢ Духовный сѢ лѣтѣама. И тако браѣя Русси были су про-вождени у БеоградѢ сѢ пѣваньемѢ нашимѢ, и сѢ пуцаньемѢ топова Београд-скѣ на поздравленѣ наше милые госпѣй. Вселѣе и радость велику ималисмо; но сѢ друге стране и велику печаль и плачь, видеѣи измѣнника Митрополѣта Леон-шѣа, и нѣгова обранишеля Не добу, гдѢ и они мораху быти участивцы на-шега брашскога прѣема и угощенѣя, како и опѣи Офѣцѣря, кои намѢ жѣлаху до-бра, и сѢ нама заедно готови бяху кертѢ проливати противѢ непрѣятеля. Да о-цѣшь злотвори наши Леоншѣе, и нѣ-говѢ другѢ Не доба у утробы нашей мораю живиши! О Правдо и Всевидящее Око! открий Царѣву сердцу изданнике

на-

наше ! Овако смо уздысали и у души गरेвали . —

МАТИ .

Како сше за изданика Леоншиа уредили ?

СЫНЪ .

За уваженіе Графа Каменскогъ , мы смо му у управленіе Епархію Београдску дали , съ означеніемъ мѣста , да стои у Крагоевцу , а не у Београду близо Правителства ; да не може своимъ ядомъ провати , ни корреспонденціе , съ кимъ бы хотѣо , водити . Къ тому малый родъ Консистиуціе у Совѣту нашемъ установиласмо , свакомъ главномъ Чиновнику назначивши мѣсто , и границу должности и службе .

МАТИ .

У опредѣленію граница должности Чиновникомъ , есте ли сви единодушни были ?

СЫНЪ .

Сви смо согласни были , и свакій на свое мѣсто ступіо е , кромъ найславніе двоце браће наше , Г. Миленка и Добрлица , кои поради Младена Миловановича ніесусе согласили , да съ нимъ

у

у Совѣшу Народиѣмъ заедно засѣдаю ;
и тако су свое Отечество оставили и у
Влахію пошла живити .

МАТИ .

Защо Младенъ Миловановича да
не терпе ?

СЫНЪ .

Они су объявили Вожду и Совѣшу , да
Младену зашто су дали найстаріе мѣ
сто у Совѣшу ? единомъ човѣку , кой за ко-
рысть свою собственну , све на свѣшу ,
што може бити , учинише , и злоупотре-
бленіе употребити , само за напунити
свою кесу .

МАТИ .

Недобно , и Мишрополішово по-
веденіе какво с было , и прочіе Офіцрѣ
отъ Полка , есу ли довольни отъ васъ
были ?

СЫНЪ .

Полковникъ и сви Офіцири , и простіи
солдаши , за наше обращеніе и угощеніе ,
за ошведенне имъ постое , гдѣ цѣлый
Полкъ месо , дѣрва , и свѣће непрестѣно
прѣимаху , были су предовольни отъ насъ ;
сви единодушно съ нама живили , свакога
Сер-

Сербина брапомъ называли, и пекло време проводили. Но кѣихово сѣ нама паково обращеніе Недобы е реома проливено было, и онѣ коешна налаже нѣиховому Корпусноку Командиру Генералу Зассу, да послѣ Полковникѣ получи отѣ Засса заповѣсь, да имаду себе весня по руководству Недобини! — Поведеніе Минирополішово: сѣ почешка чуваосе е; но опешь узналисмо, да у Београду чрезѣ своего сышовца, Недобы често писаше, и Недоба нѣму писма доставляше, коя прѣимаше изѣ Влашке и сѣ другѣ странѣ на свое име. Поведеніе Недобини: онѣ у обращенію дневно и ноцно бѣше сѣ Герцыма, Чифушыма, и сѣ Турцыма, кои су бѣли у поддаиству нашемѣ, и са свима оныма, кои насѣ шернишии нѣсу могли. То су Недобини другози бѣли и прѣятели, кои су се и публічно хваляли, да е самѣ Недоба сѣ Минирополішокѣ све Сербе за вишпа учинію кодѣ Цара своего; и докѣ му е Родофѣнкынѣ у Петробургу, и брашѣ (Недобинѣ) у Коллегіи Иностраннихѣ Дѣлѣ, да целый Дворѣ Петробургскій у своемѣ чжену онѣ держи. — Истотога лѣта, по препорученности Военнога Мінистра Берклая де Толлу, Господяиѣ Подполковникѣ Дибичѣ сѣ сеотомѣ

ѡмъ Госпоѡмъ изъ Петробурга дође у Београдъ . Овога Господина и нѣгово обрашеніе мы сви единомушно полюбимо ; и радовасмо се нѣга видѣши међу собомъ . Не доба видећи , да овый Господиъ бѣше веома нама преданъ , и боѣyse , да се како нѣгова издая и Митрополітова не опкрѣе ; побринесе то предупредиши кодъ Корпуснога Командира Засса у Краљву , и Г. Дибича оцерниши и облагати ; кой е био и позванъ што скоріе између насъ , и на конецъ и нѣгова Госпоѣна морала е опсправитисе у Петробургъ къ своему Господину . — Сувѣше узналисмо чисто , за нашега Архімандріта Ачжи-Меленшїа , кога смо бѣли послали у Влашку , Главнокомандующегъ молећи , да бы пригласїо Митрополіта Гаврїїла рукополсжиши намъ у Архіерейско досшоинство онета нашега заслуженногъ соотечественника . Но чрезъ Не добине лажн и писма у Главну Кварширу , осталисмо лишени нашегъ желанїя , и Архімандрїтъ Ачжи-Меленшїе врашїосе е къ нама безъ успѣха . Ево Не добина дѣла ; отъ керви и племена нашега , Архіереа препятствовао намъ е имати ! И ово све оногъ лѣна , кадъ е дошао на ново къ нама , успѣо е учиниши намъ зла кодъ своегъ Началства . —

МАТИ .

МАТИ.

Како сѣ оно годиште съ Турцыма
воеванье обершила?

СЫНЪ.

Графъ Каменскій преслависе смертно оногъ года, а Кушуровъ заступи нѣгово мѣсто заповѣдаши войскомъ у Влашской. Войске русске у Влашской нѣ было выше ошало него до 30. пмысуѣа, отъ Чернога Мора до Видина на сви пунктовы. Но мы смо среѣни были, што смо имали на помоѣ кодъ Дунава храброга нашего Споборника, садашиѣга Генералъ-Лейтенанта Графа Орурка, кой е съ нама сообщеніе держао у Иегошину. Меѣу тимъ покойный Фелдмаршалъ Князь Кушуровъ подъ Руцукомъ Великога Везыра разбіе, и оногъ года све бивше среѣно окончимо съ Турцыма.

МАТИ.

А како е проча русска войска изъ Влашке была отышла? и што е слѣдовало по разбіенію Везыра?

СЫНЪ.

У Польску противъ Французѣ све силе русске купилсусе. А по разбіенью
Везы-

Везира кодъ Рущука Капѣа Општоманска премирѣе искала е, и у преговоре мира съ Руссыма спушили-Турцы.

МАТИ.

Што сте вы у таквомъ случаю радили?

СЫНЪ.

Мы смо Дспуташе у Ноемвру мѣсецу 1811. года опсправили у Пешробургѣ къ лицу Цареву, съ прощенїями, да не будемо осшаванїи; и 1812. года при концу пролећья они изъ Пешробурга дошавсу къ нама обратно у.Београдѣ. Хвалилисе на Царскомѣ великолѣпномѣ прѣему, и Общанїю Нѣгову; „Да насѣ неће оставити безѣ покровителства, ни глї съ Турцыма мира учинити, прѣе неголи Капѣа призна нашу независимостѣ.“ Према шеме наши Дспутани казалвсу намѣ, да су были прикорени опѣ еднога Чиновника изъ Царске Коллегїе Иноспранныхъ Дѣлѣ, што е наше Правителство неке буншовнике казипло.

МАТИ.

Како бы за буншовнике они были прикорени у Пешробургу, кадѣ свако Правителство свое але люде опшроказни предае?

СЫНЪ.

СЫНЪ.

Зато, Майко! бунтовницы, кои су буну дизаа и у Народу ватру палили, то су све были Недобини прїятели, дневно и пощно кодъ нѣга време проводили. И Недоба своему Началству нїе описао ову стварь, како вѣрный слуга своего Цара, ербо су по наговору нѣгову бунилисе, на тай конецъ, да онѣ може бо-лѣ Правителство свое увѣрити, да су ме-ѣу нама наршїде и раздори; какъ после описывао лажно бунтовнике за люде по-шшене, а Правителство наше окривїо и о-цернїо. Наши Депутати, будуиш е по слу-чилось после нѣхове отправке у Петро-бургѣ, нїесу были ошѣ насѣ извѣщени о ономѣ дѣлу, и по тому нїесу знали оно-га Чпновника извѣспити, и оикрыти ла-жну и смердливу Недобину релацию. Ево како е Недоба успѣвао мразити насѣ кодъ великіе лица у Петробургу и нашу среѣу убивати!!

МАТИ.

Кадъ су Депутати удостоилисе бы-ла сѣ Царемъ АЛЕКСАНДРОМЪ гово-рити, зашто се нїесу постарали о Не-добы да измеѣу васѣ буде позванѣ?

СЫНЪ.

СЫНЪ.

Депушатама быо е налогъ и перва шварь, да Недобу измеѣу насѣ чине ошазавши, и едиога русскога природнога Чиновника на мѣсто нѣга да доѣе, старипсе измолши; но у Пешробургу наши Депушати нѣсу согласни были, по причины, шшо знатне особе совѣповале-су нѣхѣ (чрезѣ Родофѣикина) за Недобу да нишпа зло не говоре, и да другога Чиновника не бы искали на смѣну Недобе; срѣ и самомѣ Цару да ѣе прошивно быши слушати жалбе прошивѣ мѣтвые Чиновника!! И шако Депушати преплащени, нѣсу смѣли говориши, и о Недобы замолчалису. По прибытїи наше Депушата, Царь АЛЕКСАНДЕРЪ нашего Вожда помилуе и удостой Кавалѣромѣ Ордена Свѣше Анне перве степени, и Члене Совѣна нашего испымѣ Орденомѣ вторе степени. А по истеченїю полдругога мѣсеца, Митрополїтѣ Леонїїе яви Вожду и Совѣту нашемѣ, да еи онѣ прїимїо преко Недобе Царску милость, Орденѣ перве степени С. Анне. Наши самїи непрїятели моралисусе чудипи и дивипи, како Царь награждава явнога Сербскога измѣнника Леонїїа Митрополїта, равно како и заслуженногѣ Вожда испоста Народа.

МАТИ.

МАТИ.

Шшо е сльдовало изъ премирїя съ Турцѣма послѣ побѣде подъ Рущукомъ?

СЫНЪ.

Све пролеѣе и половина лѣта прошла е была у неизвѣстности намъ о преговорамъ межу Руссыма и Турцѣма. Межушимъ Русси у Польской силне войске бѣше собрали прошивъ войске Французске, и свію Кралѣва Европейскіе подъ барякомъ и заповѣстію гордога Наполеона Императора Французскогъ. На шо Адміралъ Инчаговъ, на мѣсто Курузова повелителспивующій войскомъ у Молдавіи и Влахіи, съ Митрополитомъ Пепромъ Петровичемъ, славнымъ и прудолюбивымъ Черне Горе Владѣшелѣмъ, и съ нашимъ Вождемъ ступи у договоре, како ѣмо еднородушно дѣйствовати прошивъ свію неприетеля Русскіе. И када у Евроцы ни еданъ Народъ ніе хощео пріимити пріятельства Русскогъ на твердой земли; но све державе ношакусе на порабощеніе Руссіе: мы единіи Сербии, и браѣ наща Черногорцы, ступилисмо съ Руссыма у единомысліе. И како смо преѣе ошкыввали Цару Турскомъ миръ неколяко пуща, шако и Французыма у време ньихо-

ве бышности у Італуріи и Далмаціи опбацымисмо шолико путъ представляне намъ понуде за помоли намъ даши, и усовершенствовати темень дома нашего. Подобно и друге державе не еднократно намъ обещавашу, само да опшутимо опъ Русскогъ союза. Но мы постоянно всегда, како и Черногорцы, ни у какавъ иноплеменногъ Царства планъ иесмо хощьли ступиши, и себе повъровати, крмъ Русси. После свію услугу наше, и послѣднѣе уговора, Адмиралъ Чичаговъ приими заповѣсшь сь войскомъ изъ Молдавіе и Влахїе у Польску слѣдовати; миръ межу Руссыма и Портомъ Опшоманскомъ учинѣнный, сь прѣобрешеніемъ Бессарабіе и часши Молдавіе къ Русси, огласисе; и нашему Вожду и Совѣшу Народивъ обьяви Не доба Осмый Пунктъ Тракшаша за насъ: „ Да све градове сь военнымъ шварима Турцыма предако, а пограничне шанцове да разоримо, и себе у совершенно подданство да дамо. “

МАТИ.

Чрезъ шолико годниа вы себе пзурагаше спрашно, бореѣисе сами противъ Туракá, Босне, Ерцеговине, Албаїе, чашеши Македонїе, опъ спране Ниша и Видина, помагаюѣи сь шимъ шолико и Руссы-

сыма, и держеѣи полику силу на себи, да на мѣшо нлю бы Русси были морали держаша кѣ Видуину за моѣи боринисе на нашемѣ краю прошивѣ свою овѣ урака, войску ошѣ 40. шысуѣа людин, они шѣсу никада шу икала ни 10. шысуѣа цуны; ерѣ сте имѣ вы держали десно крыло, и зауставляли силу еуропейскіе Турака на себи: После шолике постояиности ваще, и опбаченные предложеній Цара Турскогѣ вамѣ мирѣ дана, како и ошѣ Французѣ, и прочіе иѣкіе, кои ваще будущее споконшные вамѣ обеѣваваху, само да ошѣ Русскогѣ союза ошснуните; како найпосле за све те оказанне услуге и привержениостѣ вашу, да Руссія васѣ остави на жертву, и на плеѣима вашима да мирѣ сѣ Капѣомѣ заключи?

СЫНЪ.

Майко моя! кадѣ е Наполеонѣ са осамнастѣ Народѣ еуропейскіе Русси на порабощеніе сиѣшю — са 8. шлотина шысящѣ войнпкѣ, све подѣ однимѣ барякомѣ — кадѣ е све то ошправилосе было прошивѣ нашего Православія: у оно време. мы смо и нашу несреѣю были заборагнили, и у души се мучили, како бы оно лѣшо могли неколике тысяще наше браѣе Сербѣ ошправиши у Польску на по-

моѣ Русси, за умирити и успокоити чувства гореѣа душе наше и крови единоплеменне сѣ Руссыма, коя у нами пламти. Но нїесмо могли ништа друго чинити, само за колико толико преодолѣти душевной болѣзни нашей, долгѣ хрїстїанскїй исполнилисмо, дневно и ношно по свїемѣ церквамѣ Богу молеѣнсе, и бденїе держеѣя за освобожденїе Руссїе, и да помогне Всевышнїй оружію Русскомѣ на побѣду непрїяшеля. Тако е, благодаренїе Богу, найпосле и было. И онїи Народя, кой су на порабощенїе Руссїе ишли, найпосле были су облагодѣшслспвовани отѣ Руссїе! А отѣ насѣ Сербя, и Черногораца, їошпѣ не знамо, што ће быти. — Но како преѣе учинѣнцогѣ мира сѣ Турцыма, мы меѣу нама нїесмо могли удостойтисе Леонїа Митрополїта и Недобе не имати: то да е Руссїа и была у состоянїю намѣ благополучный мирѣ дати, тога бы мы морали были лишитисе за то, што будущее спокойствїе нашего измѣнника Леонїа Митрополїта, и нѣгова поддержателя Недобе, требовало е, да мы непремѣнно пропаднемо. И шако су наши изданицы умѣли Началство Русско, кое е руководспвовало нашомѣ среѣномѣ при миру, хитро засѣнити, и сметнути му

сѣ

сѣ ока нашу среѣю, и наше све услуге,
 да никако нѣе было нѣму могуће уникну-
 ти у работу нѣихову ошѣе толико годи-
 на сашивенну. Послѣе толико пупѣ о-
 бѣщанногѣ намѣе покрова своего, Руссіа
 своего обѣщанія не обдержати, и свой
 почти Русскій Народѣ насѣе на жертву
 оставити, а мирѣе заключити сѣе Капїомѣ
 сѣе прїобрѣтенїемѣ, не единоплеменнога
 края Бессарабіе и часпн Молдавїе!!! У
 каквомѣ бы годѣ полїтїческомѣ виду на
 свѣту могло расуждаватисе за корысть
 Руссіе и географїческо положенїе наше,
 мы не бы были морали. ошѣе Русскогѣ
 плѣла ошцеплѣни быши у онымѣе обстоя-
 шелспвамѣ. Развѣе да е Руссіа случаемѣ
 принуждена была ошѣе свои старїи гра-
 ница уступити неку часть Царства свое-
 га: тако бы мы были морали оставлѣни
 быти, и Руссіа ошѣе своего обѣщанія
 могла отступити, и саданїемѣе Тракша-
 на Осмый Пунктѣе за насѣе могао бы я-
 мати свое мѣсто..... за ону среѣю на-
 шу, кою смо мы имали толико путѣе у
 рукама нашима, бывшїи ошѣе Турске Ка-
 лїе понуѣивани, по желанїю нашему сѣе
 Турцыма умирнїисе, само ошѣе Русскогѣ
 союза да смо хоплѣли ошступити. — Но
 ево Не доб ино дѣло, кое е насѣе до о-
 вогѣе паденїя довело. Не доба стоеїи
 мѣту

небу нама, као Царскій човекъ, да дае добаръ взглядъ Народу, да буде подпора нашега Правленія; на мѣсто тога дѣла, онъ се с старао не еднократно подговорити нашу браћю, да се не покораваю своему Правленію, и буну чинію; а послѣ слисывао насъ своему Правителству, да имаду бунтовницы право противъ насъ бунитисе. О спрощковыма великіемъ, кое смо имали за оруженоложницу, што смо топове прелѣвали, и барушане содержали, Не добра е давао знаши своему Началству, да мы само свое кесе напуњимо, а за корысть общу да не гледамо; и шако е успѣвао, да онъ Царске щедроте манъ можемо позованисе. У Нашемъ посшоянномъ усердію и приверженности къ Русси, Не добра е насъ описывао двоеличыми, и се добродѣтели приписывао е само нашему намѣнику, Герку Леонтию Мишрополіту, насъ све Сербе называюћи варгарами, и у очи намъ говорѣи, да смо вишша Народъ — Народъ, коєга Царь АЛЕКСАНДЕРЪ называѣ единоплеменимъ, и целый свѣтъ храбрымъ; име, кое смо мы сыновя швои, Сербіе! спѣ шраотаца славыє нашѣ наслѣдили, шо и у самомъ дѣлу всегда показали, и можемо съ нымъ свѣгди гордишисе, како п

сѣ

сѣ нашимъ характеромъ постояннымъ . Недоба е то све у няшпа учиніо , свое Правителство заслѣіо , и насѣ у малу важноснѣ кодѣ нѣга спавіо , да е Руссія онаквыи мирѣ заключила , Серблѣ оставила , а Бессарабію присвоила . Свему е Недобина лажь и злоба противѣ Правителства нашего преодолѣла , и наши сви шруди и усердіе у няшпа преворнасе .

МАТИ .

У таквомѣ неожидасмомѣ положенію што сте знали чинили ?

СЫНЪ .

Опшрзвилисмо былл Денушанга нашега къ Адміралу Чичагову у Влашку , каквегодѣ помоћи да бы намѣ оставіо , преће него поће , и насѣ облагоднадеждіо , докѣ бы ми какогодѣ несрећіо нашу къ некому болѣму концу упушани могли . И шако се е Чичаговѣ показало намѣ у свему благонаклоненіѣ , да мы Сербскій Народѣ вѣчно дужни смо чувствовати благородну любовь сиога великога мужа .

МАТИ .

По опшравки браће Русса изѣ Молдавіе , и измеѣу васѣ , каковѣ сте конелѣ узели за будущноснѣ вашу сѣ Турцыма ?

СЫНЪ .

СЫНЪ.

Мы свашпо смо кыслили и разсуждавали. Ако Турцыма све градове предамо, и шанцове пограничне обрушимо, споминяюћисе, да смо пошоке керви пролили, докѣ смо ихѣ ошѣ Туракѣ задобыли, и десеть година данѣ бранили; шакоћерѣ, да смо пѣлико пупѣ шурска предложенїя за мнѣ откадали: по тому никако, нїесмо могли начина наћи, да себе Турцыма можемо повѣрѣвати, када градове предамо све; швердо знаюћи, да никакове границе ни самѣ Султанѣ не бы могао сшавити Турцыма, да освѣте не бы узели, и насѣ огню и мечу предалл. Тога ради опсправляисмо Депуташе кѣ Султану у Цариградѣ сѣ молбомѣ, да ошсѣкомѣ узымлѣ блага сваке године ошѣ насѣ, колико хоће, само да у свїе градсвѣ не буду живити Турцы: или по крайнѣй мѣры, да намѣ гражданскогѣ нашегѣ Правленїя часть остави у руку. Сва предложенїя и шруди наши остану пишешни, не само, но на конецѣ яве намѣ Турцы, да су и силно оружїе намѣрени ошѣ насѣ одабрати, и противѣ насѣ силу свою войску послати, По тому мы смосе рѣшили себе защищавати, наше шруде и изнуренїе десешогодишнѣ сѣ по-

след-

следнѣомъ нашомъ капльомъ керви изкупиши, и себе отъ жертве избавити.

МАТИ.

Съ каквымъ основаніемъ и уредбомъ моглвснессе пуснити съ Турцыма у рать самя?

СЫНЪ.

Мы смо тако добро себе уредили были, и Народню священну войну са свакимъ потребнымъ отварима приправили, и наше све внутреннѣ градове и пограничне шанцове уивердили, да, имаюћи добра мѣста положенія за насъ, оно лъшо моглвсмо свакой силы ошпоръ дати. Наши су пограничнѣи градови и шанцови главнѣи были, починяюћи ошъ спране Влашке и Цесарске границе: градъ Кладово на Дунаву, Неготинъ градъ ошъ спране Видина къ Булгаріи; по рѣцы Тимоку (негдашнейоу грѣницы Сербской до Булгаріе) шанацъ главный Гургусовацъ; далѣ Баня, и Делиградъ къ Нишу; ошъ Деляграда къ Новомъ Пазару непреходиме горе, я у нѣима на некѣи местѣи потребнѣи не велики шанцеви, я амо градъ Карановацъ; къ страны Албаніе и Ерцеговине, Злашиборъ; противъ Босне, по рѣцы Дрины, Лозница, и Лѣшняца, до гра-

града Шабца на рѣцѣ Савы, границы Нѣмачкой, гдѣ Београдъ на Савы и Дунаву; Смедерево градъ на Дунаву; островъ Порече, главный шанецъ; Текіе на Дунаву, противъ Адакале града. Ово су све градови и шанцови главни, кои окружаваю насъ ошѣ Турске и Нѣмачке сшраме. Градови внушрении и шанцови главни: у граду Ягодины шанецъ главный, у Ћупрѣи, у Барварину, Крушевцу, Чачку, Вальву, и градъ Ужице. Ова сва мѣста погранична и внушрениа сѣ потребными воешными сшварима была су напушѣна, да бы толико година была могла ошѣ непріятеля бранишисе: и ошѣ свою овые мѣста непріятель не може сѣ приступомъ щесну часомъ освоиши, кромѣ велику войску имати, и она у обсады держати. Овакимъ начиномъ были смо се зредили и основали, да онѣга годишша 1813. ошѣ Турака моглисмо себе избавити, и послѣ Турке понудити, да намъ дѣду миръ, кой бы насъ ошѣ жершве могло спасити. Меѣушимъ надалисмо се времѣнамъ обшояшесивѣ Европейскіе, и успѣху оружїа Русскогѣ и нѣховые Союзника, кои су обратили оружїе противъ Французѣ; будући и наша борба сѣ Турцма, учасшвовала е у еднотомъ слѣо Европа. Зашто да Капїа Турска оно

цело

цело лѣто до дубоке есени не имала дѣло съ нама, намѣрена е была спупити непремѣнно у помохъ Наполеону (когда еданъ Чиновникъ Графъ Таксъ находіосе е на шай конацъ при Великомъ Везмру у войсцы) и ударити на сусѣдне державе. Къ шому усилви Союзницы подѣ Липскимъ разбити Наполеона, и зима приближиласе; и тако Канѣа Општоманска не выше осмѣвлаласе быти прѣшелымъ Французыма у оно време.

МАТИ.

Есте ли вы могли держати у шѣслѣ границе ваше, и не бы ли шо полезіе за васъ было?

СЫНЪ.

Ни еднога онѣ означениме мѣстѣ, пограничнѣ градовѣ и танаца, нѣсмо мы могли изоспавити. Зашшо Негошинѣ непобѣдино мѣсно, шо е обрава онѣ спране Дунава, и Видина; и докле имамо Негошинѣ у руку, шурска сила не може протѣя къ Кладову и Поречу осирову, и съ помохю иланицѣ Поречкѣе, у внушренноснѣ Сербіе. Имаюћи Гургусовацѣ пшвердыню на Тимоку, мећу Видиномѣ и Ишномѣ сообщеніе зашвора шѣрѣяшесльско. Имаюћи Баню шацацѣ, и Делиградѣ, съ

цо-

помоѣю планинѣ, непрїятель не може никако са своимъ силомъ урваше у наше груди, и ударити на шанцозе споеѣ за Делиградомъ на рѣцы Моравы, Ђупрїю шапацъ, Варваринъ, Крушевацъ, и Ягодину. Преѣ неголи бы непрїятель могао имати непобѣдимый Делиградъ у свое руке, не може досаждали поменушымъ шанцевыма, дакле ни поменушы шанцева не бы имао у своимъ рукамъ. У внушренность нашу преко Мораве, и у планине споеѣ за Моравомъ не му могуѣ осмѣлишисе спуциши; зашто су на толяко мѣста богази и бусїе, и су мало войникѣ велику войску могуѣ е дочекати и разбити. Омъ Делиграда до Новогъ Пазара, града къ Албанїи, саме планине насъ защищаваю, да никаква непрїятельска велика войска не може у внушренность нашу пробитисе. Омъ стране Ерцеговине, шапацъ на Златибору, и за нымъ лежеѣй градъ непобѣдимый Ужице; ово е обрана и ключъ отъ стране Ерцеговине. Отъ стране Босне рѣка Дрина намъ много помаже: шанцови Лозница и Лѣпница: преѣ неголи непрїятель освои ова два шанца, не може доѣи до Шабца града, и непреходиме планине Киптога; и за освоити ова два шанца, валя да изгуби непрїятель много времена, и ако бы
вхъ

ихъ и освоїо, остае му у персима нѣго-
вой войсцы градъ Шабациъ, и бусїе по
Кятогу пазиниы. Ова мѣста непобѣдимы
су; а иреѣе неголи ша има непрїятель
у своїемъ рукаха, онъ никада у внушрен-
носшь нашу увалитисе съ войскомъ отъ
стране Босне не може. Ево на ове смо-
се мы ослоици градове сшаре, што су
маша праопицы поштроили, и на шанцо-
ве, кое смо мы на нуждиы мѣстны при-
бавили; на само есплесшео, кое насъ е съ
горама и рѣкама укрѣпило; а найвыше на
храбре перси Сербскїе, кое ти Майко!
раѣашъ, изъ дѣшинсшва своего оруженос-
ныи сыновї, и швоїе десенногодишнїе по-
бѣдоносныи ратобораца и вышезовї. Све,
ишо е пошребно у свакомъ виду къ обра-
ныи едне мале державе, то смо мы имали.

МАТИ

Колико е войске шурске на васъ удари-
ло, и на коя мѣста? и колико сше въ
ваше войске могли ставити прошивъ не-
прїятеля?

СЫНЪ.

Непрїятельске войске противъ насъ
у све было е до 120. тысяца, и на шри
мѣста главна удариласу: отъ Видина на
Негошинъ, отъ Нища на Баню и Дели-
градъ,

градъ, отъ Босне на Лозницу и Лѣшницу. А мы смѣкали войске наше на свѣ мѣспѣ преско 50. тысящѣ у све.

МАТИ.

Кажи ми, Сыне! ваше дѣйствіе военно, и борбу съ непріятельмиъ вашимъ, кою сте имали.

СЫНЪ.

Цѣло лѣто до осени на свѣ странѣ держалиское храбро; и ніс могас испрѣпель освоити до дубоке осени, кромѣ два шанца отъ стране Босне, и два града отъ стране Видина, лежѣше къ Дунаву. Неготинъ изгубилсмо за шо, што нашъ храбрый Войвода Велько, Заповѣдникъ онога края и войске, погинуо е, и многѣи другѣи Чиновняцы изгинули и иранилисе; тако войска наша до смерти храброга Велька, оспаен снай градъ у непріятельске руке. Непрѣпель после завлада Кладовомъ по причинѣ, што су по вышой части были Власи на обрану Кладова; будући снай край савѣ е обитанъ отъ Влаха. Тако шурска войска, преко острова Пореча, до дубоке осени, едва успѣ на устьѣ Мораве (у Дунавъ), и у Пожаревцу на Петки у шаторѣ ставитице; къ тому часѣ войске

нс-

непріятельске, отъ Делиграда низъ Мораву, дође и соединисе у Пожаревцу съ войскомъ отъ стране Видина. Но такођеръ и нашъ Главный Заповѣдникъ войске отъ Делиграда поспѣо е съ войскомъ; противъ непріятельске, на успѣе Мораве къ Дунаву; и сва пошребна мѣстоположенія, и богази на Моравы кодъ Дунава, у нашѣмъ была су рукама: а число войнѣка нашѣ, кои су были у Гургусовку и Баньк, дошли су на помощь Делиграду. За узрокъ падени Негошниц и Кладова, нѣ намъ пошребно било тѣмъ держати оне мѣста, по тому што планине Поречке отъ Дунава до Делиграда у нашимъ рукама, непріятелю за лѣтима остале су. Такођеръ отъ стране Босне, цело лѣпо до у осень, непріятель нѣ успѣо выне освоиши, кроимъ два шанца, Лѣтницу и Лозницу, и то у осень, нама е корыстнѣе было Кипогъ планину и Шабачъ подъ военну ногу узети, за болъ изъ внутренности Кипога шурску силу изнуравати и поражавати. Већъ и она войска непріятельска отъ Босне была е почела слабнути, и Турцы Бошняцъ изъ войске свакогъ данъ безъ позволенія своѣ Паша бѣжали, за своему племени зимницу приправили. Овде не преба забравити похвалиши оне войска нашѣ

про-

противо Босне, и своју Чиновника и Предводителя; а особито Протопресвѣтера Машеѣа Ненадовича, духовно лице, а веома ваљашно за расположити и уредити кѣ бою войску — такођерѣ и храброгѣ Войводу Милоша Обреновича, и Петра Николзевича. Молера. Делиградѣ и у 1809. году претернио е обсаду ошѣ непрѣяшеля, бокбе, и лубарде; преко 40. тысућѣ войске непрѣяшелске было е, и сѣ приступомѣ никако нѣсу га могли освоити; најшосѣ, сѣ подкопыма изподѣ землѣ, до ендека Делиградскѣ Турцы су доходили, и ништа нѣсу му могли учинити, ниши преплашити оне две тысуће войникѣ, кои су были на обранѣ Делиграда. Гаконшо бѣ и сада овогѣ послѣднѣгѣ лѣта о нашемѣ паденію. Делиградѣ были су непрѣятели окружили, и цело пролећѣ и лѣтно до дубоке ссени нѣсу га могли предобыти. После бѣгства јошшѣ нашега Вождѣ Делиградѣ се е шестѣ недѣлѣ данѣ держао; и кадѣ су се увѣрпѣли чиспо за бѣгство нѣгово наша браћа оно до 3. тысуће войске, што е было унутра, онда ударе на уришѣ, и крозѣ непрѣяшельску войску себи своимѣ оружіемѣ пушѣ отворе и избавесе. Делиградѣ держећисе, быо е обрана груди и шербухѣ нашега шѣла, и наше внушренности.

Раме

Раме нашега шѣла, отъ Делиграда до Новогъ Пазара къ Албаніи, то су непреходиме планине намъ защищавале; такоѣрѣ в плеће нашега шѣла отъ стране Врцеговине, шанацѣ Златиборѣ и градѣ Ужице бранили су; а отъ стране Нѣмачке, оцѣ Пожаревца по Дунаву и Савы до Шабца, ималисмо леѣа слободна. Само една и друга войска непріятельска, по Дунаву къ спраны Негопнина. и по Дрини отъ Босне, едва су успѣле цело пролеће и лѣто до у есенъ, на бокове нашега шѣла покущеніе учиниши. Но мы имаюѣи Поречке планине, и плеѣа войске непріятелске споеѣе на Моравы кодѣ Дунава, у нашимъ рукама, и напротивѣ ныхѣ нашу войску; а сувѣше имаюѣи назадѣ Делиграда све градове и шанцове внушрениѣ, Крушсвацѣ, Ћупрју, Варваринѣ, Ягодину, а чмѣ спрание Врцеговине и Босне шанацѣ Златиборѣ и градѣ Ужице, Кипогѣ планину, и градѣ Шабцаѣ на Савы: шако цело шѣло наше ималисмо у руку, кромѣ вышше означенные боковѣ. И по тому нѣсмо могли ништа бояшисе оногѣ лѣта отъ непріятеля; есенъ кишовиша приспѣла была, и зима ледовиша приближивалисе; по чему турской войсцы подѣ опкрытымѣ небомѣ на чистомѣ полю и спуденымѣ

горамъ , ако бы су намѣренн были не-
 пріятели меѣу нама у змиу продолжа-
 вати бише , шу бы имѣ свиѣмѣ и гробѣ
 меѣу нама быо на вѣчно . Кѣ таковой
 обраны , и испулаѣнию себи свободе кро-
 вью своіомѣ , сви единодушно кипяху , и
 Народѣ и войске ; а како узнадоше , да
 нашѣ Вождѣ съ Недобомѣ (21. Сеп-
 тембра 1813.) пребѣгао бѣ на Иѣмачку
 сшрану : шако све : се преплаши , и кѣ со-
 верщенномѣ окренусе бѣгству . Выше опиѣ
 300. топовѣ походниѣ , кромѣ леже-
 ѣиѣ великіѣ шоцовѣ по градовыма и шан-
 цовыма выше опиѣ 600 ; шакоѣрѣ рѣну
 войничку , прахѣ и олово , све градусе и
 шанцове , оставише безѣ боя непріяте-
 лю у руке , и войска се разбѣжа . По
 бѣгству нашего Вожда и наше войске ,
 непріятельска войска , коя е преко Мо-
 раве препла была кѣ Смедереву , и пред-
 крыдница непріятельске оне войске , ед-
 ва е осмѣвляласе чешвертый данѣ у Бео-
 градѣ доѣи ; и шако е три дни Београдѣ
 стаяо пуснѣ ! — Сва турска войска чу-
 диласе е и дивила бѣгству нашего Вож-
 да ; а Безырѣ и Паше писалису релациѣ
 своему Цару , да се нѣсу надали у дубо-
 кой . есени Београдомѣ заладати . Но по-
 разумишели турскѣи , кои су меѣу нама
 живили у Београду , дали су средство
 Тур-

Турцима, Београдомъ и безъ боя завладати, кой ющше никакъ нѣ безъ боя узимати ни ошъ кога. И у Новицака Вечкѣмъ, вѣсни изъ Цариграда, после паде-нїя нашего онога года, тако су являле.

МАТИ.

По бѣгству вашего Вождя, заръ између васъ прочіе синовá, нїе данъ нѣгово мѣсто нѣ могао заснуити, и войску прошииъ непрїащеля у редъ спавати, и услободити.

СЫНЪ.

Было с синовá своѣе, коп бы Вождьво мѣсто были могли заснуити, и должностїю ономъ успѣшно руководствовати; но по нежданномъ бѣгству Вождову, и лица Русскогъ Не добѣ, Народъ се е смео и нѣ умно повѣошисе и управленїя никому выше дати.

МАТИ.

Извѣсти ме, Сыне кой! за кормило бѣгства Вождова, и издае Народнѣ.

СЫНЪ.

Ево, Майко! пружине нашего паденїя и издаиства, Мишрополїна Леопїта, како е укопао свой опривный рспъ у на-

ше груди . Имао е нашъ Вождь Еникїа Димитріевича за Секрешара свога , коему е выше вѣровао , и любїо га , неголи свїехъ насъ . Овий Еникїс у дѣшинспву учїо е книгу кодъ Леонїїа Минрополїта , и за Дїакона быо рукоположенъ отъ пѣга . Мы познавалїсмо , да онъ Леонїїю прїятелїюе и поддѣржава га ; но нїесмо нашему Вожду никадъ смѣли напоменути за нѣгова Любимца Еникїа , зашто нашъ е живощъ у нѣговїемъ рукама сплїаю , и онъ е сердцекъ нашега Божда владао . Леонїїе Минрополїтъ у Крагоевцу пребывао е , б . сахаты далеко отъ Сиругара , села Еникїсва и дома ; онъ е шу често доходїо , а найвыше по ноћи и шайно , и у дїсен быо бы у нѣговомъ дому скривенъ , докъ бы все договсре свершили . Другу стварь да ти кажемъ , Майко , їошнї на већу нашу несрећу . Прѣне него смо се у бїшїве пустили предъ паденїемъ нашимъ , Не добы дошла е была изъ Влашке дѣвойка , заручница отъ неколико годища , съ коїомъ се е онъ вѣнчао , оного годища нашега паденїя , кодъ насъ , и нашъ Вожда кумовао му е и свѣдочїо нѣгову бракосочешанїю . А ты знашь , моя Майко , у нїсѣ Кумсїао е великїй залогъ прїятелїсшеа и добрїсности , кой торжествуетъ

вуге међу нама. — Леонтије обсьніо е
 Еникіа; а Не доба, како Кумъ, наше-
 га Вожда: и шако ове двіе зміе усиле
 су пушпили свой корень отровный у серд-
 це Глазара нашего. Выше никада міс-
 смо могли Вожда нашего наћи у перво-
 ме духу неустрашимости, ни ивговые
 прећешніе разговора, ивговые намвренія,
 ивгове рѣщипелности, и пламена за дѣ-
 ла Народня; а све еднако съ Не до-
 бо кѣ у иреписки у разговорѣ. Совѣшу
 Народивмѣ ипшта нѣ выше-омѣ являо
 то прећешивму обычаю; и у псто време
 браћю ученне людсэ заповидю удаленн
 отѣ дѣла Народня. У руке свое обдер-
 жао власть, кога му драго и найзнатиѣ-
 га Чинovníка могло е смерти предаши,
 безѣ и кому за то отвѣтѣ дати! И по
 откомнѣю бившій иреимѣ ипріятеле-
 ля, иатѣ Вождю но прећешивму обык-
 новенню своему, итесе по войскамѣ нахо-
 дію, него у своему селу Тополы, гдѣ ме-
 ѣу тимѣ и болесѣ за неко време случи-
 ла му се е; а на свое мѣсто Еникіа
 Секретара у войску пошлао е! Ево са-
 да Митрополита Леонтиа дѣла и ва-
 тре, што е у Народѣ посѣвляо, како
 смо се съ ипріятелѣмѣ у бивше пусти-
 ли. Леонтије Митрополитѣ, како се е
 нашѣ Вождѣ разболіо, внушіо с Народу
 да

да е умрео Вождь . Леонтије у Народъ
 чинио е разгласити изподъ завѣси , да Свє-
 тога Краля кивотъ шкрыпи , и тє да с
 знакъ , да оне године Сербїа мора пропа-
 сти . Леонтије изподъ завѣси Народъ
 стараосе с увѣрити , да Турцы неће На-
 роду никаква зла чинити , него неколика
 само Старешине испребити ; и за чїе
 Господство Народъ да гине , и за кога ?
 Леонтије изъ шурске спране у само
 оно време , преће него ће битве откри-
 тисе , и смк с изъ Паша отъ Везыра
 прїиміо , и писмоносителъ двоциу неколи-
 ка дана скривенне держао , и опенъ опре-
 міо у Нишъ къ Везыру . Леонтије , ка-
 ко е дошао у Београдъ изъ Крагоевца ,
 одма стараосе е изподъ завѣси шерговецє
 узбунити , да ицшу позволєніе отъ Пра-
 вишелства , свое еспанє пренєсти у Нѣ-
 мцїу спрану и себе обєзонасити . Ле-
 онтије , и Недоба , кадъ су видли , да
 не могу ни у чемъ Народа побунити , спа-
 ралисусє Вожда пригласити као шайно ,
 да свое спвари драгоцѣнне изъ Тополє
 пренєсє у Београдъ : пакъ изподъ завѣси
 дали знати у Народъ за Вождово намѣ-
 рєніе , да се Народъ побунї ; а Вожда о-
 нєстѣ плащили сѣ бунєнємъ Народнымъ .
 Леонтије и у Церкви Београдской , при
 окончанїю Вождєственне Літургіє , када су
 деца

деца поала „ Спаси Господи и помнауй
 нїе могао задержати своєга яда у успї-
 ма, него явно е говорїо „ да ће Господь
 спасити онога, ко има лађу, да се у Нѣ-
 мачку преко Дунава превезти може. “
 Леонтије чрезъ добрихъ явио е у Бео-
 граду, да е онъ лађу одну купїо, за
 перевозки Народъ у Нѣмачку спрану; и
 да е онъ Русскій Кавалѣрѣ, да се не бои
 никога. За то су Вожду Правителству-
 ющїя явили, а Вождь на шо замолчѣо!
 Леонтије Митрополїтъ число войске
 спосѣе у Београду улашїо е, да оставе
 градъ, и да у села къ своимъ домови-
 ма побѣгну: истїи войници казѣвали су
 Митрополїшове рѣчи: „ За кога да гину,
 и да чуваю Београдъ, а свою децу и же-
 ме да допуштаю Турцыма робити? “ Ове
 сле свари и буне Леонтије разсѣя-
 вѣо е, када ксїкшмо на ерима пушкш-
 вы Турке наши отражаваху. И по тому
 наше войске Главный Заповѣдникъ, спо-
 ещїй на устью Мораве кодъ Дунава, у-
 знавши за Митрополїшове прибытїе у
 Београдъ, за повседневне и ноїне нѣгове
 съ Недобомъ договоре, и паленье и
 жаренье буне у Београду; позове Митро-
 полїша, да дође у войску къ нѣму, са-
 мо за отдалити га ошъ Не добе, и и-
 маша га подъ своимъ рукомъ на свакій
 слу-

случай . Леоншїе на ондїи позывѣ быо се с узмучїо као ѣиво у мало воде ; но у шо време дође Вождь у Београдѣ , и Леоншїе ошправисе сѣньнимѣ у однимѣ колыма у шаборѣ войске наше кодѣ Мораве . Тамо неко време пробаве ; а кудѣ су годѣ проходили , Митрополїшѣ , гдѣ Вождь нїе могао чуши , Народу говорїо е , да бѣжи куда ко зна . Такоферѣ кадѣ су войску нашу , и предкрылице наше облазили , при отходу Митрополїшѣ пришапѣе у ухо Войводи Вулы Илїйчу , да , како Турцы преко Мораве прећу , да онѣ свое топове , прахѣ и слово у воду потлопи , и да бѣжи куда ко зна . Вождь враписе кѣ Београду сѣ Митрополїшомѣ ; а шурске на некї мѣстїи прокрадусе чеше , прећу преко Мораве , и попушкаюсе сѣ нашими сшражама . Войвода Вулс одма онако учини како му Леоншїе бѣше пришаптао будьшо онѣ стране Вожда , и послаѣ каже своему Главному Начальнику , мыслеѣи , да е Вождь шакову запольсѣи и нѣму осшавїо . Главный Начальникѣ шай видеѣи явно , што е , похити кѣ Београду одма , да се сѣ Вождомѣ договори за издаю Митрополїшову , колико ѣе войске у Београдѣ послаши , и пошребне друге позїціе и планине ухвасити , како ѣе непрїяшелске пласїи у насшыѣ

шымъ рукама остави . Истина , колико е годъ градова и шанцова у насъ было , сви су были напуиѣни праха и олова , и осталеѣе пошребные военные сиваріи за много година да се бране ; и изъ Београда послано е было ; а и све войске наше имале су свою военну пошребу са собомъ оно годиште за доста . Само у Београду было е оснадо найманъ праха и олова заво , шпо на границы Нѣмачкой вавѣкъ ималисмо средство набавити пошребу за Београдъ ; а войска , коя бы была дошла браниши Београдъ , и она бы донесла свою военну пошребу са собомъ . За то смо оне дальне пограничне шанцове и градове съ военнымъ сиварима были напунили , ерѣ на случай обсаде не бы намъ было могуће нима помоћи дати . Главный Началиникъ войске оиѣ Мораве посиѣ около полдне у Београдъ въ Сентябра 1813. года — али выше не застане ни Вожда , ни Леоншиа , ни Коллежскога Совѣтника Недобе . Они , како су се извѣстили , да су неке чете турске преко Мораве прешле , тако су едва дочекали Вожда уплашити и превести съ фамиліомъ и Еникіемъ Секретаромъ ; у лаію улѣзла , и у Земуиѣ преправилсе у саму зору тога дана , када е почело освѣтати . Леоншиа при самомъ бѣгству успѣо

епѣо е разслаши извѣстіе войсками, и по Народу, за бѣгство Вождо, боеише, да после нѣхова бѣгства кой Началникѣ войске наще не бы ползовао се магнове-нїемѣ онымѣ, за успропшисе измеѣу себе, и Народѣ ослободитя, безѣ Вожда на ново у редѣ се спавиши, свое градове и шанцове бранити, и отѣ непрїателя Опетсспво обдержати. На испый начинѣ Не доба, на три дана преѣе бѣгства нѣхова, публїчно выкао е, и даже Предсѣдателю Магістрата Београдскогѣ Г. Нїколы Делигеоргїевичу явно и у очи говорїо е „ да за кога Народѣ да гине? за Господство три чешыри човека! да е Сербїа признаша како собствем-ность урска, и да самѣ Царь ЛЕК-САНДЕРѣ хоже, да Турцы зановѣдаю и владаю Сербїомѣ. “

Ево овако, шшо 1809. годшше, када су Турци до истога мѣста, гдѣ и сада, доходили до Мораве; Леоншїе е Не доба бѣжеи како и садѣ, шшо онда нїесу могли успѣши, то сада — знаюѣи, ако Вождѣ остане меѣу нама, да ћемо мы свакої инпрїги, издаи, и силы непрїательской преодолѣши, како и преѣе — успѣав су Вожда обѣвнїши, превариши, и измеѣу насѣ украси га и превести; а насѣ све у землю подѣ гробну даску закопаши: и

бла-

блженъ онъ, кой нѣ бы свидѣтель
погибелъ свое браће!

МАТИ.

Како изродъ Не до ба не оженисе, у
нѣговой скипни, у нѣдномъ краю свѣ-
на? и каквога е онъ рода и племена? нѣ-
гово само иже Не - Д о б а носи не добро!

СЫНЪ.

Не до ба е био оженѣнъ и креће,
тако смо разумѣлъ, и ону перву жену
отперио е онъ себе. У иже нѣгова опе-
тества нѣсмо могли право узнаши, онъ
куда е; онъ е стаю о томъ. По свой-
ство, и владанье нѣгово веома е было
херзко и ошбвене волъ; и вообще звали-
суга челоуѣкомерзцемъ. Съ кимъ е годъ
живѣо, ни съ кимъ любовно окончио нѣ.
Чиновници, кои су били про нѣму, Гу-
берискій Секретаръ Прокуровиць, а по-
сле Тѣмуларный Совѣтникъ Мелинковъ,
едва су среднво изнащали избавивше и
отдалиши онъ началства нѣгова. Нѣкин
су говорили, да е Не до ба, Полякъ;
други, да е Геркъ; а преѣин, да е сынъ
маложнице еднога Консула Русскогъ, кой
е пребывао у Рагузы. Онъ е старъ до
50. години; и веома е био бѣданъ и сиро-
макъ; а садъ, знамо, да е богатъ, да

у Цараграду и у Бечу има всляке новце на проценѣ; при томѣ прескупѣ, да нѣгово владанье у Унгарїи, кадѣ е измеѣу насѣ отбѣгао, па великїи е посмѣхѣ и поруганїе было. Господа Унгарска явно говорила су: „Да ли су сви Дїпломати Русскїи свакога мерзкога обхожденїя, као Не доба?“

МАТИ.

Како е моему Сыну Георгїю у новомѣ отечеству?

СЫНЪ.

Дословѣрно узналисмо, да дневно и пощно яди и тужи, ошѣ како е узнао, да е после нѣгова бѣгства Београдѣ задана пустѣ спаяо; све войске да су успѣшно непрїятели отражавале, докѣ не су узнале за бѣгство нѣгово; и да е б. неделя Делиградѣ противѣ силе турско держаосе. Явно проклинѣ Не добу, Леоншїа, и свога Секретара Енциѣа, ког га увѣрише, да се обдержати не могосмо; и да е болѣ заблаговременно бѣжати: зашѣ, докѣ е човекѣ живѣ, можесе вавѣкѣ нешто надати; а особито што му Не доба обѣщаваше ошѣ Царске спране све на свѣшту за будущиностѣ нѣгову, само да га што преѣне кѣ бѣгству

ешью између насъ язиками. Ово су сада плати нашега Вожда, и явля шайности ньяхове, што су пређе бѣгснва предлагали му. Сувыше чуемо, да е нашъ Вождъ ядовао у Земуну, видећи Леонниѣа и Недобу све заедно, у великомъ веселью, радости, и восхищенію, колико да су задобыли едно Царство. И Леонниѣе себе е хощео у Земуну ономъ Правителству явити за турскога подданика, и да му даду у Влашку паспортъ, или у Београдъ обрати међу Турке. — А Недоба е его совѣтовало и молило га, да молви, зашто бы открыласе явно издая, о којой савъ е Народъ говорио, и сва Нѣмачка Господа у Земуну Митрополѣша и Недобу сманили су, какогодъ Агенше Безыроге, и соблазновили нашей жернви, како издали бисмо Гощть вишу жалость узналиско нашега Вожда: онъ е хощео на своемъ спрощку послати чрезъ Курѣра, молбу Цару АЛЕКСАНДРУ у Тешлице, Главну Квартиру Русску; а Недобниѣе согласіосе, да и тко другій пође до Цара, кромъ Леонниѣа Митрополѣша, и Ённиѣа Секретара. Тако шо несогласіе Недобниѣо, за Нарочнога послаши, продолжавалосе е до окончанія Карашина; а по окончанію ксга, било е

забранѣно Вожду нашему, и свѣскѣ Чиновникомѣ, а у числу нѣхѣ и Леополію Мишрополішу, ошѣ Правителства Нѣмачкогѣ, за границу иѣи. Тако се е продолжавала посылка Нарочнога кѣ Цару, по преправы нѣховой у Зекунѣ, 40. данѣ; кадѣ найпослѣ Не доба едѣва осмѣлансе послати Чиновника ѿ Омиѣа за Курѣра, подѣ присегомѣ „ да неѣ нишша явити у Русской Главной Кварширы, ако га узпытаю, како е Сербіа пала, кромѣ да каже, да нѣсмо могли выше держанисе ошѣ силе турскѣ, и да прибави казати неке недостаткѣ, за кое смо морали ошѣ непріятеля поражені быти! —

МАТИ.

Коя е далша судбина сына моего Георгіа, и ошѣ, кол су тамо сѣ нѣмѣ?

СЫНЪ.

Нашѣ Вождѣ, и другіи Чиновницѣ сѣ нѣмѣ, ошправлѣни су у Руссію, и у Хотину у Бессарабіи пребываю. Леополіе заедно е у числу нѣхѣ, и носи име као нашѣ Сербскій Мишрополішѣ. Чулисмо, како е писао у Новый Садѣ у Унгарію некіемѣ Герцыма, да Вождѣ и сви Чиновницѣ подѣ нѣговомѣ рукомѣ живу

хва-

хвалисе и неку славу себи приписуе, а друге сзе уничтожава. —

МАТИ.

Дакле изданникъ Митрополѣшъ на плеѣна кое знаде себи шри сполице приправили чрезъ Недобу: да га Руссія покровишелспѣуе меѣу вама, в ако бысте се были обдержали, да га коропе теринти меѣу вама; а ако паднете, како сте и пропади, то у Руссії да убѣжище има и добрѣи прѣемъ, на мѣсто Сибира; наипосле стасе ку шреѣна столица у Турской готована на службу иѣгову: ако бы кадѣ хоще, може избѣѣи изъ Руссіе, и меѣу Турке врашишисе живиши. — Но сада се чудимъ и дивимъ Божду, будуѣи находитсе у Руссії, зашто Цару АЛЕКСАНДРУ не яви ссу измѣну, оиѣ шолико годниѣи приправлянну за паденіе ваше?

СЫНЪ.

Зато башѣ, шшо е ланасъ нашѣ Вождѣ у Руссії, да га и самѣ Царь АЛЕКСАНДЕРЪ, иѣга и друге Чиновнике, узпяша, они сада не бы прошивѣ Недобе и Леоніѣа осмѣлиласе нишпа казати; ербо када е Вождѣ іоще было властникѣ меѣу нама, нееднократна доисшенія на Недобу иѣсу имала уваженія.

нїя. Умѣо е Недоба и онда учпниши камень прешыканїя, а сада їошшь больма, на такавѣ начинѣ, да Царску милость Вождь, и вси Чиновницы, изѣ Недобниые руку прїимаю, и све што годѣ нѣхovýchъ дѣла до Цара иде, по мора преко Не до бе и чрезѣ нѣгове руке прѣйи, и на нѣгову їнформацію рѣшенїя Царска пзыѣи. За шо принуждени су мучаши. —

МАТИ.

Дакле какво е Вожду, и прочиѣмѣ Сербомѣ, уживаѣнїе у Руссїи?

СЫНЪ.

Сва наца браѣя Серби, кои чрезѣ Царске Генералѣ-Адютанте, Княза Волконскога, Чернишева, и Г. Дѣйсви-тельного Спашскога Совѣтникѣ Булгаковѣ, прїимаю своя рѣшенїя, хвалесе на добромѣ прїему, и на великой милости Цара АЛЕКСАНДРА; а што годѣ преко Не до бе иде, по све несреѣно за нашу браѣю быва: у свакомѣ су виду презрени. Ново е сама побѣда и окончанїе дѣла Не до би на, кой е сва возможна средства упошреблявао, за поддержати нашего явного врага Леонтиѣ, или да меѣу нама онѣ остане прїумфїраюѣи, или да

да всеконечно мы пропаднемо; како е най-после и было, и ено и сада довершусе съ нашими Великожака.

МАТИ.

Великога е досейно удивленія, како е Не до ба свешо у пошай чинію, и може јошнѣ чиниши! И да Руси едного своего Чиновника, чрезъ кога су сердчно радили Сербскомъ Народу благодѣшествовали; а онѣ шолкии поводѣ дао себе не любити отъ Народа, презираюѣи и зашпраюѣи среѣю Народню, мерзеѣи на Народѣ, не любеѣи и не поддржаваюѣи, кромѣ само едно духовно, нѣ сербско, и чино Народу враждебно лице; кой е извершио све свое зло дѣло, Цара своего благодашно најбреніе осуешіо и налогѣ изневѣрїо, и слѣдуе у шомѣ и до данасѣ; како, волимѣ, да Руси шакеога своего Чиновника обрашно Народу Сербскомѣ слаше, и до данасѣ не узнаше..... ахѣ! ово е предѣ Богомѣ плакаши и уздысани, како су сви Великожи Рускии могли быти преварени..... и чрезъ кога е Не до ба могао успѣши, и пакосна своя дѣла шако загладиши, да жершва и испина кровь Народа едного, којой е онѣ причина, шолко османе у дубокомѣ молчанїю? Турци знаду, Нѣм-

цы знаду, да и многїи Русси; а Царь АЛЕКСАНДЕРЪ да іошшь не може дозна-ти ништа о шому — е ли шо могуће!

С Ы Н Ъ .

Не добра се е умѣо кодѣ много Чиновникѣ улагати; а особито кодѣ Графа Капо-д'іспрїе себе успѣо препоручити, и доброга човека, шшо сви люди говоре, знао превариши и обсѣнати. И на мѣсто шшо бы Не добра морао быти жестоко казнѣнѣ, а онѣ Царску милость и награжденіе прїима. — Ево како е на овомѣ свѣшту чудно живити: Читавый Народѣ пропада и спрада, а два яена измѣнника иѣгова уживаю доброхошнота и ѣку и пря неднога Пара милость!!!

М Л Т И .

Кажн ми, е ли выще Чиновника Русскіе было при Не до бы, када су избѣгли и Вожда прѣмамили?

С Ы Н Ъ .

Есть было Коллежскій Ассессорѣ Сумо Орловничѣ при Не до бы, и Русскій Пенсїонерѣ Архимандритѣ Спурїдонѣ Фїліпповничѣ, и Капетаѣ Феодоровничѣ. Но они су, Майко, своему Роду веома предани были, и о паденїю нашемѣ сра-
деч-

дечно соболѣзновали; и тако смо чули, ако бы испивну узговорили, могли бы и они ошѣ Не добине лажи спрадати, како и прочіи другіи.

Мене, Майко, овде жалость и туга обузымаѣ: явіо самъ ти и показао почешакѣ и свершешакѣ издзе и изденія нашега, по самому мѣрилу живе вѣщаніе. Я самъ опредѣліо се изѣ младоспи мое на службу Роду моему, и у садашнѣмѣ вѣку, у ономѣ великомѣ колообращенію Свѣта, стараво сам се што выше искусни шайносни, сѣ коима се воде судбине Народа. Не бы ми суѣсно за дуго у оной сладкой услуги слѣдовать; но напредовани, на svakій добрый ожидаемый случай, у предузешомѣ искусству, у шоме ми никакъ не може препяшисновани. И за болѣ у томѣ успѣши, памѣранѣ самъ сада отправиши се, Майко моя, по суши и по волнамѣ морскимѣ, до тихіе сселенія, ошѣ куда ѣу у молчанію и у замышлѣнности дубокой чекаши, да видимѣ данѣ лучезарнога сянія. Да видимѣ, да Восочно Небо за жарисе, блѣда студена Луна да заѣе, а у великолѣпнѣю своемѣ да шлоло Сунце изиѣе, черне облачине изподѣ веселе водросши да разнесе и разспе, и крепшовидно да озари и оживовори дуло-

ко замерзле любиме негда свое и Прѣдѣле и Народѣ; да Сѣверна Заря появи-се на Орїзонту Сербскомѣ, и благошворными зраками своими да убави и о-блиста густѣ померчине дугѣ наше но-ѣй; Огнище угасло Сербско да возгори-се неугасимымѣ пламеномѣ; изѣ правомѣ заращенныя развалина своѣ да воскресну Свѣтїи Храмови наши, и у нѣма свѣтїи-мике да ужеже молїя чїстѣ науке и че-ловѣколюбїя Хрїстова; накопѣтѣ после толико синоинна годинѣ, да ты мила Майко, чрезѣ нѣжну любовь и помоѣтѣ соединородне ти Руссіе, опѣтѣ и на вѣч-но будѣшь благополучна Майка наша Сер-бїа, и мы благополучнїи Сынови твои Сербї. О! мы имамо правѣ тому надашисе опѣтѣ нѣ, за засвидѣтелствованно наше кѣ нѣой усердїе и преданносць; како што и природопобудителну дужносць имамо, быти нѣой усердни и предани, и по ро-ду, и по ѣзыку, и по вѣры.

МАТИ.

Сыне любезный! бѣдно ли ти е со-стоянїе Царствѣ и Народѣ на овомѣ свѣ-ту! Кадѣ кога сва совокупна сила и крайнѣ вышежство сломисе и надне опѣтѣ прошивоборѣнїесе яче силе, шоме се види доволный узрокѣ; была вѣ прочемѣ прав-да

да сѣ кое хоће стране: Но кадѣ и наиб-
шириѣ Державство и наймногочисленнѣи
Народѣ спермоглави и поспрада чрезѣ не-
коляка, или другда чрезѣ едиогѣ единогоѣ
човека: о! ово е плачевно предѣ Богомѣ
и предѣ людма! А кому е могуће избѣ-
ѣи шакову пропасть, прошивѣ кое сва
нѣгова сила, све мужество, и сва бо-
дренносѣ не ползуе и не валя ништа?
Изѣ овога всеобщаго ужаса раѣясе дуж-
ность и правѣ Народовѣ, по коему они е-
данѣ другога велике злодѣе обичаваю пра-
восудію предаваши. Сыне мой! докле ѣе
шоме правосудію ругашисе врази наши?
и хоће ли мени, за крваву смертоносу
шшешу мою чрезѣ нѣихово злодѣйство,
дашисе каква предѣ свѣтомѣ замѣна?
Злодѣйство е нѣихово доказано; а слу-
шай Сыне! су мало рѣчій. што ѣу ти
реѣи, можесе на нѣихѣ служба и ссужда-
нѣе загромогласиши. Леоншѣе Мишро-
полѣиѣтѣ усѣбо е злоковарно меѣу вама на-
ходеѣегасе Агенша Царева сердце оядо-
виши, и прошивѣ намѣренія Царева, на
васѣ вооружаши. На мѣсто што бы Ле-
оншѣе зашто опѣ Русскога Началства, мо-
гао быти гонимѣ, или ако ни за што
друго, а оно за совѣтѣ, што е вама
приподавао, не повѣрваши себе Руссы-
ма; сиѣ е умѣо све то сѣ интригама
G 3 чрезѣ

чрезъ посредство истога Агента загла-
 дели, и вама безбрижно вратъ лопили.
 Прско све ваше услуге и неограниченно
 преданности, Леонтию было с выше
 зъговано, него всему Народу и Вожду —
 Народу, на кога и друге державе мерзе
 и пригиънаваю га за приверженность сво-
 имъ единоплеменнымъ и единовѣрнымъ.
 По тому вы нѣстѣ никако своего пред-
 мѣла добру концу надати се могли. Из-
 мѣну Леонтиа Митрополита и нѣгова
 орудія Недобе, у сѣа време нѣхова
 быѣя меѣу вама, и нѣхово погано неед-
 нократно дѣло за упрошастипи васъ, до-
 вольно осведсчава предѣцѣлымъ свѣшомъ
 нѣхово последнѣ еладанье, сѣ коиъ су
 упрошастипи и на жертву дали Народъ.
 Да не бы они ради были угасипи огни-
 шле Народиъ, не бы Народа побунива-
 ли, и свакогѣ средства изыскивали бы-
 ли, да се кѣ бѣгшву окрене — Народа,
 кой се е рѣшио было изкушипи себе кер-
 сляю своимъ ошѣ жертве присоединявши
 десетогодишнѣ пруде свое сѣ крайнимъ
 усиленіемъ; кой е цело послѣднѣ лѣто у
 люпе бинше себе пустіо и уснѣшно ошпорѣ
 давао до комадѣ есени кпшогипе, и до да-
 на снотѣ — ошѣ давна Леонтию и Не-
 добы желаемогѣ дана — када су они у-
 спѣли Вожда Народня украсипи и сѣ прева-
 ромѣ

ромъ превести. Леонтије и Недоба, ако бы по одной шокмо искры челоуѣколюбія были Сербскому Народу колико толико добра мыслили, и не бы были явнии врази Народни; или само кадѣ бы у равнодушію были держалисе, сматраюћи паденіе Народиѣ као избавленіе, или избавленіе као паденіе; у такномѣ случаю, они су себе могли обезопасити сѣ однимѣ малымѣ перевозомѣ, ако су се могли шта бояти, имаюћи готовѣ перевозѣ на свое расположеніе, коимѣ бы могли у свако време, када бы хотѣли, прско Дунава у Нѣмачку спрану превезтисе безѣ сваке опасности: а не Народѣ и войску бунити, и главу Народію премакливати. Ово е една явна издая, којой не има никаква вида на свѣшу да може кѣ оправданію служити измѣнникомѣ, развѣ предѣ оцимѣ, кой бы по какавој поддой слабосици хотѣо судити и мыслини. Запао Сыне мой! твердо видећи я, да до садѣ Царь АЛЕКСАНДЕРѣ не зна ништа и браћя Русси о томе, да е иѣгово добро намѣреніе у зло и на гибель Народа Сербскогѣ окренуто и употреблено чрезѣ иѣгова Агента; завѣщавамѣ тебе сѣ задосиннымѣ маскомѣ Машернимѣ, да се е вопросе мое и отговоре швое, опѣ почетка до свершеніка издае и паденія Народиѣгѣ,

оци-

описешь, и Светымъ Царскимъ Гукамъ упутишь, да Омъ све прочиша, да се о-помене пролите керви наше Хрїстїанске и жертве Сербске Народнѣ. Када ино-племнене Народе помаже и своимъ всмо-гимъ крыломъ покровителспивуе, нека ни мене жалостне Майке Сербїе не забора-ви, да не невѣрнїи гнѣче и даве. Сво-имъ Сербомъ нека пошила Чиновнике Рус-се природне столпове, кои неће за ника-кво благо изневѣрнїи своего Цара, и На-родъ продаши; како ни Сербїи неће ни-када издаши свое миле браће Русса. О-во ти завѣщанїе оставлямъ за Хрїстї-анскогъ нашегъ Цара. — А мѣимъ свїемъ Сыновїма Сербомъ оставлямъ на вечный аманепъ за Сербскога пзданика Л е о н-тїа Митрополїта, и нѣговога друга О с о д о р а Н е д о б у, да у данѣ 21. Сеп-тембра, кадъ су сръчї Вожда према-мили и изъ Београда избѣгли, сваке го-дине јавно при Божеспивенной Літургїи прокляняю и подъ анаѣему ставляю Л е-он тїа и Н е д о б у: како нишо неверно-га Мазспу браћя Русси прокляняю, кой е Великого Цара ПЕТРА пздао и сву Руссію. Сыне! да испунишь заклетву Машерину.

СЫНЪ.

СЫНЪ.

Мѣла моя Майко! вопль швой, кой
е веѣь предъ Бога узышао, узыѣиѣе и
предъ Цара сѣдеѣегъ на найвышшемъ
Пресполу земскомъ.

Любодыпнымъ о провсхожденію
овога Списанія.

У Мишролицѣ Ферфуаріа 17. 1815.
(Получено у Маѣшками 12. Маіа)

Высокоученый Господинъ Соларійѣ
здравспіуйте на многая лѣша!

Ако васъ и непознаемъ, него за васъ
добро по чувеню знадемъ; зато мало дѣ-
ло съ овимъ на васъ упућявамъ, коеміе
сада при наденію Сербіе на овомъ краю
до мене руку дошло. Молимъ васъ, да-
бисшега даля штампаши утѣи штампари,
за любовь своего рода; и кадга на-
штампаше, молимъ васъ да и мени пошлѣ-
те неколько комада. Остаемъ васъ по-
здравляюћи са svakимъ почитаніемъ.

Вашъ слуга
Живко Скиппірогенѣ.

СРБИЈЕ ЖАЛОСНО ПОНОВНО
ПОРОБЉЕЊЕ 1813. ГОДИНЕ:
ЗАШТО И КАКО?

Издавачи

ЈП Службени гласник, Београд
Музеј рудничко-таковског краја, Горњи Милановац

Уредници

Слободан Гавриловић
Милојко Кнежевић

Приређивач

Борисав Челиковић

*Превод и редакција
са славеносрпског језика*

Миљенка Витезовић

Појовор

Милован Витезовић

**СРБИЈЕ ЖАЛОСНО
поновно поробљење
1813. године:
ЗАШТО И КАКО?**

**У разговору поробљене МАТЕРЕ
с рођеним јединим сином својим,
којему оставља последње своје
ЗАВЕШТАЊЕ**

С одобрењем
Цесаро-краљевске цензуре

У Венецији, 1815. године
Пан Теодосије

Превод и редакција
са славеносрпског језика
Миљенка Витезовић

*Заклела се Земља Рају
да се сваке ђајне знају.*

Народна пословица

МАТИ СРБИЈА: Ах, жалосна ја, после десетогодишег праведног и успешног рата, наједанпут упропашћена Србија! За незаборавну свету слободу, за слободу у којој ће као часни људи моћи да живе толики синови моји; једнородни Срби и из околних земаља, Босне, Херцеговине, Црне Горе и сестре моје Бугарске, у помоћ долажаху; устајући против тиранина, приносише себе драговољно на крвави жртвеник грознога Марса: десетогодишња грмљавина победоноснога оружја храбро се пробијала до краја запада, југа, истока и севера, сви човекољупци обзираху се с великодушним радовањем на моје избављење; највећега на свету царства цар, при том једноплемен и једноверан са мном, у милостиво покровитељство своје беше узео наду моју; и кад учини да боре лица мојега, потамнелог од толиких стотина година, почеше сјајне зраке некадашњег лика мојега одавати – и кад нада моја беше у самом окончању дела... ах, љута судбина или подвале злих анђела – напротив – шта закључише?! Може ли ко од вас, о синови моји, пре него што ме тиранин сасвим удави и пре него што смртно заспи памет ваша, а који сте још живи у недрима мојим, или који се, прежалосној мајци, потуцате од немила до недрага, може ли ме ко истинито извести како рођени син мој, а брат ваш

Георгије, напусти без икаквог боја храбре наше градове и пограничне шанчеве, остави матер своју Србију, без крајње нужде, упропашћену, пребеже неславно у Немачку – и како се овакав гроб изненада мени отвори? Нека све знам ја, нека зна свет! Казујте!

СИН С растрзаним срцем и у језеро суза утопљеним
СРБИН: очима, ја ћу, мајко, волећи те колико и сваки други син твој; од почетка устанка твојега све време у боју бејаш, служећи те синовски верно и радо; ја ћу ти истинито, све што је у знању мојем, казати: за памћење нама, као занимљивост другима, о поновном поробљавању твојем, поробљавању народа једнога – јер, присетимо се, после четири стотине година и Срби су један европски, а не мален народ. Ја сам спреман да одговарам на питања твоја, мајко! Питај!

МАТИ: Кажи ми, сине мој! Који зао час принуди Георгија мојега на бекство? Можда га не послуша војска, или пак недостатак праха и олова, хране, осујети храброст вашу, или вас превелики број непријатељске војске угуши; без неког великог разлога он своју матер Србију не би оставио, до последњег бојног града и шанца и до последње капи крви!

СИН: Мајко моја! Ми нисмо ни пошли у одлучујући бој, нити је наша војска изгинула. Праха и олова имали смо у свим градовима и шанчевима; много година могосмо се бранити и од непријатеља штитити их. Хлебом особито, ти си нас из утробе своје обилно хранила; ни у томе никакве нужде нисмо имали. Дух храбрости

синови твоји нису били изгубили, и све је једнодушно ка јуначком боју кипело, ка одбрани своје миле матере и слободе. Цело лето 1813. године и део јесени на свим пунктовима успешно отпор давасмо, а како син твој Георгије пребеже у Немачку земљу – свако се учуди; и тако ми остадосмо тело без главе, уђе страх у народ, остависмо топове, градове, шанчеве пуне хране, праха и олова, разбежасмо се куд који, од немила до недрага.

МАТИ: Сине мој! Ово је за мене много недоумица, па и ужасно; ја не знам како о Георгију да мислим; кажи ми што поиздаље о понашању његову, ја га још не смем осудити, а не могу ни оправдања имати. Зар је устанка мога виновник такође виновник и пада мојега? Ко је крив за пропаст моју? Све да ми поменеш, сине; говори!

СИН: Познато је, како је у тешкој невољи 1803. године, против нечовечних глачитеља Турака, непослушника цару своме, којима ни сам цар не могаше ништа учинити, син твој, храбри Георгије, са мало наше браће војевати започео, а све више нас придружило се било у прогону варвара. Познато је, како их ми, под руководством његовим, успешно разбијасмо, и из груди твојих, мајко, поистребисмо. Но, још од онога доба кад преостале Турке у градове позатварасмо, везир и дахије из Београда поручиваше нам да се умиримо с њима, да ће они Турке злочинце казнити (где ми њиховој речи не могосмо поверовати, будући да смо толико пута били преварени, а наши кнезови и многа браћа од њих посечена), од тога доба, дакле,

као што витез наш Георгије у отвореном великом рату с Турцима и у највећим опасностима током десет година никада своје првобитно понашање није изменио, тако се, с његовим јунаштвом и успехом, заједно и упоредо, залегла и расла, у мраку, отровна једна аждаја која је, укратко речено, све десетогодишње наше муке и труде успела најпосле поништити и твоју, мајко, крваво изборену слободу прождерати.

МАТИ: Откриј ми, сине, за проклету ту аждају! Почни од онога срећног и, како разумем, у исти мах несрећног доба, кад први пут Турци хтедоше да се мире с вама и одреде срећу матере ваше Србије. На какве услове мира вас Турци позиваху и кога вам везир и дахије из Београда послаше на договоре?

СИН: Нама је понајвише слат наш митрополит Леонтије.

МАТИ: Зар је ваш архипастир за све оно време међу Турцима, непослушницима цара својега, живео?

СИН: Јесте, мајко, све док није видео да Турци морају бити поражени од нас.

МАТИ: Што је митрополит, као ваш архипастир, предлагао вама од турске стране?

СИН: Да се Турцима покоримо и предамо.

МАТИ: Би ли добро било да сте га послушали?

СИН: Ко би себе хајдуцима, одметницима свога цара могао поверити?

МАТИ: Зашто вас је митрополит тако саветовао?

СИН: За своју сопствену корист. Њему су везир и дахије били обећали: што год зажели и затражи – даће му ако њихов налог испуни. И то ти је, мајко, она љута аждаја о којој ћеш, све по реду, чути.

МАТИ: Будући да је он ваш хришћански архипастир, морао вас је боље саветовати, с вама зло и добро делити и вама веран бити.

СИН: Он јесте био наш архипастир, наше вероисповести, но, он није твој син Србин, нити си га ти родила. Турци међу нас шаљу владике Грке, такве, који нас, хришћане, за своју личну корист продају Турцима и Мухамеду, особито цариградски Грци.

МАТИ: Како се митрополит од Турака одвојио и к вама прешао?

СИН: Од велике нужде и страха. Када ми добро Турке на све стране потукосмо и у градове позатварасмо, он, видећи да ће Турци бити уништени, избеже к нама, с објашњењем да у својој пастви, с нама, жели добро и зло делити.

МАТИ: Како се он владао међу вама?

СИН: Веома опасно за нас. Тајно и поуздано, сазнали смо да је желео да не успемо у нашем подухвату. Он је, боравећи међу нама, преко Немачке Турцима у градове писао, а после из Цариграда од дивана турскога писма примао, настојећи да у народу посеје убеђење да се не бијемо против Турака.

МАТИ: Зашто сте га трпели међу собом?

- СИН: Ти знаш, мајко! Владика, духовно лице, веома се поштује код нас; и да смо га на суд извели или прогнали, народ би се узбунио и наду своју изгубио, плашећи се да Бог више неће нашем оружју помагати.
- МАТИ: Је ли он одавно из Цариграда за вашег архијереја послан к вама?
- СИН: Он је био код последњег митрополита, кога је везир у Београду задавио – био је много година његов протосинђел; покојни митрополит волео је овог Леонтија као своју душу и поверавао му све, као свом рођеном сину; он га је, уосталом, и произвео у протосинђела.
- МАТИ: Зашто је везир удавио онога митрополита, добротвора овога другога?
- СИН: Сви људи говоре, а казивали су верни Турци и миљеници везирова, да га је поменути митрополит Леонтије набедио код везира како је веома богат и хришћанима наклоњен. Везир, пак, према Леонтијевим измишљотинама, затвори у тамницу покојног митрополита, а њега посла у Цариград, к својој Порти, с препоруком да заповеде патријарху да га произведе у чин архијереја и потом у Београд врате. Патријарх се не сагласи с тим да другог произведе у виши чин све док је жив тадашњи митрополит; Леонтије се из Цариграда врати у Београд к везиру и каза му патријархов одговор; везир одмах заповеди да се митрополит задави, а Леонтија опет посла у Цариград с извештајем цареву дивану о смрти митрополитовој. Тако патријарх рукоположи Леонтија за митрополита

и у Београд га посла; он, пак, са задовољством заседе у отету крваву резиденцију свога добротвора. Ево почетка Леонтијевог у хришћанском архипастирству!

МАТИ: О сине мој! Какав чудан тровач је живео међу вама!

СИН: Ми смо веома погрешили што смо га примили, објавили га народу као архијереја, много добра му учинили и части указали, а све да га својим добрим срцем убедимо да он нама добро жели и веран нам буде; тако да и остала браћа, поштени Грци, могу о нама добро да мисле и добро желе; него, у томе смо се љуто преварили и змију у нашим недрима грејали.

МАТИ: Јесте ли ви уређење и право неко у народу завели кад је митрополит међу вас избегао?

СИН: Ми смо, мајко, Правитељствујушчи совјет народни били установили уз помоћ учених људи, наше браће Срба, који су свет прошли и учили, па своја места и службе оставили и из привржености своје роду дошли к нама; они су засновали корен управљања нашега и унутрашње уређење, онако како и други европски народи уживају и напредују према одредбама правнога поретка. Ми, без знања, без учене браће своје, нисмо знали да установимо и руководимо овим народним добром.

МАТИ: Јесте ли ви, сложно, овим народним добром руководили и учену браћу своју слушали и ценили?

СИН: Ми смо сви у томе неко време једнодушни и сложни били; само се митрополит Леонтије

тудио да, иза леђа, ону уредбу омрази, и учену нашу браћу Србе с нама посвађа; и неке од наше браће већ је био уверио и отровао својим духом да Правитељство и Совјет народни није потребан као ни учени људи међу нама; и овакве речи беше у народ посејао: да немају за кога да се боре, да је боље да се Турцима предају, те зашто су дошли јеретици, учени људи, који у Бога не верују?

МАТИ: Зашто је митрополит вашу браћу, учене људе, толико мрзео?

СИН: Ето зашто, мајко! Ма колико год да је наша храброст непријатеља поражавала, ми се без Правитељства не бисмо могли одржати. Дакле, митрополит је зато настојао да то уништи и испуни турски налог да учену нашу браћу удаљи од нас.

МАТИ: Кад сте Совјет установили, зар нисте могли да митрополиту границе положите, да се не меша у народна дела или да му, као издајнику, судите?

СИН: Мајко моја! Тегобама прилика и времена, и велики цар и кнезови каткада се покоравају и трпе; тако смо и ми морали њега да трпимо. Имао је доста новца и просипао га је у народ као песак; и као духовно лице добијао је део за себе.

МАТИ: У Совјету, у почетку, о чему сте се највише договарали?

СИН: Од кога ћемо помоћ тражити и коме ћемо се искрено поверити.

МАТИ: Од кога сте били намеравали да тражите помоћ и себе да поверите?

СИН: На почетку нашег устанка, од нашега суседа, милостивога цара Франца, под чијим жезлом живи у благостању неколико милиона наше браће уживајући сва људска права, имали смо добру помоћ и подршку у нашим потребама; стицајем ондашњих околности и према самој природи тих прилика, просудили смо да никоме другоме не можемо себе искреније и поузданије поверити до једноплеменој и једноверној Русији. Тако ми, као прости људи, просудисмо; а и учена браћа наша, као деловође наше, саветоваше нам да нигде не можемо бити срећнији и безбеднији него у савезу са једноплеменом и једноверном Русијом; стога чврсто закључисмо да се ње држимо и помоћ од ње молимо.

МАТИ: Јесте ли сви сложни били у тим намерама?

СИН: Сви ми Срби, мајко, једнодушно смо тако мислили – осим митрополита Леонтија. Није смео да нам говори јавно, него тајно, преко трећег лица да он „не налази за добро споразум са Русима, јер ће Руси преварити Србе, као што је Орлов у Грчкој преварио Мореју и њу на жртву Турцима оставио”. Ово су биле митрополитове речи против Руса.

МАТИ: Посласте ли ви тада депутате у Русију?

СИН: Послали смо; и по одласку наших депутата султан турски нам је слао понуде да се примиримо, да ће нам дати наша права с којима

ћемо убудуће слободу уживати и да ће нас од насиља својих непослушника бранити; да већ једном прекинемо трогодишњу борбу, да смо, рече, његове непослушнике довољно казнили.

МАТИ: Што сте ви на то одговорили султану?

СИН: Ми смо време којекако продужили и послали султану депутате да против његове воље нећемо поступати; међутим, чекали смо одговор од наших депутата из Русије.

МАТИ: Какав одговор су вам депутати из Русије послали, или донели?

СИН: Депутати су нам из Русије донели одговор да ће ускоро почети рат с Турцима и да ће се нама свака помоћ дати; да себе не поверавамо султану, да ће Русија уз помоћ својега оружја будућност наше среће и независности од Турака обезбедити за вечност; к свему томе, да ће нам послати једног свог чиновника, у чије руковођење и упутства можемо имати поверење.

МАТИ: Је ли прошло много времена до појаве рата између Русије и Капије (Порте) отоманске?

СИН: За кратко време букну рат и Руси завладаше Бесарабијом, уђоше у Молдавију и Влашку а на Дунав код Кладова и Брзе Паланке храбри генерал Исајев са делом своје војске дође у помоћ нашој војсци и на Штубику, на нашој страни, војску видинскога везира од двадесет хиљада војника, заједно са нашим храбрим братом Миленком и његовом војском која је била спрам везира, разбише потпуно. То је било 1807. године. У међувремену, Руси беху у Београд

послали свога агента, државнога саветника Родофиникина, којега су синови твоји, мајко, с неописивом радошћу примили, кличући: Нека живи наш свемилостиви заштитник, хришћански велики цар Александар! Нека живи његов генерал Родофиникин, наш премили гост!

МАТИ: Јесте ли се ви са својим милим гостом добро опходили?

СИН: Ми смо се према њему тако опходили да смо тебе, мајко, као и себе, неограничено поверили његовим наређењима и упутствима. При том, известисмо га у вези са митрополитом Леонтијем: да је веома опасан човек, да му не верује и да га се чува као живе ватре; а своје тајне послове које ће с нама имати, њему да не открива, јер, ако му што каже, то ће преко њега и наши непријатељи Турци знати. А код свих осталих синова твојих Срба, наћи ће срце и душу руску и једнодушну.

МАТИ: Је ли између вас и Родофиникина залог љубави трајао вечно?

СИН: После неког времена приметисмо да Родофиникин с нама хладније поступа, па и неповерљиво.

МАТИ: Јесте ли могли изнаћи узрок за ту његову промену?

СИН: Кад смо приметили промену код Родофиникина, забринусмо се и у жалост западосмо. Дању и ноћу бесмо обузети размишљањем како да дознамо откуд та његова промена према нама; тако сазнадосмо да митрополит Леонтије ноћу

код Родофиникина доходи, улази и излази на нека мала врата, а не на она кроз која смо обично сви ми улазили и излазили. Сазнадо-смо, такође, како је митрополит успео да нађе пут којим ће се увући код Родофиникина и пријатељство задобити, те да му он верује све што му Леонтије говори.

МАТИ: Како је митрополит Леонтије успео Родофиникина отровати против вас?

СИН: У Београду беху живели неки трговци Грци, које је Родофиникин веома волео и преко којих је митрополит успео да Родофиникина на своју страну превари, да њему све верује.

МАТИ: Како је митрополит успео да вас набеди код Родофиникина?

СИН: Мајко моја! Митрополитово дело понајвише је била ова брига: знајући да ми без учених људи нисмо могли никакав поредак у народу завести, он се старао да у народу посеје сумњу како „учени људи нису за нас, јер у Бога не верују”; тако је успео и да Родофиникина увери да су приврженији иноплеменом двору неголи руском и да ми, такође, с Родофиникином притворно и дволично поступамо зато што је Грк, као и да намеравамо затражити од цара другог чиновника.

МАТИ: Како је Родофиникин могао веровати трговцима Грцима и Леонтију више него вама, народу?

СИН: Зато што је Грк, успели су да га окрену против нас; да је био рођени Рус, не би смели ништа да помену против нас.

МАТИ: Дакле, како сте се понели и шта сте чинили?

СИН: Било је веома тешко. Пре него што смо приметили да је Родофиникин отрован против нас, радили смо и писали према његовим упутствима; то је служило његовој подлости, да потврди своје пријаве које је писао у Главни војни квартир (стан) да и главнокомандујући може мислити против нас, као и остали Руси, онако како је желео наш митрополит Леонтије.

МАТИ: Како сте се владали и шта сте чинили у тим приликама?

СИН: Опет смо се трудили да Родофиникинову љубав заслужимо и уверимо га у нашу искреност. Своја простосрдачна осећања према њему излили смо чак и у стиховима које смо у Београду, на Нову 1808. годину њему, као и самом Господару сачинили и који су после штампани у Венецији. Уз то, посласмо и наше депутате у Главни војни стан фелдмаршалу кнезу Прозоровском и у Петроград цару Александру, да се препоручимо његовој царској милости и покровитељству.

МАТИ: Шта су вам депутати јавили из Главног војног стана?

СИН: Наши депутати су нам писали да их је фелдмаршал кнез Прозоровски веома хладно примио и опходио се с њима као туђинцима; на исти начин поступали су и сви у његовом окружењу; у њих се преко Родофиникина увукао и уселио дух митрополита Леонтија и у њиховом обраћању нашим депутатима примећивало

се велико неповерење: сваку реч тумачили су двојако; првобитно понашање и поверење руско беху сасвим ишчезли.

МАТИ: А депутати, јесу ли се у Петроград упутили из Главног војног стана?

СИН: Ни у томе нисмо могли успети. Кнез Прозоровски је из Јаша 8. марта 1808. године, писмом под бројем 326, известио нашега вожда и Совјет: да смо посредовањем и старатељством његовим и ми, Срби, укључени у примирје с Портом до коначног мира између Русије и Порте отоманске у којем свемилостиви господар неће оставити Србе без личне своје пажње и старања о обезбеђењу будуће наше судбине; да смо дужни да останемо мирни и у свим пословима у вези са благостањем и потребама које се тичу народа српскога, са Родофиникином да се саветујемо и његове савете следимо, и да он не налази потребним слање депутата пред лице господара императора; ово је био одговор Прозоровскога.

МАТИ: Јесу ли депутати код њега остали?

СИН: Један депутат је остао у Главном војном стану, а други се вратио к нама (један наш учени брат) и у Совјету нашем одржао овај говор: „Ја сам онај који је још у Смедереву, када смо Совјет правитељства установили, своје мишљење изнео да, ако се Русије не будемо чврсто држали и замолили је да буде наша подршка, ми ни са ким другим нећемо моћи да поставимо добар основ нашега дома нити ћемо себе обезбедити. Сви се можете присетити ових речи

које сам изговорио и којих сам се до сада чврсто држао. Но, отровни митрополит наш, Леонтије, преко свих наших напора и оданости наше према Русији, надвладао нас је и успео да нашу браћу Русе усмери на лажно мишљење о нама и да преко Родофиникина престану да маре за нас: и овај ланац, из Србије – из митрополитове гадне душе преко Родофиникиновога слабога срца – пружио се до Петрограда, а може бити да је свој корен пустио и у царско срце. За сада се не може пресећи, него треба да се старамо о будућности народнога добра: јер, кад је наш непријатељ митрополит Леонтије успео Родофиникина да окрене на своју руку, а агенту цареву и главнокомандујући и сви Руси морају веровати – њему једном једином – више него свима нама... то за нас добра не може бити.”

МАТИ: Што сте ви закључили на његове речи?

СИН: На његове речи сви смо плакали у својој души, а њега посматрасмо као огорчена човека; старали смо се да свим могућим средствима уверимо Родофиникина – оно честито срце његово које се у почетку показало добро према нама – да опет буде онај наш Родофиникин и да Леонтија не слуша. И кад се понадасмо да ћемо успети у својој жељи, роди се у нашем дому друга несрећа; за помоћника Родофиникину дође колегијски саветник Недоба, који одмах, даноноћно, поче да ради са митрополитом и отворено показа негодовање према нашем поступању, нашим обичајима, нашем поретку, нашој љубави и оданости; ишчезну

сасвим и престаде Родофиникинова сарадња са нама. А с митрополитом пак, јавно, даноноћно, у народ бацаше ватру да се не покорава нашој управи; и на крају, посрећило им се да заваде нашу најславнију браћу, нашега вожда и господара Миленка и Петра Добрњца. На исти начин осудише и пензионисаног капетана Новокрштеног, који је из Русије дошао к нама пре Родофиникина, у бојеве с нама одлазио, толико пута рањен био, да се његове услуге нашем народу показаше и преко свих граница очекивања. Под изговором службе, Родофиникин га отпреми у Главни војни стан, главнокомандујући пак у Петроград, а из Петрограда послаше га у заточеништво, јер је нама био веран и одан, а митрополита није трпео. Ми смо молили главнокомандујућег да нам врати Новокрштенога, но он нам је на то одговорио да не може, јер се тако меша у духовне послове. Ево, види се да је важнији био неверник Леонтије и слуга код главнокомандујућег неголи ми сви Срби!

МАТИ: Кад већ нисте могли имати Родофиникина на својој страни, а Недоба међу вас као још гори отровник стиже, шта сте могли учинити?

СИН: Ништа нисмо могли учинити, једино што смо имали добру позорност на себе. Иза цариградских султанових посланика који су били код нас и тражили да од руског савеза одступимо, обећавајући да ће нам Порта сва права према нашој жељи дати и које смо ми већ послали назад с одговором да од Русије никада нећемо одступити, осташе њихови репови – неки владике

и друга духовна лица – и њих се у Београду беше много накупило, а све Грци, понајвише из Цариграда. Опажасмо њихова шапутања којекуда по угловима, против нашега Правитељства, а све с Недобом и нашим митрополитом удружени; сазнавши све то, као и да им из Цариграда често писма долазе, поразмислисмо и закључисмо да сва беспослена лица заједно са нашим митрополитом Леонтијем уведемо у једну лађу и пошаљемо низ Дунав преко границе судбини на провиђење; Родофиникину, потом, јавимо о томе; он се на то страшно окомио на нас, посебно је протестовао за нашег митрополита Леонтија у име цара Александра, јер он, рече, под царским покровитељством има да буде међу нама, те он не може да га прогна. Ми уважисмо само царско покровитељство над нашим неверником Леонтијем – а све друге преко границе отпависмо; међу њима је и владика Краљевић био: Родофиникин му даде новац за трошак и препоруку; он се отпави у Далмацију и код Француза добије службу да у Далмацији буде владика. Колико год је скитница Грка прошло и дошло међу нас, свакоме је Родофиникин дао плату, а на рачун тога да је на нас Србе потрошио. Постојаност и оданост нашу према Русији, истомишљеност и уређење нашега поретка, Родофиникин је на почетку борава међу нама похваљивао и све нас браћом називао, а на крају, све врлине невернику митрополиту приписивао и високу руску управу уверавао да је међу нама једино Леонтије привржен Русији и да се само с њим може имати посла; нас Србе, варварима је називао...

МАТИ: Како је Родофиникин могао описати митрополита као преданог Русији, кад се митрополит противио било каквим вашим односима с Русијом и кад је тврдио да ће вас Руси преварити?

СИН: Зато што је Грк. Још више да ти кажем, мајко моја! Један руски чиновник, по презимену Каменски, донео нам је свето миро из Русије; тог младића, који нам донесе ту ствар, ми смо угостили колико год смо боље могли, обдаривши га једном сабљом сребром окованом. По свом одласку од нас, наше понашање и обичај наш описао је што је могао црње и дао да се штампа у Прусији! Ево, колико је Леонтије успео да више браће Руса виче против нас и њему да сведоче!

МАТИ: Када је примирје између Руса и Турака прекинуто?

СИН: Почетком 1809. године, наш депутат, који се налазио код кнеза Прозоровског, известио нас је да мира нема и да ће примирје ускоро бити прекинуто а рат с Турцима започети изнова; недуго после тога (у пролеће), Родофиникин у Совјету нашем прочита писмо главнокомандујућега да његова руска војска већ прелази преко Дунава у Бугарску; ми, пак, да ударимо са свих страна што скорије, а један корпус из Мале Влашке ка Видину доћи ће нам у помоћ; кад Родофиникин прочита писмо, смота га и стави у џеп.

МАТИ: Јесте ли Родофиникина послушали и ударили на Турке?

СИН: Ми смо, мајко, сви били спремни за бој и ударили смо са три стране: против Ниша од стране Румелије, против Босне и против Албаније; освојили смо Нови Пазар и Сјеницу; ту пећког пашу с албанском жестоком војском, наш вожд, који је заповедао својим делом војске, потпуно разби и сатера на Сјеничко поље; Пријепоље, град на реци Лиму, опколисмо и предње крило наше војске дође до Васојевића и саједини се с Брђанима и Црногорцима; кад – морасмо брже-боље да се повратимо натраг од Албаније и похитамо својој војсци, као помоћ, код Делиграда и на Каменици код Ниша.

МАТИ: Зашто је та војска од Албаније морала да похита у помоћ против Ниша?

СИН: Зато, што се у војсци, која је стајала против Ниша, старешине нису покоравали један друге, јер је и ту било отровнога масла митрополита Леонтија – отровао их је својим отровом; а друго, турска војска је веома ојачала и толико се умножила да и пре него што је наша војска од Албаније пристигла у помоћ, Турци на наше шанчеве на Каменици код Ниша силно, на јуриш ударише и ту наше разбише; изгубисмо око три хиљаде војника, а остале узбише назад ка реци Морави, где им наш вожд дође у помоћ и постави се против непријатеља.

МАТИ: Зар је толика турска сила на вас навалила?

СИН: И она турска војска, која се у Бугарској против Руса борила, дошла је чак од Црног мора и дејствовала против нас.

МАТИ: Зар вам руска војска није дошла у помоћ?

СИН: Не само што нам није дошла у помоћ него ни Дунав нигде није била прешла – тако нас је известио наш депутат из Главнога војног стана. А већ је и било касно, ми смо с Турцима ступили у бојеве и сву њихову силу на себе навукли.

МАТИ: Јесте ли Родофиникина молили за помоћ?

СИН: Наш вожд му је из војске писао много пута, дајући му на знање да је и она турска војска, која је била против Руса на свим пунктовима на Дунаву, дошла на нас, и нека пише у Влашку главнокомандујућем да се Руси отпреме на Дунав и да нас растерете; такође, наш вожд је писао и депутату да све јави главнокомандујућем и моли за помоћ, да изврше диверзију оној војсци која је била против њих а сада је сва на нашој страни; да каже, такође, да смо на Родофиникинову реч на Турке ударили. Све то наш депутат јави, али и све залуду; кнез Прозоровски умре, други главнокомандујући су се смењивали; тако се цело пролеће и лето тукосмо са свом турском силом и отпор давасмо ми сами.

МАТИ: Шта вам је Родофиникин на то одговорио?

СИН: Родофиникин, Недоба и митрополит, у августу месецу, у Београду, договоре се тајно на бекство; и Недоба неку нашу браћу са породицама зовну да дођу увече с њима у шетњу – неки дођу, те од вечери до поноћи они шетаху – док их најпосле позове да проведу неко време на води; кад су били на половини Дунава повиче Недоба на кормилара да вози на немачку страну. Кад су се превезли, онда Недоба нашој браћи,

који нису знали, објави: „Ви сте с нама на моју реч дошли. Ваше куће, пуне имовине, остале су, ви ништа са собом нисте могли узети; будући да није било могуће да вам на оној страни саопштимо да Србија овај пут мора пропасти, а Турци у Београд стижу за два дана, немојте се нимало узнемиравати, вама ће наш цар сву вашу имовину и штету надокнадити.”

МАТИ: Колико је с Родофиникином било руских чиновника и како то да су вас сви тако сагласно оставили?

СИН: Били су: колегијски саветник Недоба, губернијски секретар Прокуровић и Лазар Павковић, родом из Далмације, који је добежао од Француза; колико је било гадно – цео Београд је од њега смрдео; својој нацији је на штету био а за шта му је Родофиникин издејствовао нижи официрски чин; они су живели у дому Родофиникина и с њим побегли. Стари наш, покојни, Доситеј Обрадовић и архимандрит Спиридон Филиповић, такође су живели заједно с Родофиникином у његовом дому, но Родофиникин је од ове двојице тајно побегао и они о његовом бекству ништа нису знали до сутрадан, кад су чули да је пребегао на немачку страну.

МАТИ: Јесу ли Турци били прешли преко Мораве пре бекства митрополита Леонтија, Недобе и Родофиникина?

СИН: Турци јесу прешли Мораву околу Ћуприје до Јагодине – раздаљине од 30 сати јахања од Београда; везир је с војском дошао на Петку, где

се Морава улива у Дунав; од Смедерева до везирова табора било је добрих 5 сати, а Мораву, на ону страну ка Смедереву, турска војска никада није била прешла; наше војске су стајале и браниле богазе (кланце).

МАТИ: Зашто побеже Родофиникин с Недобом и митрополитом?

СИН: Зато, да ми што пре пропаднемо. Јер, мајко, да су они били верне цареве слуге, могли су у Београду остати све до часа кад би Турци на једна врата у Београд – они би на друга ка Дунаву, тамо се у лађу укрцати и на немачку страну превести без сваке опасности; но, с том намером, да ми пропаднемо, владика Леонтије је успео да уз помоћ Недобе превари Родофиникина да испадне овако: када руски генерал побегне а с њиме и српски митрополит, онда ће народ скочити, убити нашега вожда, све нас поглаваре, и предати се Турцима; по свом бекству, управо је такве отровне трагове у Београду владика успео да остави преко својих истомишљеника: да побуне народ, па да бежи куда ко зна, јер Турци у Београд морају доћи и свом Србијом завладати, а Руси, пак, наводно, неће више никакву помоћ дати откако је Родофиникин пребегао.

МАТИ: Како сте ви после њиховог бекства могли народ утешити и охрабрити?

СИН: Наш вожд, после њихова бекства, стиже ускоро у Београд и народу београдском, који беше спреман да иде на Дунав, заповеди да се сви у свој дом врате и у својим домовима мирно живе, да се Турака нимало не боје и да се не обзиру

на бегунце који, како рече, да нису желели да Србија падне, не би ни бежали; и тако се сав народ утиша и свога вожда послуша. Наш вожд је непрестано, дању и ноћу, по народу ходио и њега и војску храбрио: да не обраћају пажњу на Родофиникиново бекство, јер ми још увек градове држимо у својим рукама, да смо цело пролеће и цело лето Турке одбијали, да нам сада преостаје само кишовита јесен када Турци морају бежати и тражити место где ће да презиме; тако је и било.

МАТИ: Кад је Родофиникин побегао с владиком, јесте ли писали Русима у Влашку?

СИН: Писали смо Русима у Влашку да смо по њиховој заповести на Турке ударили, а они, пак, свој турској сили допустили да крене да нас порази; ми, сиромаси, бранисмо се цело пролеће и лето, а они на наше молбе никакве помоћи не дадоше; најпосле, њихов агент Родофиникин избеже од нас без икакве потребе, само да ми што пре пропаднемо. Него, рекосмо, ако су наша браћа Руси прави хришћани, нека пређу Дунав на турску страну – ми смо још увек ту, живи – да нам олакшају турску силу.

МАТИ: Најпосле, какву сте помоћ добили?

СИН: Кнез Багратион је у јесен отпремио војску на Дунав у Бугарску; Турци, који чак од Рушчука и Шумне дођоше против нас с великим везиром, морали су поћи да бране тај крај – нама је одмах лакнуло. И тако, 1809. године остадосмо спасени – избависмо се гроба који нам се припремао.

МАТИ: Јесте ли могли истинито сазнати како је та ствар, план за ваш пад, учињена? У време окончања примирја између Руса и Турака сва руска војска је на Дунаву мирно стајала, а ви сте, по руском налогу преко Родофиникина, на Турке ударили и цело пролеће и лето војевали; Руси вам никакву помоћ нису дали; чак је и она турска војска, која је стајала против Руса, могла слободно напустити онај крај и кренути на вас да вас порази: то је ствар мутна и није чиста, ма како било; макар да је дошло и до промене војних планова, Руси нису морали допустити да сва турска сила крене на вас; да вас шест месеци непријатељ изнурава и поражава!

СИН: Истина је, мајко! То што су Руси извршили диверзију на крају лета ударивши на Турке, могли су учинити и почетком пролећа или лета; но, руководиоца овога дела и издаје, нашега митрополита Леонтија, ваљало би до вешала довући, па би, можебити, тада изашло дело на видело: његова лукавства и преписке које је водио са Цариградом у време примирја, колико је новаца примио од Порте да сву турску силу навали само на наша плећа, и уреди да нас њо-ме цело лето туче.

МАТИ: Куда су се Родофиникин, митрополит и остали упутили преко Немачке?

СИН: Они су преко Немачке пребегли у Влашку. А Родофиникин, дошавши к Русима заједно с Недобом и сазнавши да нас Турци нису победили и да смо издржали њихове интриге и жеље, није

могао ништа друго измислити у своју одбрану што је побегао од нас но да смо хтели да га убијемо, те је зато морао избећи; при томе је и другим бегунцима – нашој браћи – који су били с њим, обећавао златне горе, само да сведоче за њега. Није се Родофиникин, као ни Недоба, стидео да измисли такву ствар која никада не може бити истинита. Целом свету је познато да не само да ми Срби волимо и високо поштујемо руске чиновнике, него и обичне Русе; кад се коме деси да овуда путује, наша браћа их данима угошћавају; често у овом, иноплеменом царству, наши људи страдају од власти, али њих не издају. Целом свету је познато, а тиме су упозната и иноплемена царства да, и себе да продају, не би могла нашу приврженост и преданост купити да их волимо као што своју браћу обожавамо. Но, истина је: нужда закон мења; и Родофиникин је код наше браће Руса свашта морао измишљати како би покрио своју срамоту како га је турски калуђер Леонтије преварио и на танак лед довео. Ево још нешто: нису се Родофиникин и Недоба стидели да митрополита Леонтија и ону нашу преварену браћу бегунце означе као народне депутате и кнезу Багратиону их као такве представе у наше име! Та њихова преварантска депутација, сачињена од бегунаца, то јест митрополита Леонтија и осталих, писала је нама овамо отровна писма: да нам Руси неће помагати док не сменимо нашега вожда и Правитељствујушчи совјет, да пошаљемо другу депутацију која ће се сајединити с митрополитом Леонтијем и да та депутација донесе потписе свих наших

старешина како наш народ моли кнеза Багратиона да владикау Леонтија и Родофиникина поново пошаље к нама, јер, наводно, народ не може себе никоме другом поверити осим њима двојици.

МАТИ: Јесу ли они успели у свом отровном науму?

СИН: Они у народу нису никада могли успети, нити од нас, старешина, добити потписе против нашега вожда, као ни молбу да нам издајнике врате; међутим, чули смо да су они сами нека лажљива писма написали и од неке наше браће, која су још раније митрополитом заслепљена била, потписе добили да их подрже, па да се њихова издаја не открије у Главном војном стану.

МАТИ: Како су бегунци успели код кнеза Багратиона са својим планом?

СИН: Мајко моја! Они су своју интригу тако умели заштити и ушити да су кнеза Багратиона тако заслепили да је он бегунцима веровао све, а ништа нашим извештајима и депутатима правим, народним, које смо ми послали. На крају 1810. године, кад је кнез Багратион предвидео да дејствује против Турака, писао је нашем вожду и Совјету, додајући и „српском митрополиту” у наслову, што раније никада није писано, већ само нашем вожду и Совјету. У писму од 18. фебруара, број 164, из Краљева пише: да ће се с нама један корпус његове војске сајединити за дејствовање против Турака и бити нам у помоћи; да он Родофиникина, који је и пре међу нама био, шаље поново са свом

његовом свитом, да би нам препоручивао добре савете и пружао неопходна средства, како Правитељствујушчему совјету тако и народу српском и да сви ми треба да се према њему добро опходимо и ценимо га; да је, стицајем околности, а можда и самом незнаном судбином, народ српски претрпео током прошле године пораз од непријатеља који се ни на самом почетку није могао отклонити, а све због велике раздаљине и тешкоћа зарад којих више није било могуће изменити усвојени план војевања. Ево, из овога писма цео свет може видети како се виша власт може заслепити, а наши помагачи нама наше очигледне непријатеље наметати!

МАТИ: Ја сам у великој недоумици: кнез пише за ваш пораз од непријатеља „да се то није могло предвидети”, а они су вас преко Родофиникина позвали да ударите на Турке, као и да „због велике раздаљине није било могуће изменити усвојени план војевања”, а изменили су првобитан план и народ оставили да се жртвује – јер, диверзију, коју је кнез крајем лета извео ударивши на Турке у Бугарској, могуће је било извести и почетком лета и пролећа, како се сва турска сила не би слегла на вас. Такође, зашто вам оне чиновнике које ви не желите, силом намећу, и како то да три грчка лица, која су од вас побегла, уваже више неголи све Србе? А доиста, и они сами, да су поштени људи, на она места где их не трпе не би се наметали, тј. не би чинили интриге да опет дођу међу вас.

СИН: Кнежеву писму се и не треба чудити јер смо сазнали и ко га је сачинио: Недоба, уметајући препредене изговоре који су могли послужити да се пред нама оправдају за своје бекство; при том, пак, писмо је било написано на српском, може бити да Багратион није све ни разумео, а ако и јесте разумео, то је опет све намерно учињено као оправдање некеме за Родофиникина; уосталом, писати нама, простим људима, и не кошта много, знају они да ми Русима све верујемо, а сада се опет Родофиникин, Недоба и митрополит Леонтије силом намећу к нама, а да су поштени и честити чиновници, дали би оставку својој управи и стидели би се да поново дођу међу нас кад их ми не трпимо. Но, зло би било да се тиква изгуби а интриге и издаја се открију: они ће радије и стид претрпети само да у тајности остане њихово погано дело; јер, кад би други, рођени Рус, међу нас дошао, како смо ми то касније Багратиона не једном молили, то би се њихова дела открила. И зато су се старали да свуда камен спотицања убаце како ми у својим жељама не бисмо успели, да њихови смрдљиви трагови остају покривени и да се у наше дипломатске послове не меша нико осим њих.

МАТИ: И, да ли је дошла војска, и Родофиникин с Недобом и митрополитом Леонтијем, како је кнез јавио?

СИН: Ми смо кнезу одговорили да нашу браћу Русе молимо за помоћ и драге воље бисмо је од њих примили, те заједно с њима против непријатеља војевали, а митрополита Леонтија, Родофиникина, Недобу, нити било кога од њихове свите који

су као чиновници раније боравили међу нама, ми више не можемо да примимо. И после толико доказа с наше стране у вези са бегунцима, а којима се, на нашу жалост, не верује, ми бисмо, у случају да они ипак с војском на силу дођу, били принуђени да се војном руком заштитимо од својих непријатеља и издајника митрополита.

МАТИ: Шта вам је кнез на то одговорио?

СИН: Није прошло много времена, а Багратион оде из војске; његово место заузео је гроф Каменски, пешадијски генерал, те се тако план о војном дејствовању против Турака одужио; прошло је цело пролеће и половина лета кад је гроф Цукатов с једним корпусом дошао на нашу страну из Мале Влашке; наша војска, која је стајала на овој страни Дунава, удари заједно с њима на Турке у Брзој Паланци и на шанчеве по другим местима. Турке униште, саобраћај отворе и цео корпус руске војске, око седам хиљада, пређе, саједини се с нашом војском, опседну град Неготин и шанац Прахово; гроф Цукатов је после писао нашем војду да жели лично да се с њим види и разговара.

МАТИ: Да ли је вожд отишао код грофа Цукатова у Прахово?

СИН: Наш вожд је са задовољством отишао и видео се са грофом Цукатовом.

МАТИ: О чему је вожд разговарао са грофом?

СИН: Нашем војду гроф Цукатов је, у име грофа Каменскога, предлагао да опет примимо митрополита Леонтија и Недобу, да ће се они старати да заслуже наше поштовање.

МАТИ: Шта му је вожд одговорио на то?

СИН: Вожд је одговорио грофу да ће бегунцима, својој браћи Србима који су преварени, опростити, и да ће их у своја недра примити, а о Недоби и митрополиту Леонтију, који су отворени издајници, замоли вожд грофа да о њима не говори и не доводи их пред његове очи. И тако гроф Цукатов обећа вожду да ће писати грофу Каменском да опозове слање Недобе и митрополита. Међутим, Недоба и митрополит су све време боравили при поменутом корпусу, штавише, писма, кореспонденција између грофа и нас, сва су ишла преко Недобиних руку.

МАТИ: Како сте 1810. године окончали рат с Турцима?

СИН: Кад је наш вожд пошао назад к нама од генерала-мајора грофа Цукатова, вратио се уз Тимок с неколико стотина коњаника и на два места у шанчевима на Тимоку уништио Турке, тај крај од непријатеља ослободио и срећно приспео к нашој војсци у Ћуприју. После тога, гроф Цукатов је грофа Орурка отпремио уз Тимок да учини диверзију са хиљаду војника; гроф Орурк дође до утврђења Бања и то место на јуриш од непријатеља предобије и преда га у руке нашем гарнизону. Према добијеним инструкцијама, гроф Орурк реши да настави с напредовањем ка Неготину, но, у исто време од стране Босне, Албаније и Ниша ударе Турци на нас и нишки везир са двадесет хиљада војника дође на Крушевац. Наш вожд то јави грофу Цукатову и замоли га да нам пошаље помоћ; на исти начин замоли и грофа Орурка

да опозове свој план, да измени своје кретање, како би к нама у помоћ похитао на Варварин и Крушевац.

МАТИ: Да ли је гроф Орурк, преко заповести, могао од Бање доћи к вама у помоћ на Крушевац?

СИН: Овај храбар војсковођа уважио је нашу молбу, знајући да цени потребу једнога народа; преко заповести, одустао је од свога плана и дошао к нама на Варварин и Крушевац, где је сваког Србина гледао као свога Руса: једном душом дисаху и његове наредбе драге воље испуњаваху; под његову команду наш вожд је дао нас четири хиљаде Срба, па са хиљаду његових војника, нашом браћом Русима, једнодушно пружасмо храбар отпор везировој војсци од двадесет хиљада војника на Крушевцу и Варварину. И на крају, предвођени оним незаборавним и храбрим војником, честим биткама изнурисмо везира и на коначно бекство натерасмо, натраг ка Нишу. У међувремену, грофу Орурку стиже још више наше браће Руса и заповест да он међу нама и остане. Тако он узе под заштиту крај око Делиграда од стране Ниша; остала наша војска отпрати се против Босне и Албаније: и тако, до дубоке јесени тукосмо се са Турцима и на свим пунктовима непријатеља разбисмо и прогнасмо. Ево шта значи храбар војник који зна да цени дух народа и своје цару верно служи! Не гледа да му неко из прикрајка донесе какву лаж – као што је Недоба лагао својој управи. А наш гроф, мио и храбар Орурк, стављао је наше Србе с браћом Русима у параду, а душа се његова

радовала што се сваки Србин с првим храбрим војницима поредити могао и што је драге воље ка јуначком боју стремио. Наш премили гроф Орурк водио нас је ка победи и с вољом с нама велике тешкоће подносио. Ако и није имао много своје војске, нама је било доста што његово име стоји међу нама; он је током 1810. године био наш велики помагач. Кад се отпремио на презимљавање из Делиграда у Малу Влашку, успут је тврђаву Гургусовац од Турака преотео и дао нашој управи која држи саобраћај од Видина до Ниша: за нас важно место.

МАТИ: Шта се догађало 1811. године?

СИН: Почетком исте године гроф Каменски је дао на знање вожду и Совјету да ће молби наших депутата удовољити у свему и послати један пук да се стационарира у Београду; и у име цара Александра он позива вожда и наш Совјет да митрополита Леонтија прими у своја недра; при том јавља да ће са пуком у Београд бити послат и један дипломата и да ће тиме царско покровитељство побољшати напредак нашега отечества.

МАТИ: Што сте грофу Каменском одговорили за Леонтија, вашег издајника?

СИН: Шта смо још могли учинити? Толико пута смо писали, јављали преко наших депутата за митрополита и Недобу; они су се свему томе одупирали, остајући при мишљењу да се издајницима нашим више верује и да више вреди лаж и превара двојице Грка него сва оданост и услуге целог народа српскога! На крају,

уважисмо жељу главнокомандујућег – кога не треба срдити молбама – у име цара, и прећутасмо, без икаквог одговора у вези са митрополитом, о прихватању или неприхватању.

МАТИ: У које време је пук дошао? И да ли се митрополит Леонтије осмелио да дође?

СИН: У месецу фебруару 1811. године у Београд је дошао Нејшлотски пук; с њим је стигао и митрополит Леонтије заједно са Недобом, као руским дипломатом.

МАТИ: Тако је опет и Недоба дошао међу вас, у служби дипломате, као што је гроф Каменски писао Совјету, не именовавши да ће то бити Недоба! Кажите ми, како сте дочекали пук, јесте ли то учинили како треба?

СИН: Од наше границе имали су пратњу наших чиновника, на свим местима били су припремљени конаци, јело и пиће у изобиљу: браћа Руси су били задовољни. На два сата од Београда наш вожд им је, са неколико стотина коњаника и осталим чиновницима, пошао у сусрет, духовни клер са литијама, такође. И тако су браћа Руси спроведени у Београд уз наше певање и пуцање топова београдских, у знак поздрава нашим милим гостима. Беше велико весеље и радост; но, с друге стране и велика жалост и плач при погледу на издајника митрополита Леонтија и његовог бранитеља Недобу, јер су и они морали бити учесници нашег братског пријема и гостопримства, баш као и они официри који стигосе с добрим жељама, спремни да заједно с нама и крв против непријатеља

пролију. Зар опет злотвори наши, Леонтије и друг његов Недоба, у утроби нашој морају да живе! О Правдо и Свевидеће око! Откриј цареву срцу издајнике наше! Тако смо уздисали и у души изгарали.

МАТИ: Како сте уредили ствари са издајником Леонтијем?

СИН: Из поштовања према грофу Каменскоме, ми смо му дали на управу Београдску епархију, са напоменом да столује у Крагујевцу, а не у Београду близу Правитељства, како не би могао да трује својим отровом нити да води кореспонденцију с ким он хоће. К томе смо још у нашем Совјету установили једну врсту конституције, назначивши сваком главном чиновнику место и границу дужности и службе.

МАТИ: У одређивању граница дужности чиновницима, јесте ли сви били једнодушни?

СИН: Сви смо били сложни и свако је ступио на своје место осим најславније наше браће: госпoде Миленка и Добрњца због Младена Миловановића; они се нису сложили да заједно с њим заседају у Совјету; тако су своју отаџбину оставили и пошли да живе у Влашкој.

МАТИ: Зашто они не трпе Младена Миловановића?

СИН: Они су изјавили вожду и Совјету да се не слажу с тим што је најстарије место у Совјету дато Младену, човеку који ће за своју сопствену корист учинити све на свету што се може и злоупотребити што може, само да напуни своју кесу.

МАТИ: Какво је било понашање Недобе, митрополита и осталих официра пука, јесу ли били задовољни с вама?

СИН: Пуковник, сви официри и прости војници били су презадовољни нашим поступањем и гостопримством, размештајем, непрекидном расподелом меса, дрва и свећа за цео пук; сви су једнодушно с нама живели, сваког Србина братом називали и време весело проводили. Но, њихово понашање према нама није било по вољи Недоби, те је он којешта налагао њиховом командиру корпуса генералу Засу, да би после пуковник примио заповест од Заса како треба да се понашају по упутствима Недобиним! – Понашање митрополитово: у почетку се чувао, али касније сазнасмо да у Београду преко свога синовца често Недоби пише, а Недоба, пак, њему доставља писма која прима из Влашке и других страна на своје име. – Понашање Недобино: он се стално, даноноћно, дружио с Грцима, Чивутима и Турцима који су били у нашем подаништву и са свима онима који нас нису могли да трпе. Ти Недобини другови били су управо они пријатељи који су се отворено хвалили да је сам Недоба, уз митрополитову помоћ, све Србе сасвим срзоао код свога цара, тврдећи да, док му је Родофиникин у Петрограду и брат (Недобин) у Министарству иностраних дела, цео петроградски двор у своје џепу држи. – Истога лета, по препоруци министра војног Берклаја (Барклија) де Толија, господин потпуковник Дибич са својом госпођом из Петрограда дође у Београд; овог господина и његов наступ једнодушно поздрависмо,

радујући се што га видимо међу собом. А Недоба, видећи да је овај господин нама веома предан и бојећи се да се некако његова и митрополитова издаја не открије, побрине се да то предупреди код командира корпуса Заса у Краљеву и господина Дибича оцрни и набеди; он је убрзо опозван, те је на крају и његова госпођа морала да се врати у Петроград к свом господину. – Поред тога, сазнали смо поуздано неке ствари у вези са нашим архимандритом Хаџи-Мелентијем, кога смо били послали у Влашку код главнокомандујућег с молбом да позове митрополита Гаврила и у архијерејски чин рукоположи овог нашега заслужног земљака: Недобине лажи и писма, послата у Главни војни стан, учинили су своје, па ми остасмо лишени своје жеље, а архимандрит Хаџи-Мелентије вратио се к нама без успеха. Ето Недобиних дела! Спречио је да имамо архијереја, по крви и племену нашег! И све то зло успео је код своје власти учинити оног лета када је поново дошао к нама.

МАТИ: Како сте те године окончали војевање с Турцима?

СИН: Гроф Каменски престаји се те године, а Кутузов ступи на његово место као заповедник војске у Влашкој. У Влашкој није остало више од 30.000 војника на свим пунктовима од Црног мора до Видина. Но, ми смо имали среће што смо као помоћ на Дунаву имали нашег храброг ратног савезника садашњег генерал-лајтнанта грофа Орурка, који је с нама одржавао везе у Неготину. У међувремену, кнез Кутузов

разби под Рушчуком великог везира и те године срећно окончасмо све битке са Турцима.

МАТИ: Куда је остатак руске војске из Влашке био отишао? И што је следовало по разбијању везира?

СИН: Сва руска сила окупила се у Пољској против Француза. А после разбијања везира код Рушчука, Порта отоманска тражила је примирје и Турци ступише у мировне преговоре с Русима.

МАТИ: Шта сте ви у том случају радили?

СИН: У новембру 1811. године отпремили смо депутате у Петроград пред самога цара, с молбом да не будемо остављени; крајем пролећа 1812. године вратише се из Петрограда у Београд; хвалили су се царским великодушним пријемом и његовим обећањем да нас неће оставити без покровитељства нити учинити мир с Турцима пре него што Порта призна нашу независност; уз то, наши депутати су нам казали да су од једног чиновника из царског Министарства иностраних дела били укорени што је наше Правитељство казнило неке бунтовнике.

МАТИ: Како то да су они у Петрограду били укорени зарад бунтовника, кад свака влада своје зле људе оштро кажњава?

СИН: Зато, мајко, што су бунтовници, који су буну дизали и у народу ватру палили сви били Недобини пријатељи, свакодневно су код њега време проводили. А Недоба својој влади ову ствар није описао као верни слуга свога цара, јер су се они у том крају и бунили по његовом

наговору како би он своју владу могао боље уверити да међу нама има деоба и раздора; после је лажно бунтовнике описивао као људе поштене, а наше Правитељство окривио и оцрнио. Будући да се све то десило после одласка наших депутата у Петроград, они нису били обавештени о тој ствари, па оног чиновника нису знали извести нити су могли открити лажан и смрдљив Недобин извештај. Ево, како је Недоба успевао да нас оклевета код високих личности у Петрограду и нашу срећу да убија!

МАТИ: Кад су депутати били удостојени да разговарају са царем Александром, зашто се нису постарали да Недоба буде опозван?

СИН: Депутати су добили налог да им прва ствар буде да затраже Недобин опозив и да измоле да на његово место дође један чиновник рођени Рус; но, у Петрограду наши депутати нису били сложни, а разлози су били ови: многе особе су их (преко Родофиникина) саветовале да у вези са Недобом не говоре ништа лоше и да не траже другог чиновника као смену за Недобу, јер и самом цару неће бити право да слуша жалбе против својих чиновника! И тако, депутати преплашени овим саветима нису смели да говоре и Недобу прећуташе. По доласку наших депутата, цар Александар указа нашем вожду милост и удостоји га орденом кавалира Свете Ане првог степена, а чланове нашег Совјета истим орденом другог степена. После месец и по дана јави митрополит Леонтије вожду и нашем Совјету да је и он, преко

Недобе, примио царску милост, орден Свете Ане првог степена. Мора да су се наши непријатељи чудили и ишчуђавали како цар награђује отвореног српског издајника митрополита Леонтија исто онако као и заслужног вожда истог народа!

МАТИ: Шта је произашло из примирја с Турцима после победе под Рушчуком?

СИН: Цело пролеће и половину лета провели смо у неизвесности о преговорима између Руса и Турака. У међувремену, Руси су у Пољској сакупили силну војску против војске француске и свих европских краљева под заставом и командом гордога Наполеона, императора француског. Потом адмирал Чичагов, који је уместо Кутузова заповедао војском у Молдавији и Влашкој, с митрополитом Петром Петровићем, славним и трудољубивим владаром Црне Горе, и нашим вождом, ступи у договоре како да јединствено дејствују против свих руских непријатеља. И када у Европи ниједан народ није хтео да пружи пријатељство Русији на чврстом тлу, него се све државе заносише поробљавањем Русије, једино ми, Срби и наша браћа Црногорци, ступисмо с Русима у јединство. И како смо и раније, неколико пута, отказивали мир турском цару, тако смо и Французима, у време док су били у Илирији и Далмацији, одбацили толико пута изложене нам понуде за помоћ и побољшавање темеља нашега дома. На сличан начин и друге су нам државе, не једанпут, штошта обећавале, само да одступимо од руског савеза; но, ми, свагда

постојано, као и Црногорци, ни у какав план иноплеменог царства нисмо хтели да ступимо и себе поверимо, осим Русији. После свих наших услуга и последњих договора, адмирал Чичагов прими заповест да с војском из Молдавије и Влашке крене у Пољску; прогласи се мир, учињен између Руса и Порте отоманске, уз припајање Бесарабије и дела Молдавије Русији; нашем вожду и Совјету Недоба објави осму тачку Трактата, која се односила на нас: да све градове с војним стварима предамо Турцима, пограничне шанчеве да разоримо, а ми потпаднемо у потпуно подаништво.

МАТИ: Током толико година ви се изнуравасте страшно, борећи се сами против Турака, Босне, Херцеговине, Албаније, дела Македоније од стране Ниша и Видина, помажући тиме Русијама и држећи толику силу на себи; уместо да Руси код Видина држе војску од 40.000 људи да би у овом нашем крају могли да се боре против свих ових Турака, они никада нису имали ни пуних 10.000 људи, јер сте им ви држали десно крило и заустављали силу европских Турака на себи: после толике ваше постојаности и одбачених понуда турског цара за мир с вама, такође од Француза и неких других држава које вам будуће спокојство обећаваху само да одступите од савеза са Русијом – како вас, најпосле, за све те показане услуге и приврженост Русија остави као жртву и на вашим плећима мир с Портом закључи?

СИН: Мајко моја! Кад је Наполеон са осамнаест европских народа похитао да покори Русију

– са осам стотина хиљада војника, све под једном заставом – кад се, дакле, све то устремило против нашег православља, ми смо у то време и нашу несрећу били заборавили и мучили се у души: како да тог лета неколико хиљада своје браће Срба отпремимо у Пољску, у помоћ Русији, да умиримо и успокојимо пламена осећања своје душе и крви, једноплемене са Русима, која у нама изгара; но, ништа друго нисмо могли учинити, само колико-толико свој душевни бол савладати и дуг хришћански испунити даноноћно молећи се Богу по свим црквама и бденије држати за ослобођење Русије, да Свевишњи помогне оружју руском за победу над непријатељем. Тако је, Богу хвала, најпосле, и било! И они народи, који су на поробљавање Русије ишли, на крају беху добročинством обасути од Русије! А шта ће бити од нас Срба и Црногораца, још не знамо. Међутим, као и пре учињеног мира с Турцима, ми не могосмо да се отарасимо митрополита Леонтија и Недобе: да је Русија и била у стању да нам пружи успешан мир, ми бисмо морали да га се лишимо, јер будуће спокојство нашега неверника митрополита Леонтија и његовог присталице Недобе захтевало је да ми неизоставно пропаднемо. Тако су наши издајници умели да своју руску владу, која је руководила нашом срећом у вези са миром, лукаво засене и сметну јој с ока нашу срећу и све наше услуге, да никако није било могуће проникнути у ту њихову работу толико година кројену. После толико пута обећаног нам покровитељства, Русија своје обећање не одржа и свој, готово

руски народ, нас, на жртву остави, а мир закључи с Портом, уз добитак неједноплеменог краја Бесарабије и дела Молдавије! Са ма ког политичког погледа на свету да се просуђивало у корист Русије и нашег географског положаја, ми не бисмо били морали да се од руског тела отцепимо у оним околностима, осим да је Русија којим случајем била принуђена да од својих старих граница уступи неки део свога царства: тек тада бисмо ми морали бити остављени, а Русија би од свога обећања могла одступити и осма тачка садашњег Трактата могла би имати своје место за нас... за ону срећу нашу, коју смо ми толико пута имали у својим рукама, нуђени од турске Порте а по нашој жељи да се с Турцима умиримо, само да смо хтели одустати од руског савеза. Ето Недобиног дела које нас је до овог пада довело! Недоба, као царски човек, живећи међу нама, требало је да даје добру наду народу, да буде подршка нашем Правитељству; уместо тога, он је, не једном, подговарао нашу браћу да се не покоравају својој власти и подбуњивао их; после је писао својој влади да бунтовници имају право да се буне против нас. О великим трошковима које смо имали за оружје, јер смо топове изливали и барутане одржавали, Недоба је извештавао своју владу да ми само своје кесе пунимо а на општу корист не гледамо; на тај начин је успевао да ми од царске дарежљивости имамо мање користи. У нашој постојаној оданости и привржености Русији Недоба нас је описивао као лицемерне, а све врлине приписивао је само нашем невернику, Грку, митрополиту

Леонтију, називајући све нас Србе варварима и говорећи нам у очи да смо ништаван народ, нас, које цар Александар назива једноплеменним, а цео свет храбрим; име, које смо ми, синови твоји, синови Србије, од славних праотаца својих наследили, на самом делу то и показали и чиме се свагда можемо дичити, као и својим чврстим карактером – Недоба је поништио, обмануо своју владу и у тој влади придао нам малу важност, па је Русија закључила онакав мир, нас Србе оставила а Бесарабију присвојила. Лаж и злоба Недобина против нашега Правитељства све је надвладала и сав наш труд и оданост претворише се у ништа.

МАТИ: Шта сте могли да учините у таквом неочекиваном стању?

СИН: Упутили смо свог депутата адмиралу Чичагову у Влашку да нам остави макар какву помоћ пре него што пође и обезбеди нас док ми некако своју несрећу не усмеримо ка неком бољем крају. И тако се Чичагов показао у свему благонаклон према нама, да смо ми, српски народ, дужни да према том великом човеку осећамо вечну благодну љубав.

МАТИ: После одласка браће Руса из Молдавије и из ваше средине, какав сте закључак донели о будућности својој с Турцима?

СИН: О многим стварима смо мислили и просуђивали: ако Турцима све градове предамо и пограничне шанчеве обрушимо, спомињући се при том да смо потоке крви пролили док смо их од Турака задобили и десет година бранили, такође,

да смо толико пута турске предлоге за мир одбили – по томе никако нисмо могли изнаћи начин да се Турцима можемо предати на веру кад им предамо све градове, знајући поуздано да ни сам султан не би могао поставити границе Турцима да нам се не свете и не изложе нас огњу и мачу. Ради тога смо отпремили депутате султану у Цариград, с молбом да данак од нас узима сваке године одсеком, колико хоће, само да у градовима не живе Турци; или, пак, као крајњу меру, да нам остави у рукама грађански део нашега Правитељства; сви наши предлози и сав наш труд остадоше узалудни; и не само то, на крају још, јавише нам Турци да имају намеру да нам одузму и ситно оружје и на нас пошаљу силну војску. Према свему томе, решили смо да се заштитимо, да своје десетогодишње страдање и исцрпљивање искупимо последњом капљом крви и избавимо се од жртвовања.

МАТИ: На каквим основама и којим уређењем сте могли да се упустите сами у рат с Турцима?

СИН: Ми смо се тако добро припремили, народну свету војску свим потребним стварима опремили, све наше градове у унутрашњости и пограничне шанчеве утврдили, да смо тог лета, уз добре положаје које смо држали, могли дати отпор свакој сили. Главни наши градови и шанчеви, почевши од стране Влашке и аустријске границе, били су ови: град Кладово на Дунаву, град Неготин од стране Видина ка Бугарској; по реци Тимок (некадашњој граници Србије са Бугарском) главни шанац био је

Гургусовац, даље Бања и Делиград ка Нишу, од Делиграда ка Новом Пазару леже непроходне горе и у њима, на неким местима, невелики шанчеви, даље град Карановац; ка страни Албаније и Херцеговине стоји Златибор, насупрот Босне по реци Дрини Лозница и Лешница, град Шабац на реци Сави, граници са Немачком, па Београд на Сави и Дунаву, град Смедерево на Дунаву, острво Пореч – главни шанац, и Текија на Дунаву насупрот града Адакале; ово су све главни градови и шанчеви који нас окружују од немачке и турске стране; главни унутрашњи градови и шанчеви су ови: град Јагодина, Ђуприја, Варварин, Крушевац, Чачак, Ваљево и Ужице; сва ова погранична и унутрашња места била су снабдевена потребним војним стварима да се могу годинама бранити од непријатеља; и од свих ових места непријатељ не може ни шести део освојити, осим са великом војском и држањем опсаде; на овакав начин смо се припремили и засновали своју одбрану да смо се те 1813. године могли од Турака избавити и после им предложити да нам дају мир који би нас могао спасити од жртвовања. У међувремену, надали смо се променама европских прилика и успеха руског оружја и њихових савезника који су окренули оружје против Француза – и наша борба с Турцима учествовала је у јединству са Европом; јер, да турска Порта оно цело лето није имала посла са нама, неизоставно би ступила у помоћ Наполеону (чији се један чиновник, гроф Такс, налазио у то време у војсци код великог везира) и ударила на суседне државе;

при том, савезници су успели да код Лајпцига разбију Наполеона, а и зима се приближила; и тако се Порта отоманска више није осмелила да у оно време буде пријатељ Французима.

МАТИ: Јесте ли своје границе могли држати тешње, не би ли то било корисније за вас?

СИН: Ни једно од означених места, пограничних градова и шанчева, нисмо могли изоставити; јер Неготин, непобедиво место, представља одбрану од стране Дунава и Видина, и докле имамо Неготин у рукама, турска сила не може проћи према Кладову и острву Пореч; уз помоћ Поречких планина, пак, не могу у унутрашњост Србије; Гургусовац, тврђава на Тимоку, затвара кретање и саобраћај непријатеља између Видина и Ниша; шанац Бања и Делиград, уз помоћ планина, спречавају непријатеља да свом силом груне у наше груди и удари на шанчеве који стоје иза Делиграда на реци Морави, тј. Ђуприју, Варварин, Крушевац и Јагодину; пре него што би непријатељ могао имати непобедиви Делиград у својим рукама, не може ни стићи до поменутих шанчева и досађивати им, дакле, ни те шанчеве не би имао у својим рукама; у нашу унутрашњост преко Мораве и у планине које стоје иза Мораве, неће се осмелити да крене, јер су на многим местима богази и бусије, па је и велику војску могуће дочекати и разбијати са мало војника; од Делиграда до Новог Пазара, града према Албанији, штите нас саме планине, те се никаква непријатељска војска не може пробити у нашу унутрашњост; од стране Херцеговине налази

се шанец на Златибору, а иза њега непобедиви град Ужице – то је одбрана и кључ од стране Херцеговине; од стране Босне много нам помаже река Дрина: ту су шанчеви Лозница и Лешница – пре него што непријатељ освоји ова два шанца не може доћи до града Шапца и горе Китог; да би освојио ова два шанца, непријатељ би морао изгубити много времена, а ако би их и освојио, у прсима његове војске остаје му град Шабац и бусије по Китог планини – ова места су несавладива; а да би могао да продре у нашу унутрашњост од стране Босне, морао би пре тога управо та места да има у својим рукама; ево, ослонили смо се на ове старе градове које су још наши праочеве саградили, као и на шанчеве које смо ми на неопходним местима придодали, на саму природу, која нас је горама и рекама ојачала, а највише на храбра прса српска која ти, мајко, рађаш, синове, од детињства штитоноше, и своје победоносне ратнике и витезове током свих ових десет година! Све што је било потребно, у сваком погледу, за одбрану једне мале државе, ми смо то имали.

МАТИ: Колико је турске војске на вас ударило и на која места? И колико сте ви своје војске могли поставити против непријатеља?

СИН: Непријатељска војска која је ударила на нас бројила је укупно до 120.000 људи, а ударила је на три места: од Видина на Неготин, од Ниша на Бању и Делиград, од Босне на Лозницу и Лешницу; ми смо, на свим местима, имали укупно преко 50.000 својих војника.

МАТИ: Казуј ми, сине, о војним дејствима и борби коју сте с непријатељем својим водили!

СИН: Цело лето до јесени држали смо се храбро на свим странама; непријатељ није могао да нас освоји до дубоке јесени, осим два шанца од стране Босне и два града од стране Видина на Дунаву; Неготин изгубисмо зато што нам погибе наш храбри војвода Вељко, заповедник оног краја и војске; изгибоше и многи други чиновници или осташе рањени; после смрти храброга Вељка наша војска остави тај град у непријатељским рукама; непријатељ после завлада Кладовом, из разлога тога што су већим делом на одбрани Кладова били Власи, будући да у том крају понајвише обитавају управо Власи; тако турска војска преко острва Пореч, до дубоке јесени, једва успе да се на ушћу Мораве (у Дунав) и у Пожаревцу на Петки утабори; део непријатељске војске дође од Делиграда низ Мораву и саједини се у Пожаревцу са војском пристиглом од стране Видина; но, наш заповедник војске такође похита од Делиграда са својом војском против непријатељске војске на ушће Мораве у Дунав – сви положаји и кланци на Морави (код Дунава) беху у нашим рукама, а изван број наших војника, који су били у Гургусовцу и Бањи, стиже у помоћ Делиграду; због пада Неготина и Кладова, више није требало да држимо та места, јер су Поречке планине, од Дунава до Делиграда, остале у нашим рукама а непријатељу за леђима; такође, од стране Босне, цело лето до јесени, непријатељ није успео освојити више осим два шанца;

Лешницу и Лозницу; нама је, наиме, у јесен било корисније да под ратничком ногом држимо планину Китог и Шабац, па из унутрашњости Китога турску силу изнуравамо и поражавамо. Већ је и она непријатељска војска од Босне почела да слаби и Турци Бошњаци почеше свакодневно, без дозволе свога паше, да беже, како би своје племену припремили зимницу. Овде не треба заборавити да се похвале наши војници који ратоваху против Босне, као и сви чиновници и вође, а посебно протопрезвитер Матеја Ненадовић, духовно лице, али веома вредно у распоређивању и уређењу војске за борбу, такође храбре војводе Милош Обреновић и Петар Николајевић Молер. Делиград је и 1809. године претрпео непријатељску опсаду, бомбе, лубарде; било је преко 40.000 непријатељских војника, али га на јуриш не могаху освојити; најпосле, поткопима испод земље, до делиградских шанаца, Турци су долазили, но ништа нису могли учинити нити преплашити оне две хиљаде војника који су стајали на одбрани Делиграда. Тако је било и овог последњег лета, у време нашега пада: непријатељи су окружили Делиград, али га цело пролеће и лето до дубоке јесени нису могли предобити; после бекства нашега војводе, Делиград се држао још шест недеља; тек кад су се наша браћа сасвим уверила у његово бекство, оних 3.000 војника што је било у граду удари тада на јуриш и кроз непријатељску војску својим оружјем отворе себи пут и избаве се. Постојани Делиград био је одбрана груди и трбуха нашега тела и наше унутрашњости;

раме нашега тела, од Делиграда до Новог Пазара ка Албанији, штитиле су нам непроходне планине; такође, леђа нашега тела, од стране Херцеговине, бранили су шанац Златибор и град Ужице; а од стране Немачке, од Пожаревца, по Дунаву и Сави до Шапца, леђа су нам била слободна; само по Дунаву од стране Неготина и по Дрини од Босне једна и друга непријатељска војска једва су успеле да током целог пролећа и лета до јесени изведу напад на бокове нашега тела; но, ми имасмо Поречке планине, и леђа непријатељске војске која стајаше на Морави код Дунава у својим рукама и своју војску насупрот њих, поврх тога, иза Делиграда имасмо све градове и шанчеве унутрашњости: Крушевац, Ћуприју, Варварин, Јагодину, а од стране Херцеговине и Босне шанац Златибор и град Ужице, Китог планину и град Шабац на Сави: тако цело тело имасмо у рукама, осим назначених бокова; према томе, тог лета нисмо морали да се бојимо непријатеља; приспела је кишовита јесен и приближавала се ледена зима, која би турској војсци под отвореним небом, на голом пољу и у студеним горама, у настављању борбе са нама, значила вечан гроб; за одбрану и избављење до слободне крвљу својом киптаху сви једнодушно: и народ и војска, а кад сазнадоше да је наш вожд са Недобом (21. септембра 1813. године) пребегаво на немачку страну, све се живо преплашило и окренуло на потпуно бекство; више од 100 пешадијских топова, поред више од 600 великих топова укопаних по градовима и шанчевима, такође војничку храну, прах и олово,

све градове и шанчеве препустише непријатељу у руке без борбе, а војска се разбежала. После бекства нашега вожда и наше војске, непријатељска војска, која је преко Мораве прешла ка Смедереву, као и претходница непријатељске војске, једва се осмелише да четврти дан дођу у Београд – тако је Београд три дана стајао пуст! Сва турска војска зачудила се и запрепастила бекством нашега вожда, а везир и паша написаше извештај своме цару да се нису надали да ће завладати Београдом дубоко у јесен; но, истомишљеници турски, који су међу нама живели у Београду, дали су средство Турцима да Београдом и без борбе завладају, а који, пак, никада ни од кога није узиман без борбе. И у бечким новинама, после нашега слома те године, вести из Цариграда извештавале су управо тако.

МАТИ: После бекства нашега вожда, зар између вас, преосталих синова, ниједан није могао да ступи на његово место и војску против непријатеља постави у ред и охрабри је?

СИН: Било је твојих синова који би могли заузети вождово место и том дужношћу успешно руководити, но, неочекивано вождово бекство и бекство руског чиновника Недобе толико је смело народ да није умео да се икоме више да у руке и под управу.

МАТИ: Извести ме, сине мој, о руковођењу вождовим бекством и издајом народном!

СИН: Ево, мајко, ко је покретач нашега пада и издајства – митрополит Леонтије, који је укопао

свој отровни реп у наше груди! Наш вожд је имао за секретара Јанићија Димитријевића, којему је веровао и волео га више него све нас; овај Јанићије је у детињству учио књигу код митрополита Леонтија и овај га је рукоположио за ђакона; ми смо знали да он пријатељује с Леонтијем и подржава га, но, своје вожду никада нисмо смели напоменути тако нешто за његовог љубимца Јанићија, јер је наш живот стајао у његовим рукама и он је владао срцем нашега вожда. Митрополит Леонтије је живео у Крагујевцу, шест сати удаљеном од Страгара, села и дома Јанићијева; он је к њему често долазио, највише ноћу и тајно, и дању би у његовом дому био скривен све док не би завршили своје договоре. Другу ствар да ти кажем, мајко, на нашу већу несрећу! Пре него што смо се упустили у борбе пре нашега слома, Недоби је из Влашке дошла девојка, вереница већ неколико година, с којом се он оженио исте године нашега пада; венчаше се код нас и наш вожд им је кумовао и сведочио на венчању. А ти знаш, моја мајко, код нас је кумство велики залог пријатељства и поверења, које се код нас слави. Леонтије је опсенио Јанићија, а Недоба, као кум, нашега вожда; тако ове две змије успеше пустити отровни корен у срце нашега поглавара; више никада свога вожда нисмо могли наћи у првобитном духу неустрашивости ни горљивости за народна дела, но стално с Недобом у преписци и договорима. Совјету народном више ништа није јављао по пређашњем обичају; истовремено, заповедио је да се наша учена браћа удаље од народних

послова; власт је задржао у својим рукама и могао је кога му драго, ма и најзнатнијег чиновника, да осуди на смрт а да никоме за то не одговара! И по отпочињању борбе против непријатеља, наш вожд више није обилазио војнике, како је то раније имао обичај да чини, него је остајао у своме селу Тополи, где га је и болест за неко време задесила; уместо њега, војску је обилазио његов секретар Јанићије! Ево, сада, дела митрополита Леонтија и ватре коју је у народу запалио откако смо се с непријатељем у борбу упустили! Митрополит Леонтије је, откако се наш вожд разболео, посејао сумњу у народ да је вожд умро; такође, из поштаје, разгласио је да ћивот Светога краља шкрипи и да је то знак да те године Србија мора пропасти. Леонтије се тако, подмукло, трудио да увери народ како Турци народу неће чинити никаква зла, него ће само одстранити неколико старешина, подваљујући питање: за чије господство народ гине и за кога? Непосредно пре него што ће битке отпочети, Леонтије је од турске стране, из Ниша, примио писма од везира и двојицу писмоноша неколико дана држао скривене, потом опет отпремио у Ниш к везиру. Када је из Крагујевца дошао у Београд, Леонтије је одмах стао да подбуњује трговце да од Правитељства траже дозволе да своју робу, еспап, пренесу на немачку страну да би се тако обезбедили. Леонтије и Недоба, увидевши да народ ни у чему не могу подбунити, наканили су да вожда тајно позову да своје драгоцене ствари из Тополе пренесе у Београд, па у народ пустише глас о тој вождовој

намери како би се народ побунио, а вожда, пак, плашили су народном побуном; у београдској цркви, на самом крају свете литургије, када су деца појала *Спаси Господи и њомилуј*, Леонтије није могао да свој отровни језик задржи за зубима, него је пред свима говорио „да ће Господ спасти онога ко има лађу да се у Немачку преко Дунава може превести”; он је такође, преко добошара, огласио у Београду да је већ купио једну лађу да се народ пребацује у Немачку, да је он руски кавалер и да се никога не боји; све је то из Правитељствујушчега јављено вожду, али он је ове гласе прећутао! Део стајаће војске у Београду митрополит Леонтије је уплашио да напусти град и војници побегну у села, својим кућама; ти војници су казивали митрополитове речи: за кога да гину и да чувају Београд, а своју децу и жене остављају да их Турци робе? Све ове ствари, подбуњивања, Леонтије је сејао у време кад је наша војска на свим пунктовима успешно одбијала турске нападе; главни заповедник наше војске, која је стајала на ушћу Мораве код Дунава, сазнавши за митрополитов долазак у Београд, за његове свакодневне договоре с Недобом и паљење и жарење буне у Београду, позва митрополита да дође к њему у војску, само да га удаљи од Недобе и држи га под својом руком за сваки случај; на тај позив Леонтије се узврпољи као ђаво у мало воде, но у исто време дође вожд у Београд, па се заједно с њим, једним колима, упути у табор наше војске на Морави; тамо проведоше неко време; куд год да су пролазили а где вожд није могао

чути, митрополит је говорио народу да бежи куд ко зна; такође, кад су обилазили нашу војну претходницу, митрополит је на одласку пришапнуо на уво војводи Вулу Илићу да, чим Турци пређу преко Мораве, он своје топове, прах и олово у воду потопа и бежи куд зна. Вожд и митрополит се вратише у Београд, а турске чете на неким местима успеше да се прокраду, пређу преко Мораве и попушкарају се с нашим стражама; војвода Вуле одмах учини онако како му Леонтије беше пришапнуо, тобоже у име вожда, и после то исприча свом главном команданту, мислећи да је вожд такву заповест и њему оставио; видећи у чему је ствар, главни командант похита у Београд да се, у вези с митрополитовом издајом, с вождом договори колико војске ће послати у Београд и друге потребне позиције на планинама ухвати, како би наша леђа остала у нашим рукама. Истина је, колико год смо градова и шанчева имали, сви су били снабдевени прахом и оловом, као и осталим војним потребама да могу много година да се бране; из Београда је такође слата војна опрема, а и све наше војне јединице имале су уза се своју војну опрему и то сасвим довољно; само је у Београду остало најмање праха и олова и то зато што смо на граници с Немачком увек имали начина да набавимо требовање за сâм Београд; а војска, која би била дошла да брани Београд, донела би своју опрему са собом; зато смо удаљене пограничне шанчеве и градове напунили војним стварима и требовањем, јер у случају опсаде не бисмо били у могућности да им помоћ

дотурамо. Главни начелник војске са Мораве стиже у Београд 21. септембра 1813. године – али више не затече ни вожда, ни Леонтија, ни колегијског саветника Недобу; кад су се известили да су неке турске чете прешле преко Мораве, једва су дочекали да вожда уплаше и превезу с породицом и секретаром Јанићијем у Земун, укрцали су се на лађу и прешли у саму зору тог истог дана, док је свитало; током самог бекства, Леонтије је успео да по војсци и народу пошаље вест о вождовом бекству, бојећи се да после њихова бекства који од наших војних начелника не би искористио тај тренутак за сабирање и окупљање, као и охрабрење народа за поновно уређење без вожда, да се градови и шанчеви одбране и отечество сачува. На исти начин, Недоба је, три дана пре њиховог бекства, јавно викао, чак и председнику Београдског магистрата господину Николи Делигеоргијевићу отворено и у очи говорио: за кога народ да гине? За господство три-четири човека! Да је Србија призната као турско властништво и да сам цар Александар хоће да Турци заповедају и владају Србијом. Ево, овако: када су Турци 1809. године стигли до истог места на Морави као и сада, Леонтије и Недоба бежећи тада као и сада, оно што тада нису могли успети, сада – знајући да ако вожд остане међу нама, ми ћемо сваку интригу, издају и силу непријатељску савладати као и раније – успели су вожда опсенити, преварити, од нас украсти и превести преко реке, а све нас у земљу, под гробну даску закопати: и блажен је онај који није био сведок погибељи своје браће!

МАТИ: Како се тај изрод, Недоба, не ожени негде у својој скитњи, у неком крају света? И каквог је он то рода и племена? Његово само име Не-до-ба носи не-добро!

СИН: Недоба је и пре био ожењен, тако смо разумели, и прву жену је отерао; нисмо могли право сазнати одакле је, јер је тајио своју отаџбину, но, карактер и његово владање беху веома мрски и одбојни; и уопште, звали су га човекомрсцем; с ким год је живео, ни с ким се није пријатељски растао; чиновници, који су радили код њега, губернијски секретар Прокурович, а после титуларни саветник Мелинков, једва су успели да нађу начин да се избаве и удаље од његове управе; неки су говорили да је Недоба Пољак, други да је Грк, а трећи да је син љубавнице једног руског конзула који је живео у Дубровнику; стар је око 50 година, био је бедан и сиромах, а сада, пак, знамо да је богат и да у Цариграду и Бечу има велики новац на проценат; при том, веома је шкрт, прича се да је његово понашање у Мађарској, кад је од нас одбегао, наишло на велики подсмех и поругу. Господа угарска су отворено говорила: „Да ли сви руски дипломати имају овако мрско опхођење као Недоба?”

МАТИ: Како је моме сину Георгију у новом отечеству?

СИН: Поуздано смо сазнали да даноноћно јадикuje и тугује, откако је сазнао да је после његова бекства Београд три дана стајао пуст; све војске су успешно одбијале непријатељске нападе док нису сазнале за његово бекство и Делиград се шест недеља држао против турске

силе; отворено проклиње Недобу, Леонтија и свога секретара Јанићија који га уверише да нећемо моћи да се одржимо и да је боље благовремено побећи, јер, док је човек жив, може се надати; посебно, што му је Недоба у име цара обећавао све на свету за његову будућност, само да га што пре намами на бекство од нас; ово су сада јади нашега вожда, обелодањује нам њихове тајне предлоге које су му износили пре бекства; поред тога, чујемо да је наш вожд туговао у Земуну гледајући Леонтија и Недобу заједно у великом весељу, радости и усхићењу, као да су царство задобили. Леонтије је у Земуну хтео да се тамошњој власти пријави као турски поданик, па да му дају пасош за Влашку и за Београд, да се врати међу Турке; Недоба га је саветовао и молио га да ћути, јер би се тако открила издаја о којој је сада већ цео народ говорио, а сва немачка господа у Земуну сматрали су митрополита и Недобу везировим агентима, саосећали су са нашом жртвом, видећи како смо издани; сазнадосмо за још једну жалост нашега вожда: он је хтео да о свом трошку, преко курира, пошаље молбу цару Александру у Теплице, Главни руски војни стан – Недоба се није сагласио с предлогом да пође још неко до цара осим митрополита Леонтија и секретара Јанићија; ово Недобино неслагање у вези са слањем гласника потрајало је до окончања карантина, а потом је нашем вожду и свим чиновницима, међу њима и митрополиту Леонтију, забрањен прелазак границе од стране немачке владе; тако се слање гласника цару одужило на четрдесет дана

по приспећу њиховом у Земун; најпосле, Недоба се једва осмелио да пошаље чиновника Томића као курира, под присегом, да у руском Главном војном стану, ако га упитају, неће ништа рећи о томе како је Србија пала; требало је само да каже да се више нисмо могли одржати од турске силе и да придода томе неке недостатке зарад којих смо морали бити поражени од непријатеља!

МАТИ: Каква је даља судбина сина мога Георгија и оних који су тамо с њим?

СИН: Наш вожд и други чиновници који су с њим, отпремљени су у Русију и бораве у Хотину, у Бесарабији; Леонтије је заједно с њима у звању српског митрополита. Чули смо да је писао неким Грцима у Нови Сад, у Мађарску, да вожд и сви чиновници живе под његовом руком, хвали се, и некакву славу себи приписује, а све друге понижава.

МАТИ: Дакле, издајник митрополит, на мојим леђима, преко Недобе, зна себи и три столице да намести: да га Русија штити међу вама и да га трпите у случају да се одржите, а ако паднете као што и јесте пропали, да у Русији има добро прибежиште и пријем, уместо Сибира; најзад, остаје му и трећа столица у Турској, спремна за његову службу – ако би хтео некад да избегне из Русије и врати се да живи међу Турцима. Но, сада се чудим вожду: будући да се налази у Русији, зашто цару Александру не саопшти све о издајству, толико година припреманом за ваш слом?

СИН: Баш зато, што је данас наш вожд у Русији, па да га и сам цар Александар упита, њега и остале чиновнике, они се сада не би осмелили да ишта кажу против Недобе и Леонтија, јер, ни док је вожд још био господар међу нама, многе пријаве против Недобе нису биле уважене; Недоба је и тада умео да подметне камен спотицања, сада и боље, и то на такав начин да вожд и сви чиновници царску милост примају из Недобиних руку, штавише, сви њихови послови упућени цару, такође преко њега и његових руку морају проћи, а царска решења могу стићи само преко његових информација – из тих разлога су принуђени да ћуте.

МАТИ: Дакле, како су се се вожд и остали Срби прилагодили животу у Русији?

СИН: Сва наша браћа Срби који преко царских генерал-ађутаната, кнеза Волконског, Чернишева и државног саветника Булгакова, примају своја решења, хвале се на добром пријему и великој милости цара Александра, док све што иде преко Недобе, за нашу браћу несрећно испада, презрени су у сваком погледу. И ово је победа и крај дела Недобиног, који је користио сва могућа средства да подржи нашега отвореног непријатеља Леонтија: или да он међу нама остане тријумфујући или да на крају свега пропаднемо, како је најпосле и било, и ето, завршава се с нашим великашима.

МАТИ: Задивљујуће је како је Недоба све то у потаји чинио и може још да чини! Како је могуће да Руси једног таквог свог чиновника, преко кога

су намеравали да од срца помажу српском народу а он, пак, дао толико повода да не буде вољен од тог народа, презирући и затирући срећу народну, мрзећи га, не ценећи га и не подржавајући, осим једног јединог духовног лица, несрпског, народу отворено непријатељског, који је извршио злодело осујетивши благодатну цареву намеру и изневеривши царев налог, настављајући да то чини и данас – како је, дакле, могуће да Руси таквог свог чиновника пошаљу назад српском народу и до данас не сазнаше... ах... ово је и пред Богом за плакање и уздисање, како су све велможе руске могле бити преварене... и преко кога је Недоба могао успети и паклена своја дела тако загладити да жртва и невина крв једнога народа, чему је он узрок, толико остану у дубокој ћутњи? Турци знају, Немци знају, многи Руси такође; а цар Александар још ништа не може сазнати о томе – је ли то могуће?

СИН: Недоба је умео да се улагује многим чиновницима; посебно је успео да се препоручи грофу Каподистрији, и доброг човека, као што сви људи кажу, знао је преварити и опсенити. И уместо да Недоба буде жестоко кажњен, он прима царску милост и награду. Ево, како је чудно живети на овом свету: читав један народ пропада и страда, а двојица отворених неверника његових уживају милост цара том народу благонаклоног и праведног!

МАТИ: Кажи ми, да ли је код Недобе било више руских чиновника кад су избегли и вожда премамили?

СИН: Код Недобе је био колегијски асесор Симо Орловић, руски пензионер архимандрит Спиридон Филиповић и капетан Теодоровић. Но, они су, мајко, своје роду били веома предани, а поводом нашег слома од срца су саосећали с нама; а како смо чули да су, можебити, истину проговорили, могли су и они од Недобине лажи настрадати као и други. Мене, мајко, овде жалост и туга обузимају; испричао сам ти и показао почетак и свршетак издаје и пада нашега, а по мери живе истине. Ја сам се још у младости определио да служим роду своје и у садашњем времену и у овом великом вртлогу света трудио сам се да што више искусим тајне којима се воде судбине народа; није ми било суђено да у оној слаткој служби дуго опстанем, но, да напредујем, у свакој добро пруженој прилици, у предузетом послу – у томе ме нико не може спречити. Да бих што боље у томе успео, намеравам сада, мајко моја, да се упутим и по копну и по таласима морским до тихих насеља, одакле ћу у ћутњи и дубокој замишљености чекати да видим блистави сјај, да видим да се зажари источно небо, да зађе блиједа студена луна, а у свој својој великодушности изађе топло сунце, да разнесе и разаспе црне облачине испод веселе ведрине и хришћански озари и оживотвори дубоко смрзнуте, некада вољене, своје пределе и народе; да се звезда Даница појави на српском хоризонту и благотворним зракама својим смањи и просветли густу помрчину наших дугих ноћи; угасло српско огњиште да се разгори неугасивим пламеном; да из травом зараслих

развалина васкрсну свети храмови наши и да у њима ужеже кандила муња чисте науке и човекољубља Христовог; на крају, после толико стотина година, да ти, мила мајко, преко нежне љубави и помоћи једнородне ти Русије, опет, и на вечна времена, будеш срећна мајка наша Србија и ми срећни синови твоји Срби. О, ми имамо право да се томе надамо од ње, за осведочену нашу оданост и преданост, јер је и наша природна дужност да смо јој одани и предани, и по роду, и по језику и по вери.

МАТИ: Сине драги! Бедно ли ти је стање царства и народа на овом свету! Кад се нечија целокупна сила и крајње витештво сломи и падне од противничке веће снаге, узрок може да се види: правда је на некој од страна, но, кад се пространа држава и најбројнији народ стрмоглави и пострада зарад неколицине или, пак, једног јединог човека – ох, то је жалосно и пред Богом и пред људима! А ко може избећи такву пропаст, против које сва његова сила, сва храброст и сва срчаност не користе и не вреде ништа? Из овога свеопштега ужаса рађа се дужност и право народа, према којима један народ правосућу предаје злодела другога народа. Сине мој! Докле ће се том правосућу ругати наши непријатељи? И хоће ли се мени, пред светом, за крваву смртоносну штету, нанесену њиховим злочинством, дати каква замена? Злочинство њихово је доказано! Али, слушај, сине! С мало речи ћу ти рећи: против њих се може и тужба и осуда громогласно објавити! Митрополит Леонтије је успео да на зао

и подмукао начин затрује срце царевог агента који је боравио међу вама и против цареве жеље нахушка га против вас; па, уместо да Леонтије зато од руске владе буде гоњен, ако ни за шта друго а оно за савет који је вама препоручио, тј. да се не поверавате Русима, он је умео да све то уз помоћ интрига заглади посредством поменутога агента и вама безбрижно настави да ломи врат. И поред свих ваших услуга и неограничене преданости, Леонтију се више веровало него свеколиком народу и вожду – народу, који друге државе мрзе и тлаче ради привржености својим једноплеменима и једновернима; ви се, према томе, никакo нисте могли надати добром крају своје ствари. Невера митрополита Леонтија и његовог оруђа Недобе, за све време њиховог боравка међу вама и њихово погано деловање на вашој пропасти довољно, пред целим светом, сведочи о њиховом последњем владању којим су упропастили народ и учинили га жртвом; да нису желели да угасе огњиште народно, не би они народ ни подбуњивали, не би тражили свако средство да се на бекство окрене народ који је решио да се избави жртвовања својом крвљу, удружујући десетогодишње своје напоре крајњим снагама, који се цело последње лето упуштао у битке и пружао успешан отпор све до дела кишовите јесени и до оног дана – за Леонтија и Недобу одавно жељеног дана – када су успели вожда народног украсти и на превару превести преко реке; Леонтије и Недоба, да су само једну једину искру човекољубља имали и колико-толико добро мислили српском

народу, да нису били отворени непријатељи народни, или, пак, да су се држали равнодушно, сматрајући пад народни као избављење или избављење као пад, у том случају они су се могли спасити једним малим превозом ако су се чега бојали, будући да су имали готов превоз на располагању којим су у свако време, кад год би хтели, могли да се превезу преко Дунава, на немачку страну, без икакве опасности, а не народ и војску бунити и главара народног премамљивати. Ово је једна очигледна издаја којој на овом свету нема оправдања за издајнике, осим за оног који би хтео да суди и мисли из подле слабости. Зато, сине мој, видећи јасно да цар Александар и браћа Руси не знају ништа о томе, да су царева добре намере на зло и погибелъ народа српског окренуте и злоупотребљене уз помоћ његовог агента, заветујем те задојеним млеком материним да сва моја питања и све своје одговоре, од почетка до краја, у вези са издајом и сломом народним опишеш и светим царским рукама упутиш да цар све прочита, да се опомене проливене хришћанске наше крви и жртве српскога народа. Кад иноплемене народе помаже и својим велемоћним крилом штити, нека ни мене, жалосну мајку Србију, не заборави, да ме неверни не угњетавају и не даве. Својим Србима нека шаље чиновнике рођене Русе, као ослонце, који ни за какво благо неће свога цара изневерити ни народ продати, као што ни Срби никада неће издати своју милу браћу Русе. Ово завештање остављам за нашега хришћанскога цара. А свим својим синовима Србима

остављам у вечни аманет да српског издајника митрополита Леонтија и његовог друга Теодора Недобу, на дан 21. септембра, када су, наиме, вожда премамили и из Београда на бекство упутили, сваке године, јавно, при светој литургији, проклињу и обојицу стављају под анатему: баш као што браћа Руси проклињу невернога Мазепу, који је издао цара Петра Великога и целу Русију. Сине! Испуни заклетву материну!

СИН: Мила моја Мајко! Вапај твој, који се већ пред Бога узнео, узнеће се и пред цара који седи на највишем престолу земаљском.

**РАДОЗНАЛИМА
О НАСТАНКУ ОВОГА СПИСА**

У Митровици, 17. фебруара 1815. године
(примљено у Венецији 12. маја)

Високоучени господине Соларићу!
Здрави били, много година!

Мада вас не познајем, већ о вама, по чувењу, добре ствари знам, упућујем вам ово мало дело које је сада, по слому Србије, у овом крају, дошло у моје руке. Молим вас да га, за љубав свога рода, штампате у Вашој штампарији; кад га одштампате, молим вас да и мени пошаљете неколико примерака. Примите поздраве са свим поштовањем!

Ваш слуга
Живко Скиптровић

**РОДОФИНИКОВ У БЕОГРАДУ ЈАВНИ ЖИВОТ,
СЕРБОВ СМЕРТНИ ТАЈНИ ОТРОВ, ПРИРОДНА
ГЕРЧКА ДРУГА ЗЛОБА, НЕЧАЈАНО СЕРБСКО
ВТОРО СТРАДАНИЈЕ, НОВИ ПЛАН – СТАРИ
НЕПРИЈАТЕЉ У ЛЕТУ 1809**

ПРЕДИСЛОВИЈЕ

Време и прилика најлепше изјави, а дело управо свакога ко је какав посведочи. Тако и Герке древних лет и данашњих времен прилика је изјавила, а дело је њихово управо открило и посведочило тко су и што су да се знаду и примечавају какви су ови људи склоненија и чувства.

Без узрока правога никому не ваља чинити обиду, зато одма овди накратко питате је ли ово грчко дело и што овди у плану пише је ли истина да су они тако радили. Ово није рађено по ноћи нити се у један дан случило да се није могло видети, но више од две године дана продолжавало се. Серби, пак, при томе нису спавали нити дремали, које су лако могли видети и знати, особито они којима је надлежало о томе више гледати и знати него другима, па ако су Герци ово радили Серби су видели и знаду.

Нека се сваки Србин обазре на времена свију прошавши година и знаће јесу ли и от кога су у Србији та дела, за која се овде пише, рађена или нису; нека и овај план прочита или са вниманијем слуша и видиће

шта пише, а знаће што је рађено; ако не зна сваку ситницу коју овди пише, а он ће знати што је крупно; ако ли је поборавио сетиће се, пак нека узме овај план и нека састави са онима делима и видиће истину да су једно и међу собом согласна.

Неки људи што јесте крију и тају, неки и што није разглашују. Ниједно не ваља, оба двоје јест лаж и грех: и онај који додаје лаже и греша, и онај који изоставља лаже и греша. Срби до данас никаковоме народу невере и зла нису учинили, неће ни Грцима овде сада учинити обиду да им што више придаду или изоставе него су учинили.

Ово се дело тиче свију Срба, зато се сви и позивају и сви нека и отговарају по чистој својој совести ко је што видио или знао или чуо, но ко једној или другој страни без најмањег пристрастија и хатара нека каже. Ако ли се који нађе, које не верујем, да прочитав овога описанија и сербске сведочбе да тако како то што је описато и како се сведочи да от Грка рађено није, а оно није истина нити је герчки план. Лако је рећи јест, лако је рећи и није, но ваља један или други у овоме што један вели јест, а други вели није, своју чисту истину међу људма паметнима да докаже и осведочи.

Ја овди само описујем како је по реду рађено, а истину доказали су сами Герци који су радили. Који, вели, украде вола тај ће украсти и коња; а који ти је слагао једанпут тај ће слагати више пута; који ти учинио једно зло учиниће ти и друго. Тако и Грци данаске су нам злотвори зашто су и пре били. Ова је истина јасна као сунце у подне нити треба доказивати, развје весма тупим и страним. А от други ко је упоран нека стане овој истини на пут, нека докаже да овако Герци нису радили како што јест по реду пописато, нека многочислене људе честне свакога званија умучка

и отврати да не говоре и не сведоче истину коју су слушали и очима гледали, нека докаже да овде свакоме герчкоме делу није онуда крај куда се овде пише, нека покаже да нису они хотели у вечну пропаст сав народ сербски бацити, њиову славу погазити и њих пригазити, нека брани Грке, нека пере ако је вешт да ји горе не окаља и ако је јунак себе да не опрзни и под резилуком не остане.

Овоме описанију биће без сумјенија много противника, али на сваки начин више охотника који ће свагда доказати да је истина, а они да није никада. Неки ће викати од зависти, неки ће зато и Герке бранити, неки ће само са другим пристати и викати, а да га који запита никаква узрока казати не зна зашто виче; неки ће викати и себе за оправдати који су са Герцима у овоме делу помешани, герчком лажљивом заслепљени дипломатиком, и ови сви ће до једнога викати [да] нешто није истина, но из узрока вишереченије.

Но јеже писа, писа, а сва им залуду вика. Герци овако редом от речи до речи како је пописато да радили нису управо доказати нитко не може, а да јесу из многих ји посведочити може сваки; следователно, овај герчки план против Србије остаје истинен.

Но шта то значи план? План вообште јест један измишљени начин неко дело по њему јавно или тајно урадити. Коликогод дела да се раде имаде толико и планова бити може; дела су многостручна, и планови су толико различни. Народи су свакојаки, и планови су такови. От учени јест план учен, а от прости прост. У Герка мора бити план танак зашто кажу да је у њи и глава танка.

Што је то герчки план? Герчки план јест танко и дубоко измишљење неки посо по њему по герчки урадити, јест герчкој нарави сходан.

Шта је то саде овде герчки план против Србије? Јест герчка тајна и хитра злоба и лукавство исподмукла против Србије и сербскога народа у Србији са великим устремленијем изражено по своме староме обичају хотјашче Србе и Србију на истребленије и разореније Турцима к'о својима пријатељима ради свога интереса предати и аки от немоћи устајући ногама до удавленија пригазивати, како што у плану одма следује и показује се.

ВСТУПЛЕНИЈЕ

План је пут дела,
А траг је знаменије звера.
Ход показује траг,
А дело изјављује план.

ОПИСАНИЈЕ ГЕРЧКОГА ПЛАНА У ЛЕТУ ТИСЈАШЧУ ОСАМ СТО ДЕВЕТОМУ У СРБИЈИ ПРОТИВ СРБИЈЕ ДЕЈСТВОВАНОГА ИСПОДМУКЛА У БЕОГРАДУ ОТ ГЕРКА

По известију предков у стара времена Герци су Турке подпустили на Србе, зато и данас Срби на Герке као на своје злотворе мерзе и вичу.

У данашња времена, откако су Срби устали на Турке, Срби су у својеј нужди приметили и изкусили да су Герци Србима и данас велики непријатељи, како што човек, наравно, када је у нужди, најбоље мотри и најпређе позна ко му је пријатељ, ко ли непријатељ.

Герци који су се находили у Цесарији Турцима су пријатељствовали и на Србе први су били Турцима

шпиони, како што су их Серби јавно фатали када су из Београда преко Цесарије шпионили у Адакале и даље у Турску, а из Адакале у Београд, тако из Београда у Земун и у Шабац и у Босну. Герци који су били с Турцима, а који нису горе, војевали су на Сербе као и Турци. Герци, пак, који су се находили међу Србима у Србији ови су највећу Србима чинили пакост, који су чрез Герке цесарске и турске Турцима на знање сербска обстојателства давали, желећи чрез то Турке окуражити на Сербе, које се и чрез саме Турке разнавало, кромје други људи и пријатеља и фатања њиови шпионски писама. Со тим Герци засведочили су себе велике Србом непријатеље, како от старине, тако и данас, и у данашња времена већу су Турцима показали и љубов и приверженост него и Росији и Србима. Овди се види герчка чрезвичайна злоба, пакост и завист и кад би им пало руке познаје се шта би радили, и дали су повод да Серби, који су се и на стару њиову злобу сумњали, да је зацело данас держу и верују и зато на њих јошт горе и више као на осведочене своје злотворе да мерзу и да вичу.

Између свију Герка који у овоме делу первенствују, које су Серби дознали за своје непријатеље и злотворе, примечанија је достојин Леонтије, београдски владика, Герк сушти, који је у ово време међу Србима находио и от Серба живио и чест уживао. Он је био Србима најопаснији и от свију Герка највише је Србима зла чинио, које су Серби из много живи и достоверни узрока дознали; на конец, Серби су фатали писма његова собствена шпионска с којима је Турцима шпионио и сербске им доказивао слабости. Он је био против Серба ужасни злотвор, а Турцима искрењеји пријатељ, који у разговору јавно ревностњејше турску держао страну, који је Србима јавно претио

да ћеду сви врућим гвожђем на челу бити жигосати от Турака ако мухасила или пашу међу се не приме и Турцима се не окрену, који је Сербе со тим плашио да се Москва и московскога покровитељства отрекну, а Турцима да се покоре.

Овај владика да је оваки и да је ово радио многи ће Серби и достоверни и честни показати и засведочити који су то от њега видели и чули, пак је данас драгоценима дарови украшен и обдарен московским московски такови непријатељ у име сербско сербски злотвор. Ах, боже мој, није л' он то фаличним, неправедним и лажљивим представленијем добио? Серби су кроз то викали и мерзили као на шпионе своје и злотворе на све Герке у гомилу, али особито су мерзили на београдског владика како што човек највећма мерзи на домаћега лопова и душманина кога још рани и пред собом гледи.

Међутим, приспело је време и дошао је от двора русискога наређен московски генерал Родофиник, такожде Герк сушти, који је изпочетка Сербима верло добар био и велики им поче се показивати пријатељ; но откако се ш њим београдски владика позна сасвим се овај генерал измени и други поста човек и горе он стаде викати и мерзити на Сербе него Серби на Герке, премда он Сербе нимало не познаје јошт нити су Серби Герцима, но Герци Сербима какво зло учинили, виде и говоре шта владика ради и како генерала окрену. Владика дозна и чује да Серби све знаду шта он ради и ко узинат Сербима стане чешће генералу отлазити и ш њиме многе некакве састанке и конференције чинити. Серби то виде и о том весма негодују. Владика генерала подпали говорећи му да и на њега Серби мерзу, тако и тако псују га и за њим зло говоре. Генерал њему све верује и после тога сердит

у Росију и фелдмаршалу¹ пише и описује, курире шаље и прима, Србима ништа не јавља нити они знаду шта генерал ради, само виду да не могу оно да добију онако што им јест росијски двор обешчао на њихово прошеније у помоћ дати. Срби виде да су се владика и Родофиник са другима Герцима сложили против Срба, виде да Родофиник неке Србе подкупи и на своју страну за шпионе премама и ш њима којекакве смутње и раздоре поче правити, виде да Родофиник стаде Србима сметати и на пут им стајати да нуждна писма и депутате цару и фелдмаршалу не шаљу, и одавде се међу њима начине партије и којекакве велике неслоге.

Герци, не имајући војника ни власти, за доказати Србима да се они са Грцима терати не могу употребе своје старо герчко оружје: хитрост, политику и дипломатику, сије јест лукавство, лажу и превару, и против Србов ополче се да ји погазе и што на њи мерзу и вичу да им се освете, да им врат сломе и њиову славу која је почела растити да погазе и уништоже и да им докажу каде нису умели Герке почитовати да су несрећни и со тим да им докажу Герци да не само у стара времена, но и данас каде хоће да им могу зло учинити; зато овде Грци читаву и политичну војну на Србе подигну.

Но свагда преже војенога движенија начини се план како ће [се] против непријатеља поступати и војевати. Тако и Герци направили су свој план напред како ће против Срба поступати и њих с Турцима погазити и себе [себи] подајне учинити.

1 Главнокомандујућем руске војске у Влашкој и Молдавији Прозоровском. – *Прим. рег.*

ПЛАН КОГА СУ РОДОФИНИК И ВЛАДИКА НАПРАВИЛИ И ГЕРЦИМА У ЦАРИГРАДУ СООБШТИЛИ

Родофиников и владикин план с којим су они цариградске Герке побунили, а Герци на Србе оружали Турке, био је овај план:

Ми учинићемо, Родофиник и владика, цариградцима Герцима говорећи, да московска војска овога лета Дунав не прелази; Србе ћемо у почетку пролећа у име царске заповести подпалити и преварити да одма на све стране на Турке ударе, а Родофиник владики каже лако Србе у свачему преварити зашто што им год рекнем мени све верују; турска сила која буде пошла и на Москову и на Србе нека се окрене сва на Србе; Србе ћемо варати и замамљивати и задржавати да ће им Москов у помоћ доћи – да не ударају на Турке докле се сва турска сила не скупи; међутим, кварићемо им у земљи послове унутра у свачему; људе стране који јесу от какове ползе радићемо да ји отерамо, или на своју страну премамимо, или ш њима какву у народу смутњу правићемо, други да не долазу сметаћемо; новце, цебане и оружје да не долази сметаћемо, или верло помало, и то време ћемо разтезати; поглаваре ћемо са новцима међу собом разделити и завадити; како се види, много ће нама ваљати новаца; најпосле, када веће и Турака највише будне и Срби се највећма уплаше, начинићемо да Москову мало пређу, пак опет да се врате одма натраг, да Немци и Турци добију прилику Србима говорити: „Продати сте, море; Москов прими новце и врати се натраг“, и прочитаја, које ће Срби цело веровати да је то истина каде разберу да се Москов одзбиља вратио натраг; и онда ће Срби, без сумњенија, у неко очајаније пасти, изгубиће

сву куражију, и онда ћемо ми добити јошт другу прилику чрез наше људе у народу говорити: „Москов би прешао, али ваши поглавари не даду, но вас варају да вам они заповедају, да им кулукујете, плаћате и војујете, па кад се напуне новаца онда ће они побећи Москову, а ви ћете остати турско робље.“ И ово највише може помоћи ако јошт у онај пар народ на поглаваре скочи и их растерају или којом срећом побију. А Турци, напротив, добићеду куражију, провалиће у Србију. Онда ћеду Турци, с једне стране, навалити бити, а ми ћемо, са друге стране, наш посао радити, народ ћемо плашити, учинићемо да неки добри поглавари изневере и све ћемо говорити и радити оно што ће Турцима бити за помоћ, пак најпосле, када Срби буду у највећем страху и очајанију, онда ћемо и ми ноћом побећи и неке ћемо от перви отвести са собом поглаваре, макар нас колико новаца коштало, зашто ће нами одавде две фајде бити: прво, да народ после из Србије боље бега; друго, бацићу кривицу на неке поглаваре да сам због њи утеко, нека се јошт већма између себе сваде и побију. Нека част Срба из Нахије смедеревске и пожаревачке учинићемо, каде прећу у Немачку, из Немачке да прећу у Влашку, из Влашке оправихемо их одма у Русију. Зато ви не будите ни мучае, ово је нуждно ради нашега посла, и со тим даћемо живи повод и узрок да верују цело да су продати и да их је Москов оставио; и када се разчује да смо и ми из Београда побегли и да су их господари неки изневерили и у Русију отишли, онда ће и најпоследњи и најтврђи изгубити куражију и надежду и бегаће. И тако наш посо без сумјенија можемо срећно урадити, како што саде и сами видите, само ви тако у Цариграду Турке известите добро како што имате и ш њима се добро погађајте и тврдо желите да имамо радост

ово време совокупно употребити на нашу обшту ползу; пак како се погодите и вежете дајте нама на знање да ми овамо одма почнемо радити. А ми вам притом јављамо да је Србија верло ослабила, изнемогла и војевати сама више не може, нити воља и куражија и слога кога је досад у њима била, но у Русију се узда. А што сте чули да међ Србима има доста Московца и Немаца, то није истина, сами су Срби, и Турци немаду се шта бојати и плашити. Тако им кажите и нами верујте, а по прочитанију што вам пишемо пошљите овамо своја два човека да се ш њима разговоримо, после ћемо једнога са отговором вама послати натраг, а један нека остане код нас; начинићемо нека и он сву Србију прође и сербску војску и шанцеве нека види и у каквом је стању народ нека види и што говоре нека чује, па нека вам пише, кому ћете ви веровати и видићете и от њега да је тако како вам и ми кажемо, и прочитаја.

Овако су Родофиник и владика београдски своје мисли илити свој план цариградским Герцима соопштили, сирјеч начин са којим Турци могу без страха на Србију напасти и њу покорити, које су цариградски Герци то њима као боговима веровали што они рекну да оно све може бити и да ће бити. Ово је подбунило цариградске Герке, а Герци су окуражили Турке на Србију. Стари непријатељи старом злбом на старог комшију стару несрећу новим планом наносили.

Кад су веће у Цариграду Герци из Београда от Родофиника и београдског владике овај план примили и разумели што и како добро и срећа за њи и њиов род може бити, онда су цариградски Герци по Родофиникову и владикину наставленију скупили се и међу собом разговорили се у лету 1808, у зиму на концу Турцима цариградским представили су и казали:

– Ми имамо способно време и прилику с вама радити и учинити да ви Србију опет покорите и под већи јарам него је пре била приведете, но со тим уговором: ми ћемо се, они веле, трудити ако хоћете ви нама оно дати што сте нам обећали; ми от вас иштемо, а ми ћемо, кажу они, от вас искати оно што је добро и за вас и за нас.

Турци на то одговорили су:

– Ако је тако да ће бити и за вас и за нас добро, а ви иштите. Ми смо сами тому послу ради и кајли.

Герци отговоре:

– Ми можемо начинити да ви Србију саде покорите, и начинићемо, но ми от вас зактевамо: прво, каде стану Турци Србију покоравати, које ће бити цело, рају и сиротињу да не секу, не пале, не гору и не пљачкају, а од најмањег буљукбаше до највећег поглавара све да исеку, њиова добра да похарају и њиове куће да поробе и попале; друго, са Немцима начините каде стану Срби у Немачку бегати свакога да приме једнако, а после каде ви преобладате опет да вам натраг пошљу, и што је раја да не дирате, а што раја није да истребите и ш њима као са пређашњим да урадите; треће, каде то све совершите онда да нас дозовете и нама Србију ви као своју земљу јавно да предате да ми ш њом владамо на подобије Молдавије и Валахије, а ви из Србије да се вратите натраг; четврто, да нам допустите да ми под именем султанове депутације пошљемо наша два човека у Србију у Београд до београдског владике и до онога генерала московског што је у Београду дошао; после један да се врати у Цариград, а други да остане у Београду, за кога ми стојимо добри да неће изневерити; и ако буде јошт каква депутација от потребе и то да нам дозволите; пето, московски генерал Родофиник и наш владика Леонтије

у Београду, будући да ће се они о томе највише трудити, ако се овај посао срећно уради, чему се без сумње надамо, највише ће се чрез њиов труд урадити, зато ми за награжденије Родофинику обећавамо да он у Србији први будне бег, а Леонтије да буде митрополит и всевисочајши ексарк, а после, каде будне у Цариграду празно место, ако хоће Леонтије да буде патријарх. Ми то налазимо за право и то обећавамо им награжденије, а ви да им то обећате и да нећете покварити. Ако ви хоћете у Србији тако поступати и учинити и што ми саде иштемо ако хоћете то нама обећати и дати, а ви обећајте то нама саде и уверите нас што саде обећате да ћете нам онда дати. Ми имамо цело прилику и време то радити што вам рекосмо и радићемо то да урадимо макар нас колико стало новаца. И каде Србију опет саде покорите и ш њом како урадите с тим учинићете пример да се други у вашej земљи више не буне, и прочитаја.

Турци када саслушају што Герци говоре чисто отлане им мука коју су от Србије имали и, знајући себи Герке најверније и најприверженије од свију народа христијански, а сада доста су и принуђени, и чујући да они у тому послу спомињу и московског генерала, обрадују се Турци да ће от тога посла што бити и то једва дочекају и што Герци ишту сместа обећају им дати. И тако погоде се устмено и писмено међу собом соверше и утврде.

Герци одма изберу једног владику, који се у Београду казивао митрополит, и ш њим једнога секретара, даду им наставленије да се казују да су они депутати послати од султана до Карађорђа и његова Совјета, а притом владики београдскоме и генералу московском Родофинику тајно писмо да предаду и устмено да им сообште уговор и контракт са Турцима срећни

у Цариграду закључени у њиово име ако се овај план срећно уради и ако свој род љубе и ако им срећу желе и себе счасије и славу, саде овај пут за себе и свој род да се потруде и свога рода ову помоћ, а особито своје славе, ову прилику да не испусте и да не поштаду свакога свога труда, да угађају Турцима на руку у свему како боље могу и знаду, који о том и нас научити могу, и да кажу како је Родофинику и владика обећато и од обе стране подписато награжденије; и по оконченому у Београду овоме тајноме послу и разговору владика да се врати натраг у Цариград и от Родофиника и от владике да донесе одговор, а свога секретара Николу да им препоручи и да га остави у Београду да се ш њима о томе јошт разговара зашто је он от такови послова вешт, и као сведочбе ради нек остане код њи к'о у залогу.

Са овим наставленијем устменим и писменим владика и његов секретар Никола дошли су у Београд из Цариграда 1808 лета на истеченију под именом султанове депутације до Карађорђа и Совјета, на које су били и писмо угодили као да су баш зарад тога дошли у Београд. У Београду своја наставленија писмена и устмена владике и Родофинику изруче и по Београду водили су тајно своје разговоре ш њима колико су хотели.

По оконченом својем разговору владика цариградски са отговором врати се у Цариград, а Никола, његов секретар, остане по наставленију у Београду код београдског владике и код генерала Родофиника.

Владика цариградски дође у Цариград и донесе Герцима отговор от Родофиника и владике писмени и каже им устмено да су београдски владика и московски генерал Родофиник верло весели били каде су разумели погодбу и контракт у Цариграду срећно закључени и да су особито задовољни на обешчаному награжденију и казали су да они и свој род и своју славу

љубе, за кога се они и труде, и обећали су сваки свој могућни труд приложити и Србију уништити да се овај план уради, од кога њиова слава и свога рода срећа зависи, и поздравили су цариградску господу: план кога су им сообштили да ће се цело урадити, но са великом мајсторијом и са великим трошком, зато сада требају новци, и они желе и ради би били да се састану устмено и писмено да се разговоре са полномошчним и достоверним људма от султана, које, кажу, лако може бити, тојест Родофиник и владика наумили су радити и уверени су били да ће им план изићи срећно зашто су от своје стране све урадили, пак хоћеду сами о томе да се разговоре да се како не преваре, не уверујући се у другога као у себе (ко је какав себе не верује), а и заради новаца на трошак да приме да своје не троше.

Герци Турцима сообште из Београда да је отговор дошао и како посао цело хоће добро да изиђе и кажу да је на Родофиниково и владикино захтевање нужна депутација јошт једна да се пошље у којој ваља да буду такви и такви људи. Турци по њиовоме зактевању како што су обећали одма нареде и из Цариграда пошљу другу депутацију преко Видина у Крајину близу Пореча. У овој депутацији били су велики и важни људи који су совершенно уверити могли београдског владику и Родофиника о закљученому контракту, а особито о обећаному награжденију за њиове подвиге и труде, тојест од Турака био је реиз-ефендија и још један Турчин велики из царскога дивана, от Герка био је видински владика, из Цариграда Сучо, бег Молдавије. Осим владике други су сви били обучени у просте хаљине да се от други људи не познаду. Но дошли су опет под именем султановим са Србима да се разговоре опет, на кога су писмо као и пре направили. Каде су у Крајину дошли послали су писмо Карађорђу и Совјету да

и они пошљу људе от своје стране да се разговоре. Родофиник што је био наумен једнако је био навалио и молио на ове са Турцима разговоре да иде он и владика београдски. Карађорђе и Совјет, за герчко ђаволство ништа не знајући, Родофинику, к'о свога цара генералу и полномошчнику, не само своје дело таково, но и живот би свој њему воверили, кога су држали за свога великога пријатеља како што се и показивао у почетку, а особито у њега су се уздали као у самога цара у такoвима пословима, тојест да ће он све радити што му они кажу и што и сам очима види одашта ће бити срећа и благополучије народу и слава цару, за коју су мислили да се он боље и више стара и труди него они прости и неучени људи. Зато Карађорђе и Совјет ово дело, које су мислили да је ради народа сербскога, на бога и Родофиника ослоне и препоруче и како га бог учи и како најбоље зна да ради све што је добро за цара и народ и да узме са собом кога он за добро избере, пак да иде. А Родофиник узе опет владика и Николу, и једнога Карађорђијева секретара само да је на број, и отидну Турцима на разговор у Крајину. Овди се Родофиник и београдски владика и Никола са цариградском господом депутатима састану и чрез Николу познаду се, о своме делу устмено и писмено разговоре се, један у другога се увере и шта ће радити и како ће бити, овде све сверше и закључе и прекину, но од Карађорђевог секретара тако покривено да он нити је могао знати ни најмање о томе штогод приметити, само је видио како су Родофиник и владика Николу на неколико сати напред цариградској господи послали и каде су се састали да су под именом шетања два и два башке водили разговоре колико им јест ваљало. По довољном разговору Родофиник и владика и Никола от цариградске господе ради трошка новце довољне приме и у Београд врате се.

После Родофиник, београдски владика и Никола от онога времена сву су своју хитрост, мудрост, злобу и лукавство употребили и сваки могући свој труд приложили су што је год за Србију било добро оно да покваре, а одашта је могло бити најмање и највеће зло оно да ураде, како што су и радили, које се из сле-дујушћег овде види.

ЗЛА КОЈА ЈЕ РОДОФИНИК СЕРБИЈИ ЧИНИО ПО ОБЕШЧАЊУ У СВОМЕ ПЛАНУ

Каде цариградски владика из Београда у Цариград врати се, Никола, његов секретар, у Београду оста. Овди Родофинику и владики перва и највећа била је брига учинити да Никола Србију ушпиони и от ње репорт Герцима и Турцима у Цариград да пошље. Зато је Родофиник у исто време одма после владикина у Царграду отхода сам и чрез своје људе у Карађорђа изпросио да владика београдски иде по Србији да купи димницу и начини да овај Никола буде уз владику писар како ће најлепше сву Србију видети и ушпионити. У ово време био је снег и зима неописана, но овди је била друга служба, није димница.

Тако владика како от Карађорђа допуштење добио тако одма по народу отиде и Николу са собом узме, прођу сву Србију и како год им ваља ушпионе; но по народу пролазећи гди су год имали прилику људма говорили су:

– Саде вам је горе него под Турцима; под Турцима вам је много боље било него сада. Под Турцима сте плаћали, али барем нисте војевали, а саде и плаћате и војујете и кулукујете, и прочитаја.

Таким начином отров су по народу просипали и на своју воденицу почели воду навраћати.

Подоцкан, али опет, Серби примету шта Герци раде и, знајући да Никола из Цариграда није утеко да у Београду остане нити Турци допуштају својим подајником да к Србима иду и у писмама која су от свога цара к'о депутати донели не стоји да Никола у Београду остане, зато Серби, не налазећи довољна узрока зашто он у Београду да остане, виде да његов посо за Србе није чист, особљиво што у разговору и против Срба и против Русије турску држи страну, и зато га Серби као једнога непоштенога шпиона из Београда и из Србије протерају. А Родофиник у ово исто време одма, узинат Србима, пређе за њим у Земун, даде Николи писмо и оправи га са великом препоруком у Јаш књазу Прозоровскоме, на пут даде му шесет дука-та, и каде у Јаш дође на дан имао је по пет гроша колико је год у Јашу стајао, један протераник што никакав сербскије депутат у Молдавији и Валахији није имао. И Никола авај, премда је из Београда протеран под каштигом смрти ако се у Србију врати без сербскога допуштења, но када је дошло време да се по уговору опет састану са другом депутацијом турском и герчком у Крајини, гди ваља и Никола да буде да владику и Родофиника цариградској господи сведочи и цариградску господу преобучену владики и Родофинику да покаже тогда, зато је Родофиник Николу из Јаша опет у Београд довео под својом протекцијом, усупрот како верховному сербскога народа вожду, тако Совјету и всем Сербом, и кроз то волио је Родофиник код Срба бити сваким човеком него да се герчкој господи у Цариграду замери и осрамоти што није мого њиовога човека чувати који обећава Турцима и Герцима да што више уради.

Новокрештени, господин капетан русиски Илија Феодоровић, трудио се, са договором верховнога

вожда све је радио оно што је било на ползу сербскога народа и на славу русискога императора, које верховни сербски вожд и сва Србија знаде; но будући тај његов труд био је против герчкога плана, зато га је Родофиник код књаза Прозоровског оклеветао, до у Пореч измамио из Београда и невинога чрез фелдјегера из Србије отпратио, на жалост всем Сербом.

У време са Турцима примиренија, каде су људи у Србији заради војне прегледати, гди је два или три брата писат је један, а гди су четири или пет писати су два, да се види на први случај без нужде колико откуда може изићи војника, које су после почели помало војеним ученијама обучавати, Родофиник и владика уфате прилику не само то покварити зашто је против њиовога плана, но и људе против своје началнике узбунтовати и поребелијати, које су учинили по Београду и по многим местима у народу чрез своје шпионе подкупљене говорећи људма који су год записати: господар оће да ји отвоји и да ји пошље у Московску, толико колико пошље толико Москва да доведе овамо, засвагда Срби да остану онамо, а Московци овамо, које је риданије жен и детеј толико воскипило да је у мало време велика ребелија вездје у Србији изостала.

Срби официри из Цесарије, учени и млади људи, пребегли у Србију својеј браћи у своје отечество, отма отидну на границу у логоре, почну људе слободити и обучавати чему су год могли боље и знали против непријатеља, мислећи от Карађорђа и Родофиника зато и награжденије получити; то будући против герчкога плана јест, ове официре, са једне стране, подговоре да раде друго, са друге стране другим рекне: „Ови официри зло чине“, и тако Родофиниковим духом у Делиграду два невино официра јесу повешана, со тим да учини да више никаков не би официр из Цесарије у Србију

прешао, које се после и случило, и со тим не би ли какву кавгу приметно и свађу међу Немцима и Србима.

Родофиник неким србским у народу поглаваром и господаром, дајући по 5 хиљада дуката, а многим другим друге суме, Србе је међу собом поделио и завадио да таким начином лакше от Турака побеђени буду. Многе је честне стране људе, који су се њему као генералу најпре и најпре јављали, устмено или писмено от Србије отбио казујући им за Србију што је најгоре мого тек само да не долазе. Родофиник многе је злобљиво Србе наговарао да с Немцима раде оно кроз што могу са Немцима да се заваде да Немци границу затворе, да Срби после рану и многе друге нужне вешчи от Немаца не добију које су пре добијали да против Турака слабији будну.

Родофиник много је писао и Прозоровскоме тужио се на Карађорђа и на Совјет и друге србске началнике да ништа они не слушају што им за добро каже он, ни што им Прозоровски пише, ни што им сам цар заповеда; то је чинио да ји преведе у омразу чрез то и код самога цара да би за Србију и цар не марио.

От 1804 лета до 1811 [!] лета, кромје многи молебни писама и прошенија цару и фелдмаршалима послато је у којима је Карађорђе са народом свагда требовао и у императора Александра, всеросијскога самодержца, помоћи и покровитељства, кромје, велим, ови писама и прошенија, најмање осам пута је своје депутате цару и фелдмаршалима његовима слао, које јест свагда писмено и устмено от императора Александра, всеросијскога самодержца, требовао и просио помоћи и покровитељства. А Родофиник са својим Герцима нај-после шта изнесе и измисли да Срби од Московца не требају, када Србија пропадне по њиовоме плану да со тим Русију оправда, а Србију опет да окриви.

Родофиник, са једне стране, много је Србе наговарао: ви можете то и то радити, то и то и дотле узети, а са друге стране је Прозоровскоме писао: Срби су се возгордили, то и то говоре, то и то раде, и тому је додавао пакостни и злобни речи колико је хтео да Прозоровски има већи узрок на Србе мерзити да им против Турака не би помогао; и свакому је Русу коме је мого устмено гадио и што је горе мого највише онима делима на која је и сам наговарао да раде; а што су Срби сами из невежества погрешили мало оно је Родофиник сто пута веће и герђе извио, другима радо казујући, особито Русима, када стану Срби пропадати, које је он знао и чекао, да би Руси чрез то време не само Србе не сожаловали, но јошт да би се светили и смејали и за њи као за гордељиве људе нимало не марили, како што је и било, да Турци лакше и пређе Србију освоје да Герцима пре у руке по њиовоме уговору падне.

Но на овоме није се јошт овака злоба герчка совершила зашто Родофиник гди је год имао прилику, или сам или чрез своје људе, нигди није пропустио на Србе хулити, за њима зло говорити и њих опорочавати пред странама људма без разлике, от најмањег до највећег и от најкривљег до најправијег, како су Срби неблагодарни, како паметне људе не примају, како офицере који њи уче вешају, како људе стране поштене, ако што имаду, низашто сваки по својеј вољи убијају ради пљачке без свакога даљег суда и испитанија. Но овди свака Родофиникова хула коју је сам или чрез своје људе на Србе вообште или особљиво на Карађорђа безстидно и бездушно наносио не описује се, на пример, како што је сам говорио и фелдмаршалу писо: Карађорђе јест мужих прост зашто нити зна царева ни фелдмаршалове дарове почитовати ни

уважавати, царско писмо што је покрај сабље добио изрезо на фишеке, бунду што је от Прозоровског добио изрезо, разкројио је на ћурчиће, на ноћ по пет ока вина пије, царску сабљу хотио продати за 500 гроша, и да је Карађорђе узрок ребелије која се у Цесарији [у] Срему случила у лету 1808 [!], и кога види Карађорђе у московским хаљинама хоће из пиштоља да убије, да је Карађорђе полудио и 15 августа 1809 хотео Родофиника да убије из пиштоља, но у који пар он на Родофиника пиштољ запне и потегне у онај, вели, пар владика за пиштољ руком уфати и навише дигне и пиштољ више Родофиникове главе удари тана у таван, и прочитаја.

Саде да видимо шта Герци говоре. Владика је вишереченога лета из Београда побегао августа 6, а Родофиник 15, а Карађорђе у Београд дошао 16. Како је Карађорђе из Тополе пиштољ на Родофиника у Београд бацио? То није могло бити зашто је Родофиник био у Београд, а Карађорђе у Тополу. А како је владика мого из Пореча или из Влашке за пиштољ уфатити и свога Герка Родофиника одбранити? Такова сим подобна лажна и бесзрамна стидно је и описивати, зато сада изостављају се која ни времену, ни месту, ни самој лажи нису скодна, но само су герчкој нарави и њивој неизмерној на Сербе лажи и злоби и зависти прилична.

То је Родофиник чинио да се по људма разиђе такови зао глас на Карађорђа и на Сербе вообште да би чрез то обште Сербима жеља угасила се, да би ниједан у Србију дошао страни који би народ слободио и храбрио, и прочитаја, да му се исполни што је у плану обећао.

У месецу априлију лета надписатога око начала, по истеченију са Турцима премирија, Родофиник са

полковником који се при њему находио дође Карађорђу у конак весео, извади своје писмо из недара и каже Карађорђу:

– Дај муштулук! С Турцима рат наново, и ево от цара и от фелдмаршала заповест да саде ви ударите на све стране на Турке одавде из Србије, а наш ће фелдмаршал ударити са великом армадом одоздо, и наша веће војска на два места Дунав прелази; но вас поздравља фелдмаршал: одма саде ударите и да вас саде видимо.

То наизуст изговори, а писмо нити сам рашчита нити другоме даде да у њега завири, и каде изговори писмо савије, опет у недра остави и оде.

Серби, простосердечни и верни, Родофинику верују како што је и сам напред казао да ће њему Срби свашто веровати. Серби за три дана опреме се и ударе на све стране на Турке и пет месеци Турке бију, а Руси у Влашкој седе, и тако Родофиник оно уради што је Герцима обећао; а када сила турска на Србе навали сав свет види да Србија пропада, а Прозоровски и не мари, Герцима хатар чинећи да му у Мацедонији штатуу направе.

Серби у највећој нужди и невољи у месецу августу турску силу колико је велику описују, а Прозоровском пишу и молу га да им обећану помоћ војске, оружја и џебане пошље, а он отговара: „Што кричит, мени пише г. дејствителни статски советник Родофиник да Турака тамо нејма“. А оружја захерђаног, изломљенога и сасвим батал посло је толико да је око њега толико потрошено оправљајући га да би готово за оне новце ново купити онолико могли. У месецу августу, када се сва сила турска на Србе у Делиград скупи и Србима најтеже бјаше, онда и руска војска Дунав пређе Србима к’о у помоћ. Серби о том истом известише се и почеше се храбрити, а Турци стадоше викати:

– Москов прими новце и врати се натраг. Море, продати сте!

Када се Срби известише да су се Руси истином вратили натраг онда падоше у сумњу што Турци говоре, и не само простима војницима, но самима поглаварима срца и руке от жалости и муке клонуше што Руси тако урадише на њивој толикој верности и к њима привержености. Особито из тога узрока Срби тогдa Делиград оставише без свакога боја. Цebана и топови који су цело лето преко Влашке у Србију такожде Србима у помоћ путовали најпосле от Дунава натраг вратише се и Србима у помоћ не достигоше да се тек само Родофиниково обешчање збуде. Када веће Турци у Делиград уђоше владика по Београду људе плаши на једну страну, а Родофиник на другу, а Никола, њиов ађутант, на трећу. Владика говори:

– Миленко је погинуо, Карађорђа народ оставио и побего у шуму, по друму до Београда нигди страже нема. Ето ујутру Турака у Београд!

И први бега, страх људма задаје и пример даје да људи бегају да се Београд празни, који је све своје ствари драгоцене пре на три месеца чрез Родофиника у Влашку под туђим именом [послао] да не би како у последњој размерици Србима у руке пале.

Овај владика, от Родофиника туде отпослат и шта ће радити научен, преко Смедеревске и Пожаревачке нахије бегајући кроз народ прошао је као ватра, сам и чрез своје људе говорећи народу:

– Безите, сиротиња и народе, преко Немацка и Власка у Русија. Овди висе не можете зивити засто це овде доци Турци. И ми безимо у Русија, и господар Петар и господар Јова са ценералом и многи други људи из Београда одосе у Русија; безите и ви. И ја идем преко Пореца у Власка, и ви дојдите преко Немацка

у Власка, па цемо заједно у Русија ити. И ја идем с ва-
ма, не бојте се.

Које када чују људи, народ прост владики верује, после нагерне и мало и велико преко Немачке у Влашку бегати. Владика то видећи одма пише писмо у Букурешт заповеднику њиовом: „Србија је пропала, Турци су досли у Београд, двадесет тисјаста дуса Срба иде у Русија, зато за двадесет тисјаста дуса преправите таин и дајте им пут да иду у Русија.“ А и то исто после писао је још један. После владикина из Београда отхода Родофиник и Никола по Београду јавно људе плаше и терговцима говоре:

– Што стојите, шта чекате? Ето Турака највише за један дан у Београд. Већем бегајте, уклоните се са ва-
шим добром у Немачку.

Које народ к’о генералу верује и бега.

На конец веће кад Родофиник и Никола уплашише и побунише сав Београд да бега, хотјаку Совјет да сведу у Пореч, но каде не могоше, а они наредише да и Совјет бежи у Земун. И каде народ уплаше Родофиник и Никола хотели су овај народ послати Прозоровскоме на поклон да какве ш њима насели пустаре у Росији, за које Герцима највише држао страну Прозоровски, и то је оно што је Родофиник у плану казао: „Начинићемо да овога лета русиска војска Дунав не прелази“. А Родофиник и владика, кад ове људе Прозоровскоме на поклон предаду, у своје време да се врате Герцима и Турцима, зашто они нису знали да ће Прозоровски у ово време умрети [...]² да цело бега, онда Родофиник и Никола купише лађе да се народ у немачку превози страну. И када Родофиник народ у

2 По смислу се види да на овом месту у преписима недостаје неколико речи. – Прим. рег.

највећи страх баци, особито чрез Николу, свога ађутанта, онда и сам ноћу побеже кријући и са собом одведе комендата и советника и писаре да изиђе глас да су изневерили, да со тим учини да не само Београђани, но и ко год за то чује да бега из Београда без обзира и да верују да су продати, зашто господари не би бегали да то није истина. И да никаква у народу ни најмања надежда не би још остала Родофиник узео је тада и росијске докторе са собом и лекаре от људи рањени и болни и невољни, такођер и мајсторе от ђулета и топова у најнужније време, да људе со тим у крајње очајаније приведе како што је наумио био.

Сваки човек, макар у најдубљој тајности зло радио, све у страху да се не открије ако и најмањи знак покаже се као да се и открило он жив умире от стра и таки је готов одма кудгод загребати; тако и Родофиник от тешкога страха био је веће премро да се ова тајна како не открије зашто је између њи доста знаду; и макар би још који дан или сат у Београду заостао и саме Турке дочеко да очима радост и своје спасеније види, но како чу да Карађорђе у Београд долази по својеј совести онај час наже преко Дунава, уплашен да није Карађорђе за његово ђаволство чуо.

На генерала Родофиника гледао је сербски народ као на цара или готово к'о на бога и што год он говори и ради све му је веровао, пак кад и он побеже сви вероваше да су Москови Сербе Турцима продали и по говору Родофиникову и Николину мишљаше сиротиња: ако Турци одма по суву не дођу да ће живи из неба у Београд пасти, и зато народ и сиротиња ујутру која не би могла добити лађу от превеликога страха и ужаса хотјаше жива у Дунав и Саву да скаче да се топи. Родофиник са овим својим бежањем учинио је не само да се Београд испразни, него да Турцима не

будне потребе ниједне пушке избацити, а у Београд да уђу, но причинио је народу и сиротињи неописану муку и страданије, штету, изгубленије својих имјениј.

Када Родофиник из Београда ноћом побеже ујутру бјаше [се] и мало и велико спремило да бега или у воду да скаче само да Турцима у руке не падну, толико бјаше у Београд и у сам народ уишо страх по Родофиникову отходу. Но на велику срећу народа и сиротиње Карађорђе, са којом је и досада сиротињом и народ много пута спасавао и срећан бивао, у кратко време стигне, људе заоставше који бјахусја натоварили да беже заустави, који су у Немачку били прешли многе врати, Совјет заустави, опет намести и утврди, људе многе от буне и страданија ослободи и от пропаданија их имјенија поврати, сиротињу от превеликога страха и ужаса и нешчистија избави и обрадова, која је дужна свагда да га за избавитеља свога спомиње и вечно јему да благодари.

РОДОФИНИК У НЕМАЧКОЈ И ОТУДА НЕМИЛОСТИВО ДИПЛОМАТИКОМ СВОЈОМ НА СЕРБЕ СТРЕЉА

Родофиник чрез своје шпионе разумевши шта по Београду Карађорђе уради одма ујутру рано из Панчева из лазарета пакостним и злобним пером многа писма у Београд пише и расказује: „Ја због тога и тога поглавара из Београда отидо и што сам из Србије отишо да знате да су они криви и к тому узрок“, и прочитаја, да би чрез то и оне које није могао пре со тим међу собом завадити и разделити и на њи народ подбунио да ји побију и таким начином да се све оно поквари што Карађорђе уради и народ поврати. Но та боја Родофинику не прифати се.

Родофиник каде у Немачку пређе, после и по Немачкој и по Влашкој, за у већу дубљину свој план – узрок закопати зашто је из Београда побегао, народ поплашио и узбунио да бега, стане говорити и по људма разглашивати, главнокомандујушћему у Валахију писати и свакому фалично и без стида казивати да су га Срби хотели убити и зато је из Београда утеко, о чему Срби нити су кадгод мислили ни сањали нити би то урадили. И овај свој измишљени узрок да осведочи из Србије са собом повео [је] от војених и из Совјета по једнога и неке поштене фамилије из Београда и друге из службе сербске честне младиће којима се могло више него другима веровати, но из ови неки за ову сведочбу, от Родофиника подкупљени, знали су, а друге је све Родофиник преварио, тојест ако му буде от потребе да и њих онда подкупи да му што он хоће сведоче, ако ли от потребе не будне а оно толико значи.

Но Родофиник у Влашку дође, а књаз Прозоровски, главнокомандујушчи, умре. Књаз Бакрацион, који је наследио место Прозоровскога, за Родофиников и за герчки интерес ништа не знајући, одма са војском за Дунав пређе и оно августа веће почне радити што је Прозоровски у априлију морао чинити, тојест турске градове стане узимати и Турке тако крепко бити и робити, које велики везир и сва турска војска која је била дубоко у Србију ушла каде су чули и разумели одма су се вратили и Србију оставили.

Родофиник кад је веће чрез своје шпионе разумео да се Турци из Србије натраг враћају, Београд опет се пуни и Срби се купе и крепе, и да му от те стране надежда от Турака ишчезава и господство, у Влашкој опет сабере београдског владику и Николу и ш њима даврандише се план опет предузети, даље продолжавати или други предузме пут на трон себе обећати попети се.

ПЛАН РОДОФИНИКОВ И ВЛАДИКИН НАНОВО У ВЛАШКОЈ ПОПРАВЉЕНИ, СТАРО ЈЕ ПРЕКИНУТО

А књаз Бакратион могао је тако лако градове турске отузимати и напред наступати зашто и от туда су готово сви Турци били отишли на Србе, које тамошњи житељи и терговци доказују који су видели Родофиников, владикин и Николин план кога су у Влашкој наново направили; био је овај: Родофиник да оде до Бакрација и сву своју дипломатику стару и нову да употреби око њега и каде веће от књаза Бакрације неколико војске испроси, за које није се сумњао на своју гледајући дипломатику, и које када буде да пређу Дунав; но одавде је имао два пута до на трон себи обећати доћи:

Перво, или је хтео Турке наново да подражи и на Србију опет да навуче да каде Турци, к'о и пре, на Србију навале онда из Пореча Србима да пише: „Ја би тамо с царском војском, са џебаном и новцима колико вам год воља у помоћ дошо, али докле је год Карађорђе међ вама, и Младен, и Милоје, и тај и тај, који су ме лани хотели убити, ја тамо доћи нећу зашто ми је тако цар заповедио“, само да народ скочи да најпре убије Карађорђа, а после и све друге које би Родофиник хтео, које кад би се без сумње учинило онда Турцима да пише: „Урадите саде и владајте се са Србима у Србији онако како сте у Цариграду обећали“, и таким начином опет да изиђе њиов лањски план герчки, зашто Родофиник и генерал Исајев Дунав пређоше у Србију и на Турке са војском ударише, а Србима ништа не пишу шта да раде, а главнокомандујушчи књаз Бакратион са војском у Влашкој као пређе Прозоровски седи, нити Дунав прелази нити се спрема да пређе, а веће гласови празни почеше долазити

као лани от Прозоровскога да ће и он скоро на два места почети Дунав прелазити с великом армадом.

Друго, или да се соједини само са Миленком, и после Родофиник једну стотину козака да узме от генерала Исајева и са Миленком и Миленковом војском да дође до реке Мораве и после испреко Мораве да дозове колико може више војвода, комендата и народа, пак да им каже: „Ево је вам послао цар војску вама у помоћ са мнош, но ја вама тамо са војском доћи не могу нити хоћу докле је год међу вама Карађорђе, Милоје, Младен, и тај и тај, и прочитаја, зашто су они хотели мене убити, које сам ја веће цару казао, и ово што вам ја говорим то је и царска воља; ви знате због кога сам ја лане утекао из Београда и једва жив побегео, а после умало Турци вас све не поробише да ја не стиго доле фелдмаршалу и не моли га да удари одоздо на Турке да се Турци из Србије натраг врате. Ја сам сербски пријатељ и ја хоћу да направим за вас добро, а они не даду и кваре да вас могу боље гулити да им војујете и кулукујете и плаћате, и прочитаја. Саде, ако волите ш њима него са царом, а ви кажите, пак да се ја са војском вратим натраг зашто ми је цар тако заповедио“, да оваким начином народ подпали да убију најпре Карађорђа, а после и све оне које би Родофиник захотео донде да бију докле или све не истребе или на своју страну не придобију, које кад би се окончало, и то би народ цело урадио, онда би Родофиник неке от старешина обдарио, некима би дарове обећао и многима би млађим новце раздао да угађа народу, пак би опет пито свију јавно мајсторски: „Но, саде кога хоћете да вас добро, лепо и паметно управља да не има међу вама ни зулума ни кулука?“ и проч. А овамо би чрез своје људе и Герке подустио многе да њега захтевају ако хоћеду да су срећни и да говоре Сербима да је њега цар

послао да тај човек будне, „него вас он само куша, но немојте нипошто да се преварите и другога да иште-те“, да таким начином повичу: „Ми хоћемо господина генерала Родофиника“. И то би народ цело урадио и тако би Родофиник на своје прегајушче место дошао, а после веће како би било, или би цару писао и своје послао како је народ од зли људи очистио и умирио и како народ њега хоће или би са Герцима и Турцима опет наново на први план наводио, и прочитаја.

Овога ради свога посла зато су Родофиник и владика Миленка Стојковића, пожаревачког комендата, на своју страну обернули и премамили зашто је био са људма и са војском јак и био им јест на руку најближе да ш њиме слободно могу радити и сигурно, а што су му обећали то Миленко никад не би видио нити би добио. Зато је хтео Родофиник и Совјет у Пореч свести да више и сигурније свој посао радити може, зато је Родофиник обећао Миленку Карађорђево место зашто без њега није могао радити ништа от свога посла, а Миленковим војеводам, бимбашама и буљукбашама обећао је велику плату и награжденије, зато је Родофиник давао Миленку по пет хиљада дуката по наједанпут које је цар послао Карађорђу и Совјету ради свега народа. Но овде право не зна се јошт засаде јесу ли ови новци били русиски или турски које је примио у Крајини. Зато је Миленко на Родофиниково захтевање многе при себи држао стране бећаре, које је Миленко одма распустио како ји Родофиник више требовао није. Зато је Родофиник сербске депутате от Карађорђа и народа цару и фелдмаршалу уречене и послате не само у Београд квариио и смето и не припознавао, но у Влашку 1809 лету на пут им стао и зауставио и по својој вољи задржавао на своју страну, подкупљиво и измењаво и друге од своје партије

постављао наново против воље народне и против свакога права, и после главнокомандујушчему књазу Баграциону сам водио с својима новима наставленијама на разговоре. Зато је Родофиник Миленку заповедио да писма от Карађорђа и Совјета у Поречу фата и отвара и јему шаље, зато су Карађорђе и Совјет принуђени били чрез своје курире к фелдмаршалу у Валахију слати. Зато је Родофиник Миленку заповедио да сербске депутате из Влашке врашчајушчесја који су Родофиника слабо слушали да ји у Поречу задржи док њему он не пише шта ће ш нима да раду.

Наконец, Родофиник толико је Сербе међу собом разделио и завадио и међу њи толики огањ и омразу бацио да су се гледали као совершени непријатељи. Између прочи, Миленко довео је дотле да је хтео Карађорђа и друге Сербе из топова да бије као своје непријатеље који у Пореч пођу и на неке је из топова пуцао не хтећи их у Пореч пуштати. То је била сва у Србији смутња и междусобна свађа откако је Родофиник у Београд дошао и са владиком и са Николом цариградским састао се и познао се, која пре Родофиника није у Србији била. То су Родофиникови били труди и плоди, сербски отрови смертни, који како изоде међу Сербе опет мир перви дође и помоћ им из Русије приде која при Родофинику никако доћи не можаше, хотја она и много је пута полазила, но није могла чрез њега доћи.

Карађорђе, тојест Церни Ђорђе, Турцима је церни, а Србима је као снег бели. Герци гордељиви траже от каквог је рода, а не гледе каквог је плода. Карађорђе колико је год проста рода, он је свагда своје счастије полагао у благополучије свога отечества и народа, свога собственога интереса ни у чему не тражи, његово снисхожденије и просто јело и пиће

и одјејаније било је свим његовим војводама и старешинама добри пример и против сваке гордости и против свакога возношенија и разкошства. Његово о народу всегдашње неизмерно попеченије и промишленије, његови повседневни и ношчни неусипни труди и подвиги за отечество, за веру и за закон и за обште свога народа благополучије, његово от свакога камена тврђе постојанство дело почето не оставити, но ко концу благополучно привести против толиких препјатствија, против толиких оскуденија! Његова неизмерима и непоколебима во Росији верност и приверженост до тога је слова против толиких оскуденија и нападенија и от других обешчанија. Његово седмогодишње несравњено с народом неуредним благополучно управленије, његово храбро и неустрашимо сердце против свирепих и силних Турков војеваније и његов особљиво счастљиви поступак с мало илити ничим толико много от Турака благополучно завојеваније, које народу всегда био непрестано утешеније, ободреније и спасеније, који је и Герке, као и Сербе и све христијане, от поганије и проклетије Агарјана избављао, чрез које он јест у свога народа праведно ону славу и чест заслужио које су се ретко који цари и краљи њему сподобили. Но све то Герци видити не хотеше, којих је злоба ослепила и придавила да ниједно добро Карађорђево ни видити ни о њему проговорити не хотеше, но јешче безбожно измишљено зло и хулу на њега метнуше, а от њега урађено добро затајаше, и све што није зло оградише, а што је год било добро покварише.

Ови Герци, Родофиник и владика, да су от зла с миром седели сербску би на Герке неку страну мерзости и вику утолили, премда је праведна, и имали су време и прилику Сербима добро да учине да свога

рода стару злобу и неверност Сербима учињену да загладе, зло име свога рода да изгладе и као погану рану да залече и ове две нације у междусобну љубов, ако ће најмању, да приведу и таким начином себи и своме роду лепо име и велику ползу да учине и христијанску и човеческу дужност да исполне. А они место тога што би огањ мерзости на свој род погасити јошт већма су га подпалили, што би ове две нације у љубов привести могли јошт већма су их завадили; они су осведочили да су Герци сербски непријатељи, они су свој род у подозреније и презреније бацили, сами лепо име и своме роду карактер оставише да се спомињу и да се приповедају.

Но како у једноме житу свакојака кукоља, тако у једноме народу свакојаки имаде људи. Зато овди Герке ваља међу собом разликовати по правди. Герци који су год у господству они су људи највише опасни и немирни и бунације и готово како који уђе у публичну службу одма постане немиран и као да се заклео на то како му падне руке никако с миром неће от буне и сплетки, како имамо много примера нови и стари. А Герци кућевни, женати, занације и трговци, они су људи добри и поштени и на њи те вике нема, али ретко се то може тревити, развје ако су кога ови горњи Герци опасли, подкупили или преварили многим обећањем на своју страну да им служе шпионлуком и новцима.

И ово је била герчка политика против Срба и њина несчастлива злоба и њиов план несрећни по којему су своју војну на Србе, паче же и на себе, управљали. Но ваља разумети да Прозоровски у оно време у које је ваљало није умро Герци цело обдержаше победу и над Сербима отмастителну викторију, сербскоме народу смех и поруганије, а потомству плач и риданије

неутешимо. Ако ћемо рећи, и Герци ништа не имаду и нису вредни са никим војевати, зато нису могли Србе гледати гди се сербска слава возвишава. Но бог и његово велико за Србију провиђеније Србију невину и тако незаслужену страдати тако не остави, но старца³ покоси и совет нечестивих разори. Умре кумче, разкиде се кумство; издану старац, поквари се план, и прочитаја. Зашто што су за толико време Србе под турско иго Герци метнули учинило им се мало, зато хотјаху и даље продолжавати. Но овај пут бог им не даде, којеу буди слава во вјеки вјеков, амин!

Ово је план у лету 1808^м у највећој тајности сочинен, у лету 1809^м с најгором злобом раћен, а у лету 1810^м без најмањега пристрастија и хатара описан.

ЗАКЉУЧЕНИЈЕ

Зец је хитар, а лисица замеће трагове,
 Но мудар ловац згодом уфати обоје.
 И кертина изпод земље рије,
 Ал' је људи опет зато виде.

/Грађа за историју Првог српског устанка, Београд 1954,
 у редакцији Радослава Перовића. Савремени препис.
 Архива САН, бр. 7072/

3 Прозоровског. – Прим. ред.

„РОДОФИНИКОВ У БЕОГРАДУ ЈАВНИ ЖИВОТ“

Оригинал овог анонимног рукописа није сачуван; од њега данас постоје три преписа¹ чији се наслови (вид. пун наслов) не поклапају дословно: реч „тајни“ налази се само у Јакшићевом препису, док у њему нема речи „второ“ која се налази у остала два преписа; ја сам наслов комбиновао из сва три наслова.

Прво питање које се поставља у вези с овим рукописом да би се што поузданије могла контролисати аутентичност бар неких његових података јесте питање ауторства. У изворима о томе нема никаквих података, а самим проблемом досада се нико није бавио. Једино М. Вукићевић у једном свом раду помиње као писца „Петра Радосављевића Панчевца који је 1809 године био у конаку Леонтијевом и моловао му себе“;²

-
- 1 Сва три преписа чувају се у архиви САН: један је припадао Лукијану Мушичком и њега је продао Српском ученом друштву Лукијанов синовац Ђ. Мушички (вид. Н. Крстић, Извештај ... о рукописима што је Друштву на оцену поднео ... др Ђорђе Мушички, Гласник СУД LXXII, 1891, 169–174), други је припадао касационом судији Ђорђу Петровићу који га је поклонио Л. А. Баталаки у чијој се заоставштини нашао, трећи је лични препис Јакова Јакшића из 1847 који је поклонио Друштву његов син Владимир Јакшић (вид. „Гласник ДСС“ VII, 1855, 329); прва два су заведена под бр. 7072, док је трећи заведен у Збирци рукописа и старих штампаних књига под бр. 113.
 - 2 М. Вукићевић, Леонтије Ламбровић, Гласник православне цркве II, 1901, 394. По једном податку А. Ивића Радосављевић је рођен 1790, вид. „Архивски прилози за биографије југословенских сликара“, Летопис МС 324, 1930, 234, што значи да је 1810, када је писан овај рукопис о Родофиникину, имао 20 година. М. Коларић у једном

и то чини узгред као да је посреди општепозната ствар, не наводећи ништа ни о Радосављевићу као личности и као могућем писцу оваквог рукописа, ни о томе како је дошао до овога податка и колико је он веродостојан.³ С друге стране, у књизи Л. Ранкеа „Србија и Турска“ има један одељак о интригама Родофинкина, Леонтија и Николе (о овој личности вид. у тексту) који изазива јасан утисак да је, на неки начин, заснован на овом рукопису, док за аутора ових причања Ранке именује, и то у два маха, Ивана Југовића.⁴ Мени није познат ниједан други извор, објављен или необјављен, који би на идентичан начин говорио о овој ствари (са изузетком 2–3 Карађорђева писма писана непосредно после катастрофе из 1809 и књижице „Србије плачевно пакипорабошченије“ из 1815 која је писана у истом духу, али са мањим бројем појединости и знатним текстуелним разликама); сем тога, како рукопис указује на писца који располаже извесном општом културом, а пре свега на човека веома добро обавештеног о неким конкретним догађајима који је та своја обавештења могао црпети непосредно само у редовима устаничког вођства, ја засада сматрам, ограничавајући се за овај мах на ову двојицу претпостављених аутора, да Радосављевић није имао те услове и да не би могао бити писац рукописа, док је Југовић, поред личне мржње према Родофиникину

свом чланку саопштава да је Радосављевић „прешао у Србију из патриотских разлога, али је ускоро био умешан у неку политичку интригу против митрополита Леонтија и Родофиникина“, вид. „Ликовна уметност Карађорђевог времена“, Историски гласник, св. 1–2 за 1951, 67; међутим, он не наводи извор за ово своје казивање.

- 3 Оваквим антинаучним поступком нарочито се служио код нас А. Гавриловић чиме је довео у сумњу аутентичност неких изворних текстова које је објавио.
- 4 Л. Ранке, Србија и Турска у деветнаестом веку. Београд, 1892, 120.

и свог конфидентског аустрофилства које је кроз Родофиникина као руског дипломатског агента индиректно било уперено и против руске политике у Србији, имао поменуте услове у највећој мери и могао би то бити; ако се притом има на уму да је вук био тај који је Ранкеу давао материјал за његову књигу онда се може претпоставити да га је он обавестио и о рукопису и о његовом аутору. У недостатку ма каквих других података сем индиректног Ранкеовог наговештаја питање о Југовићевом ауторству овог рукописа ја набацујем не као хипотезу, већ као сугестију за даље трагање у овом правцу.⁵ Истина је да у рукопису има стилских и других неуједначености које, можда, нису на висини Југовићевог начина писања, али не треба заборавити да су до нас допрли само туђи преписи недовољно писмених људи, још вероватније преписи с преписа, пуни свакојакних преписивачких грешака, као и то да не постоје никакви оригинални Југовићеви рукописи на српском језику, чак ни писмо, који би допустили језична, стилска и друга упоређења; данас од Југовића једино имамо, поред памфлетских стихова против Доситеја, само његов говор у Совјету из 1810 (вид. текст у овој књизи), али који такође претставља туђ препис пун свакојакних грешака, и неколико кратких одломака

5 А. Гавриловић, расправљајући о ауторству поменуте књижице „Србије плачевно пакипорабошченије“, наводи једну белешку Јована Гавриловића из 1846 у којој стоји да је њен писац Миљко Радонић који ју је саставио – по речима Ј. Гавриловића – „према једном рукопису који је он спремао јошт раније пре но што је све пропало било“, в. „Књижевно интересовање у Србији за време Устанка“, Годишњица Н. Чупића XXVI, 1907, 139–140. Ако је обавештење Ј. Гавриловића, који га је чуо од Димитрија Давидовића, тачно (а то је према данашњем стању извора немогуће утврдити), могло би се претпоставити, због истоветности теме, да је онај ранији Радонићев рукопис овај рукопис о Родофиникину, у ком би случају и Миљко Радонић дошао у обзир као његов аутор.

из његовог изгубљеног рукописног дела „Примјечанија најважнијих догађаја у Србији“ које је цитирао П. Јоановић у једној својој књизи, уколико је то доиста дословно учинио;⁶ да су пак ова „Примјечанија“ стајала на расположењу Ранкеу, односно вуку, не изгледа нимало вероватно. Поред тога, рукопис је несумњиво писан у пропагандне сврхе, па је зато добио овакав популаран облик, мада, са овог гледишта, прилично буне она два места где се говори како би народ, у датим околностима, побио своје старешине и изабрао Родофиникина за владоаца (ако и то није имало за сврху да још више постакне Карађорђа и војводе против Родофиникина и његове – руске – политике).

Друго питање које треба расправити у вези с овим рукописом, јесте датум његовог постања. На крају рукописа стоји да је писан 1810, али у тексту је на једном месту забележена година 1811, док се на другом месту помиње седмогодишња Карађорђева управа, што може указивати и на 1810 и на 1811. Ја мислим да ова друга година претставља омашку и да је рукопис писан 1810, пре повратка Недобина у Србију фебруара 1811 у својству руског дипломатског агента наместо Родофиникина, јер би иначе у њему било речи о новом заокрету Родофиникинове и Леонтијеве политике – у смислу пишчевих схватања.⁷

По садржају овај рукопис претставља памфлет, једини политички памфлет из доба Устанка који је сачуван, односно за који се данас зна (са изузетком поменутих памфлетских стихова Југовићевих и, такође

6 Вид. П. Јоановић, Историја најважнији догађаја у Србији. Н. Сад, 1847, стр. 5 непагинираног предговора и стр. 25–26, 49–50, 54–55, 63–64, 90–91.

7 У поменутој студији М. Вукићевића (вид. нап. 17), стоји да је рукопис писан 1819, али то је очигледно штампарска грешка.

поменуте, књижице „Србије плачевно пакипорабошченије“, али која је написана и објављена после пропасти). Његова формална оштрица уперена је против Грка и њиховог антисрпског „плана“; да ли је, међутим, тај „план“ (било као протурски, односно прогрчки, било као антируски) ма у ком облику постојао, бар као тенденција, или је искључиво плод домаће (војвођанско-аустрофилске) конструкције, организоване пропаганде, општег веровања као последице постојеће гркофобије – ограничене на грчке митрополите и владике у земљи (јер је веровање доиста било масовно и опште и у доба Устанка и код његових каснијих хроничара) немогуће је ма шта рећи у недостатку конкретних података; оно о чему се једино позитивно зна то је да су састанци у Београду и на Мирочу стварно одржани, али ни о томе нема никаквих писаних трагова, нарочито о састанку на Мирочу – разуме се, у погледу „плана“.⁸ У сваком случају, овај памфлет – чији

8 Ево шта у вези с тим каже Јован Ристић у једном писму др Николи Крстићу писаном из Цариграда 7 јуна 1865 о стању архиве Цариградске патријаршије: „... Сам патријарх интересирао се за ствар; он ми је лично донео белешку једну у којој стоји да се из протокола Патријаршије могло само то дознати да је 1807 год. био патријархом Григорије, који је доцније у револуцији грчкој на познат начин страдао нашавши се, кад је ова револуција планула, по [празан простор] пут на престолу васељенском. Ја сам молио патријарха да може мој човек прегледати протоколе, што ми је он допустио, но при свем том што је лице, које сам ја на то име у Патријаршију послао, прегледало протоколе од 1804 до 1810 год. није у њима ништа више наћи могло до циркулара које је Патријаршија слала владикама србским у стварма *чисто духовним*; никакав траг није ту био од писама политичког рада. Уосталом, то се даје разумети. Ако је митрополит Аксентије заиста донео у Србију какви писама политичког садржаја било од Порте, било од Патријаршије, то је морала бити ствар која се радила тајно, а притом, излазећи из сфере чисто духовне, није ни могла оставити никаквог трага у архиви Патријаршије...“ – Архива САН, бр. 7251. Ове је податке Крстић (уколико је ово писмо, које нема адресе, њему упућено) тражио од Ристића вероватно за Л. А. Баталаку.

први део сачињава опис „плана“ исконструисаног на основу каснијег развоја догађаја, уколико уопште није, да и то претпоставимо, израз заблуде *post hoc...* (мешање узрока и последице) – одраз је ондашњег политичког расположења и претставља једну врсту српског схватања катастрофе из 1809; у томе је занимљивост и важност овог рукописа. Поред тога, у својем другом делу он обилује несумњиво аутентичним, каткад новим и драгоценим појединостима, као што су већ поменути подаци о латентном нерасположењу народа према вођству, затим, нажалост сажети, описи отпора поводом пописивања војника и егзерцира, узрочне везе одметништва Миленка Стојковића, агитације Родофиникина, Леонтија и Николе, а пре свега панике која је завладала у Београду и безглавог бекства чији се згуснути приказ пење скоро до епских размера, итд.; што се тиче разликовања грчких народних маса од њихових горњих слојева оно претставља, у теоретском погледу, један дијалектички правилан став који изненађује својом модерношћу.⁹

За основу овог издања узет је препис који је припадао Л. Мушицком зато што је он, по свему судећи (хартија, мастило, рукопис), најстарији; иза овог преписа у свесци се налази и препис (истом руком) песме „Тек“ (коју такође доносимо у овој књизи) написане 1815, тако да се ова година може приближно узети као година а quo преписа; међутим, пошто овај препис изобилује разним преписивачким грешкама ми смо га

9 Због извесних неслагања која постоје између овог рукописа и излагања Дубровинових, заснованих на Родофиниковим извештајима које наводи Л. А. Баталака, као и неких Баталакиних саопштења, вид. овога „Историју српског устанка“: 1) о састанку у Београду странице означене код имена *Аксентије* и *Никола Појовић* у регистру, 2) о састанку на Мирочу стр. 464–470; и о вешању двојице официра у Делиграду постоје друкчији подаци.

упоредили са остала два преписа који су такође препуни грешака исте врсте; све стварне разлике унете су у ово издање, али без посебне ознаке зато што оне не претстављају варијанте, већ преписивачке омашке (негде је изостављена читава реченица или један њен део, негде само реч, која је опет негде боље прочитана, а негде деформисана, итд.); ове разлике ипак нису бројне ни битне. Али ни на овај начин нисмо успели да добијемо потпун текст јер је очигледно да још има доста пропуста, нејасности, стилистичких несагласности и других сличних ствари. Ради ширег круга читалаца напомињемо да је, на пр., облик Грци и Герци наизменично употребљен у сва три рукописа, па је тако остало и у овом издању.

Овај рукопис је Српско учено друштво предвидело за штампање у 72 или 73 свесци свога „Гласника“¹⁰, али је то остало неостварено, свакако због кризе у коју је Друштво већ било упало и која се ускоро завршила његовом ликвидацијом.

10 Вид. „Гласник СИД“ LXVIII, 1889, 92.

КЊИГА ИСПИТА ИСТОРИЈСКЕ САВЕСТИ

Чинило нам се да је о Првом српском устанку, чије двестоте годишњице (1804/13–2004/13) мање-више достојно или отаљавајуће обележавамо, скоро све познато, да се једино још можда може појавити понеки документ, иако релевантан, ипак не од круцијалног значаја да нешто у историјским ставовима мења, да је наш однос према тим догађајима углавном утврђен и да је нека неподударност само питање нијанси у личним ставовима и гледиштима појединих историчара.

Веровали смо да су Вук Стефановић Караџић и Леополд фон Ранке поставили и утврдили јасне основе гледања и оцена Првог српског устанка, који је Ранке назвао правим именом Српска револуција, да су их документовано утврдили Лазар Арсенијевић Баталака (*Историја Првој српској устаника*), Милан Ђ. Милићевић (*Поменик знаменитих Срба и Кнежевина Србија*), Константин Ненадовић (*Животи и дела Карађорђа и његових војвода и јунака*), Јован Хаџић алијас Милош Светић (*Устаник српски њод Црним Ђорђем*), Исидор Стојановић (*Прошколо Карађорђа и Казивања учесника Првој српској устаника*), па и Симеон Милутиновић Сарајлија (*Србијанка* која је у стиховима, али и у силним подацима), што су научно испитали и преиспитали, потврдили и обогатили у двовековном континуитету Стојан Новаковић, Јован Ристић, Николај Фјодорович Дубровин, Миленко Вукићевић, Коста Протић, Михаило Гавриловић, Владимир

Ђоровић, Алекса Ивић, Андра Гавриловић, Станоје Станојевић, Драгослав Страњаковић, Милован Ристић, Радослав Перовић, Васа Чубриловић, Душан Перовић, Радован Самарџић, Чедомир Попов, Владимир Стојанчевић, Славко Гавриловић, Милорад Екмечић, Вук Винавер, Славенко Терзић, Радош Љушић, Бранко Златковић, Чедомир Антић и други.

У тим уверењима нас нису поколебали, мада су понешто донели новог, ни преводи и савремена издања нашој историографији Првог устанка доскора мало познатих и тешко доступних првих књига *Српска револуција* (са немачког) Ернеста Гедеона фон Маретића, устаничког савременика, аустријског мајора и царског агента, који је са границе извештавао свој двор о устаничким догађајима у Србији, а потом по њима написао ову књигу, и *Историја најважнијих догађаја у Србији* (са славеносербског) Павла Јоановића, који је у своју књигу инкорпорирао и рукопис *Историје усџанка* свога ујака Ивана Југовића, секретара Правитељствујушег совјета српског, оснивача и ректора Велике школе, потом попечитеља просвештенија, другог или трећег човека српског устанка, најкомплетнијег, најпозванијег и најверодостојнијег статистичара свих српско-турских бојева и жртава у њима.

Међутим, ово фототипско и у исти мах и са славеносербског на савремени српски језик преведено издање до сада мало доступне, боље речено недоступне, са свега неколико скривених и тајних уникатних примерака књиге *Сербие џлачевно џакийорабошченије леџа 1813 – Србије жалосно џоновно џоробљење 1813. џодине*, прве српске објављене (у Млецима 1815. године) књиге о Првом српском устанку и прве српске у свету забрањене, заплењене и уништене књиге, јесте откриће прве врсте, вредно велике пажње.

Ова књига, чији се један уникатни примерак чудесно појавио после сто деведесет три године код председника Српског библиофилског друштва Срђана Стојанчева, од кога ју је председник општине Горњи Милановац Дражимир Марушић откупио, да би потом, уз читуљу породице Радоњића, постала вредан експонат у сталној поставци Музеја рудничко-таковског краја, отвара многа питања на која има мало одговора, иако је и сама писана у доследној форми питања и одговора. Та питања су: када је писана, где је писана, ко ју је писао и са којим циљем?

Писање ове књиге је можда започето крајем 1813. године по самом слому Првог српског устанка и под тешким утиском пораза, али је сигурно писана под истим утиском током 1814. године, јер узима у обзир и последичне догађаје који су се у тој години одиграли и завршена је, ако не у њој, оно на самом почетку 1815. године. Ово упућује на то да се њеном аутору веома журило. Писана је изван Србије, у избеглиштву, на простору тадашње Аустријске царевине, у којој су избегли устаници од царских власти невољно примани, стављани у контумаце и пријемне лагере близу Саве и Дунава, да би преко њих лако могли бити враћени, а њихове вође под војне интернације, што даље од границе са Турском, по региментама по провинцијама царства, најдаље у Корушку (Грац и Клагенфурт). Они су потом уступљени царској Русији, сада савезници у завршним борбама против Наполеона, да их она, као њихова савезница и заштитница, интернира у Бесарабију. Писана је руком неког знаменитог, без сумње веома значајног, веома писменог и сасвим обавештеног Србина, избеглог из поновно поробљене Србије у Срем, чије нам је име и до данас остало непознато и за претпостављање, јер се, по свој

прилици, својом анонимношћу и притајеношћу шти- тио од даље интернације (или ју је, на неки начин, тај- ним прелазом избегао), коју су спрам српских вођа спроводиле аустријске царске власти.

Шта је намера овог списа? Основна намера на ко- јој је засновано ово дело јесте да истинито посведочи о узроцима српске пропасти и она је исказана у њего- вом геслу. Мото ове књиге је српска народна послови- ца: „Заклела се земља рају да се сваке тајне знају“.

Књига је писана по античким и класицистичким узорима рационалистичком педагошком методом – у дијалогу. То упућује на то да је њен аутор класично школован, па и да се бавио педагошким радом.

Како би дијалог имао праве, односно најверодостој- није актере, аутор овог историјскокњижевног списа послужио се персонификацијом – оличавањем, у из- ворном смислу овог књижевног термина („Термин ан- тикне *retorike* за *tror* који се састоји у томе да се неживе ствари или апстрактни појмови уведу у текст као живе особе“). Аутор је при томе имао у виду ликовну симбо- лику епохе, коју је већ етаблирала Француска револуци- ја у култним делима Ежена Делакроа, у којој отацбину оличава мајка, народ синови или син, а слободу, револу- цију или победу кћери – лепе девојке са широким лента- ма на којима је исписано шта оличавају.

Тако се и наш непознати аутор определио за Мати Србију и Сина Србина. Зато ова књига почиње њима, предтекстно, оличеним бакрописном графиком коју је наменски урадио сликар Прикснер (исти сликар, који је за *Малу њросионародну славеносербску њјеснарицу* Вука Стефановића оличавао српског момка и девојку).

Мати Србија има историјску свест и из те свести произилазе њена питања за Сина. Син Србин има од- говорну свест устаника, из реда просвећених Срба,

који зна да промишља токове историје. Он Мати Србију воли колико и сваки други њен син, али је он онај који више од других зна и осећа се одговорним за пуну истину и обавезним да је Србији каже. Овај синовљев испит савести је испит свих мислећих а часних Срба.

Доста јак је утисак како се својом анонимношћу наш аутор скоро сасвим поистоветио са Сином, про-тагонистом ових дијалога, који су колико расправе о судбинским догађајима толико и његов устанички испит савести. Питање – одговор. Јасно питање – прецизан одговор. Аутор зна да овакав дијалог не допушта никакве непрецизности нити већа уопштавања, па се тога доследно држао. Сигурност синовљевих одговора упућује на трезвеног учесника догађаја.

Дијалог је, иако доста софистициран, уверљив и стално поткрепљиван тачним историјским подацима који спис не затрпавају, али га чине веродостојним. Зачућује, или, боље речено, задивљује достојанство дијалога. То је, такорећи, школски пример узвишеног говора из Аристотелове дефиниције трагедије, што наводи на закључак да је све смишљено писано отменим језиком зарад етичког прочишћења – народне катарзе. Мајка Србија и Син Србин једно другом се обраћају са суздржаном топлином, у поштовању и разложности које ни у најболнијим моментима нигде не прелазе у патетику, мада је цео спис расправа о трагичним догађајима, и то непосредна, скоро без икакве временске дистанце од догађаја о којима се расправља и сведочи, који се претресају и којима се суди.

Дијалог овде није укрштање књижевности и историје, него је проверени књижевни поступак сасвим у служби историје.

Мада се писцу журило да ова књига буде што пре завршена, судећи по веома кратком времену њеног

настајања и по неким другим исто тако кратким роковима, и да буде што пре одштампана, на њену израду се не могу ставити никакве знатније примедбе.

Пропаст устаничке Србије главна је тема ове књиге, а кључна тајна те пропасти, за чијим се разрешењем у расправи трага, јесте у питању свих питања: зашто је устаничка Србија септембра 1813. била ненадно поробљена без иједне велике битке, иако је за могуће велике бојеве била спремнија и људски и у оружју и у храни него за иједну битку од претходних које је славно добила? Шта је навело Карађорђа, а за њим и војводе, да напусте Србију, да би се за њима војска распустила а народ пошао у бежанију и збегове? Ко је, како и зашто припремао пораз без борби до кога није морало доћи, поготово што је тада Наполеон већ био изгнан из Русије и трпео поразе на бојиштима Европе?

У првој дијалошкој реплици, којом почиње расправа о српској судбини, тражећи пуну истину Мати Србија каже Сину: „Нека све знам ја, нека зна свет! Казујте!“ Србија, дакле, хоће све, баш све да зна. Али исто тако хоће да и свет то зна. Та њена жеља је означена узвичником, који значи: мора свет да зна! Овде је свет важан, јер мајка осећа и зна шта синови мисле а камоли знају. Мати Србија хоће да то буде саопштено свету, посредно, у форми саопштавања њој. Говори мени, да нас свет чује!

Већ у првом одговору Син Србин заветно Мајци каже да ће одговарати истинито о свему што је у његовом знању, све за памћење нама, али и за спознање другима, и одмах одређује којим другима и то у историјском и географском контексту: „Јер, присетимо се, после четири стотине година и Срби су један европски, не мали народ.“ Мати Србија хоће да за њу и њену судбину чује свет у годинама нових држаних преподела.

У ствари, хоће као слободна земља, а не као Турска, на карту света. Син Србин хоће да, у годинама народних препознавања, за Србе знају европски народи и да их узму у свој ред, јер су и они после четири стотине година европски, не мали народ, са којим ваља у будућој европској историји рачунати.

Спис почиње драматуршки осмишљеном расправом о Карађорђевој напуштању устаничке Србије 21. септембра 1813. године, па се одмах иде на почетак устанка. Скраја се сагледава почетак, да би се логично поставило питање како је онај који је почео устанак могао да заврши могућим виновником пораза и потирањем ове десетогодишње храбрости.

По Сину Србину главни разлози пропасти Првог српског устанка никако нису у недостатку воље народа који је после четири века ропства имао деценију слободе, ни у недостатку српске војне снаге, јер је Србија тада имала педесет хиљада, већином ратовању вичних бораца, ни у њиховој и њеној неприпремљености, јер су сви путеви, којима је турска сила у Србију могла ући, са све три стране били затворени великим српским шанчевима, зидовима, топовима и људством утврђени и добро муницијом и храном опремљени. Син тачно наводи свих шеснаест великих шанчева, указујући на то да су и сва погранична градска места исто утврђена и узајамно повезана. По њему, а тиме и по овој књизи, разлози пораза без већих борби били су у доследно изведеном међународном утицају на српског врховног војводу да се мимо српске воље, што пре, изврши међународни Букурештански мировни уговор из 1812. између царевина Русије и Турске, нарочито тачка 8 овог трактата, којом ће се Србија поново покорити Турској царевини, односно да се њена изборена слобода и самосталност замени извесном

аутономијом којој ће облик и величину одређивати турска Велика порта, која је ту тачку тако и тумачила: „Серби да буду раја турска ко што су и прије били и турско владеније у Србији да буде ко што је и прије било.“

Тај међународни аспект преовладава овом књигом и уобличује њене главне тезе и главне поруке. Зато је она и својеврстан, оновременски, дакле непосредан, селективан преглед српске устаничке дипломатије од времена када је у Смедереву Правитељствујушчи совјет одлучио да не прихвати од Турске понуђену аутономију, односно тзв. Ичков мир (назван по преговарачу Петру Ичку) са Великом портом и да се Србија сматра слободном земљом.

У скоро школском дијалогу јасно је разложена потреба и потрага слободне Србије да за своју изборену самосталност стекне валидну међународну заштиту, тј. признање земље и покровитељство једне од хришћанских сила, а да при том покровитељству не жртвује своју слободу. Изнети су разлози зашто се и како Србија везала за царску Русију и покровитељство императора Александра. Наполеон је, запоседајући Европу, остајао пријатељ Турске, па свој Илирик није ширио на просторе Босне и Херцеговине (чије је Турке и војно против Србије помагао), па тек није могао примити старатељство над побуњеном Србијом. Аустријско царство је било под извесним принудним патронатством Наполеоновим, који је Аустрији препуштао питање Србије, допуштајући и могућност да од целог пашалука узме само Београд, али без рата са Турском и да не допусти било какав руски утицај преко Дунава и Саве, што значи да је остави Турској. Србима је тако преостао савез и заштита царства са којим их везује јединство крви и вере. Тако је неминовно,

а и по народним и по тежњама вођа српског устанка дошло до везаности за Русе и њихово царство. Историја те везаности у књизи је дата у пуној генези од доласка у ослобођени Београд руског царског изасланика Константина Константиновича Родофиникина, који се међу Србима представљао као генерал, од егзалтираног дочека, али и од првих неспоразума кад му нису допустили да се над вождом Карађорђем и српским вођама постави као губернатор Србије и незадовољства што за царског посланика нису добили правог Руса, него пореклом фанарског Грка, таштог и охолог, спремног на интриге и уроте, које је са својим помоћником Теодором Ивановичем Недобом правео са београдским митрополитом Леонтијем, такође фанарским Грком, такође спремним на уроте (које је већ имао и са дахијама, уз чију се помоћ, која се и у злочину огледала, домогао архијерејског трона и који је из Фанара цариградског примао не само верске налоге већ и оне на које је утицај имала Велика порта) и са појединим српским војводама који су желели да ограниче или преузму власт врховног војводе Карађорђа, макар Србију претворили у руску губернију. Преглед и анализа су доследно изведени, нарочито у догађајима из 1809, када су Срби на тражење Родофиникина прекршили примирје са Турском и започели бојеве, уверени да ће и руска дунавска војска истовремено прећи доњи Дунав, што се није догодило и што је српски устанак тада довело близу пропасти, које су се спасили својом храброшћу и Карађорђевој одлучношћу, док су Родофиникин, Недоба и Леонтије побегли из Србије у Букурешт где ће им се придружити и заверене војводе Миленко Стојковић и Петар Добрњац. У књизи су протумачене и потоње прилике када је дошло до већег војног зближења руске војске и устаника

и како је Карађорђе, пошто је руски митрополит Гаврило одбио да за београдског митрополита рукоположи рачанског архимандрита Хаџи-Мелентија, јер је то место Леонтијево, пристао на руске захтеве за повратак у Србију прво митрополита Леонтија, а потом и Теодора Ивановича Недобе, сада као царског изасланика уместо Родофиникина. Недоба ће опет у Београду деловати како је и пре то радио – сада по писменим налозима Родофиникина, које му је овај слао из руског војног стана у Букурешту. У књизи је објашњено и њихово приближавање и зближавање са вождом, нарочито у 1811. години када је подстицао заједничким ратовањима Руса и Срба. Описан је пут од међусобног неподношења и неповерења, до апсолутног поверења и Карађорђевог кумства са Недобом, којим је Недобино пријатељство са Леонтијем постало и Леонтијево пријатељство са Карађорђем. А кад је Карађорђе примио највише руско царско одликовање, што је за њега значило руско признање за српског врховног војводу, које му је представљено као заслуга Недобина, од тог момента војд је све Недобине предлоге сматрао захтевима самог цара Александра. Тако је Карађорђе као царску вољу, што је она и била и уговорена, примио и „осму артикулу мирнога трактата да се Србија овако Турцима предаде а не другачије“, коју је њему и Совјету из Букурештанског уговора прочитао Недоба и која је морала бити шок за све.

Прихватајући неминовност пораза, после Букурештанског мира, сасвим се променио и од бојева сасвим оканио срчани Карађорђе, који је од почетка устанка учествовао у свим његовим одсудним бојевима, од Иванковца, Штубика, Мишара, Београда, Сјенице, Делиграда, Мораве, Варварина и Тичара. Ако се и појављивао на бојиштима и шанчевима, нема доказа да је

узео значајнијег учешћа и у једном од спорадичних бојева за последњу одбрану устанка. Изговарао се неком тешком болешћу, која се, према сведочењу Гаје Пантелића Воденичаревића, манифестовала као чир у стомаку, и која је могла бити само Карађорђево изговор пред војводама што га и самог нема на бојиштима и што са највишим овлашћењима свуда на бојишта шаље свог секретара Јанићија Димитријевића (Ђурића). Из књиге видимо да је само један од вождових секретара Јанићије Димитријевић, онај који се описменио уз владика Леонтија и који је сасвим био под његовим утицајем, па је тај утицај преносио и на Карађорђа, одједном као најповерљивији вождов човек, по његовим овлашћењима, добијао улогу вожда, али без његовог угледа и ауторитета. Такав је само могао нервирати праве заповеднике какви су били Сима Марковић, Милош Обреновић, Матеја Ненадовић, па их и у инат терати.

Оно што је Леополд фон Ранке у *Српској револуцији* назвао несрећним обртима, не налазећи потпуно објашњење, то је разложни последњи, скоро катарзични део ове књиге.

Књига упућује на то да пропаст устанка није била толико неминовна колико је до сада увек тумачено, већ да је била споља планирана, припремљена катастрофичним осећањима наметнутим вођама устанка, а посебно врховном вођи, што је у војску и народ унело безнађе и панику.

И читалац ове књиге сам се ставља у улогу психолога, питајући се шта се то могло десити у тврдом Карађорђевој карактеру кад је могао потпасти под утицај оних који су, према књизи, саучесници и извршиоци планираног пораза устанка, коме ће претходити вождово бекство: којим ли је Недобиним обећањима, сигурно у име руског цара, Карађорђе могао

бити одмамљен и преко Саве и преко Дунава? Зар сам његов први прелазак у Земун није заповест за предају?

Српске војводе на положајима, само чувши за Карађорђево бекство од 21. септембра 1813. године (са Леонтијем, Недобом, Јанићијем и њиховом свитом) зачуђујуће брзо, па и спремно, извршили су исто бекство, сем у Србији оставшег рудничког војводе Милоша Обреновића. Тако су Турци за неколико дана запосели Србију и Београд, у који, иако небраћен, четири дана нису смели да уђу. Само се утврђени шанац Делиград, као утврђено острво у поробљеном мору, држао још месец дана, што доказује да се и осталих шеснаест шанчева могло одржати и одбранити.

Да је тако урађено, како се у књизи сугерише, да су вође остале уз народ и да се, свеједно колика, Србија бранила постојећим снагама током 1814. године, она би већ у септембру била у разматрању Бечког конгреса, а потом можда и под заштитом Свете алијансе у ко зна чијој, руској или аустријској интересној сфери.

Већ је указано да се непознати аутор са писањем ове књиге веома журио, али да је све радио смишљено. Журио је колико да се у народу сачува устаничка искра, како не би одмах згаснула, још више да укаже европској јавности на тешку српску устаничку судбину, више у нади него у уверењу да се та јавност на крају једног великог ратног периода неће о Србе огрешити и да неће оставити без заштите и подршке једини народ који се у том периоду сам ослобађао. Дакле, књига је писана да би на Србе подсетила учеснике Бечког конгреса.

Зашто, онда, књига није штампана у Бечу него у Венецији? Зато што се штампањем у Млецима желела избећи бечка цензура, нарочито строга у време Бечког конгреса и посебно строга према Србима, поготово према вестима о пропасти устанка.

У Бечу је цензор за словенске књиге и словенске списе био угледни слависта Бартоломеј Јернеј Копитар, одани царски службеник и члан посебне царске комисије за репарацију свих уметничких предмета које је Наполеонова војска однела у Париз, што му је давало част али и значило оданост. Као слависта био је поклоник словенске писмености, посебно писмености Јужних Словена, а као цензор показивао је строгост на коју није било приговора. Било је још писмених Срба у аустријској царској престоници, било да су ту живели, било да су се ту стекли по устанничкој пропасти, који су покушавали да питање српске судбине ставе пред „јевропске царе и краљеве“ окупљене у Алијанси земаља које су побеђивале Наполеона и да од њих затраже заштиту Срба. Старањем самог Копитара, двојица школованих Срба – свршени медицинари – Димитрије Давидовић и Димитрије Фрушић покренули су у Бечу августа 1813. *Новине Сербске*. Они су већ крајем септембра многим вестима покушавали да упознају свет са истинама о слободољубивим Србима, о њиховим борбама, и да укажу на то да им треба помоћи. Све те вести уставио је Копитар, тако да је у новинама само име било српско. Исте јесени стигао је у Беч негдашњи писар Правитељствујушчег совјета Вук Стефановић заједно са својим зетом Стефаном Живковићем Телемаком, негдашњим секретаром Совјета, ваљда да траже пасош за избеглог Карађорђа Петровића, како би српски вожд могао изаћи пред царе, који су у том часу у ратном штабу у Бриселу, да их упозна са српском судбином. Не добивши пасош, Вук Стефановић је за *Новине Сербске* написао спис *Писмо Карађорђу Пејровићу о узроцима њројасији српској устанка*. Копитар је, као цензор, овај спис забранио, а као слависта се њиме одушевио и тако упознао будућег

реформатора српског језика и српске књижевности с којим ће остварити историјску сарадњу.

Зна се и да је први српски романописац Милован Видаковић имао спис *Описаније њагенија Србије њод Черним Георџијем 1813*. Тај спис је зауставила пештанска цензура и од њега је остала само овитница са насловом, која се налази у архиву Српске академије наука и уметности, у Видаковићевој рукописној заоставштини.

Зато је непознати аутор рукописа *Србије њлачевно...* који је за све ово морао знати, јер су се сви писмени Срби знали лично или по чувењу, послао или понео свој рукопис у Трст да се у Венецији печата у словенској типографији Пана Теодосија, код кога су штампане многе словенске књиге од Доситејеве *Еџике и Совјеша здраваџо разума* до Соларићевог *Земљеописанија*.

У Млецима је цензор за словенске књиге које се штампају у млетачкој регији био српски песник Павле Соларић из Трста. Соларић је био, као млади поштовалац, а и штићеник Доситеја Обрадовића, приврженик своје роду и српској књизи. Са том ревношћу је дочекао и овај рукопис, коме је одмах постао прво издавач, а онда цензор. Претпостављамо да је новац за издавање ове књиге прикупила Српска трговачка заједница у Трсту, која се у свом родољубљу и добротворству исказивала у свим годинама Првог српског устанка. Тршћански трговац и добротвор и устанка и српске књиге Драго Теодоровић ни овог пута није затајио.

Кад је књига одштампана, она је у Беч стигла на сам крај Бечког конгреса. Био је то конгрес владара земаља уједињених против Наполеона, који је представљао Европу победника, Европу у рестаурацији, утврђујући старе и уцртавајући нове границе на њеној мапи, по којој је Србија остајала део Турске царевине.

У време вишемесечног, скоро једногодишњег заседања конгреса у Србији је, после угушеног Првог устанка, као одговор на велико турско насиље, букнуо Други српски устанак. Узалуд је устанички изасланик прота Матеја Ненадовић покушавао да српско питање постави пред европске царе, краљеве, кнезове и ministre. Обилазио је царске канцеларије и дипломатска посланства. Писао је писма и молбе које су му чак Давидовић и Фрушић преводили на латински. Конгрес се о српском питању није изјаснио.

Велике силе Европе, која је онда била свет, и моћне да на Бечком конгресу о целом свету одлучују, стварале су нове државе и уцртавале њихове границе на мапи свих страна света, нису биле ни вољне ни спремне да отворе српско питање, као питање нове државе Европе, већ су Србе, не прихватајући нити проверавајући вести о новом устанку, остављале под Турцима до неког следећег, сличног ако не истог конгреса.

Бечки конгрес је окончан уговорно утврђеном Светом алијансом, тројним уговором који су 26. септембра 1815. склопили руски цар Александар Први, аустријски цар Франц Први и пруски краљ Фридрих Виљем Други. Они су се у име вере нашег Спаситеља заветовали да „у свим приликама и на сваком месту пруже један другоме помоћ и подршку“ и да ће своје владе и своје поданике сматрати члановима једне исте хришћанске нације. Њихов споразум су морали да потпишу и поштују сви европски владари, а мимо овог споразума и мимо тројне сагласности више се неће моћи мењати границе нити стварати нове државе.

Ни књига *Србије њлачевно...* није могла више ништа да уради за постављање српског питања, једино је разгневила руске дипломатске представнике, јер је у најсвечанијем часу позивала руског цара да заштити

Србе и Србију, па и да осуди оне који су царско име узимали за личне користи и својим смутњама допринели новом поробљењу Србије. Њено појављивање у том часу добило је значај дипломатског инцидента. Разгневане руске дипломате су својим протестом аустријским властима, оптужујући тиме и њих саме да је инцидент са овом књигом и од њих смишљен, учинили да књига одмах буде забрањена. Руски дипломата који је поднео захтев за забрану је први, у жељи да њен садржај учини ништавним и лажним, ову књигу назвао памфлетом. Тај назив су потом, заинтересовавши се тек много година касније за ову књигу, преузимали и наши историчари.

После забране књиге *Сербие њлачевно...* отворене су и полицијско-цензорске истраге. Према цензорима и према непознатом аутору. Главни цензор за млетачку регију је одмах смењен, док је цензор словенских књига, који је главном цензору књигу препоручио, тршћански песник Павле Соларић, био не само и он смењен, већ и хапшен, а као издавач извесно време био је под сумњом да је и аутор књиге. Показало се да књига има таквих података за које никако није могао знати један тршћански песник, макар био и Србин.

Чини се да је Соларић, препоручујући и штампајући ову књигу, и био спреман на сличне последице, јер се књига чудно завршавала писмом извесног господина Живка Скиптровића из Митровице уз које њему (Соларићу) упућује ово мало дело о слому Србије, које му је дошло у руке, не каже како ни од кога, и моли га да га за љубав свога рода штампа у тој Теодосијевој штампарији. Он га моли да кад се дело буде одштампало и њему пошаље неколико примерака. Полицијска потрага за Живком Скиптровићем није дала резултата, па се потом његово име сматрало псеудонимом

непознатог аутора. Тај псеудоним је могло имати неколико најписменијих избеглих Срба. Могао га је имати Вук Стефановић, али судбину његовог списка добро знамо. Могао га је имати Стефан Живковић, назван Телемак по преводу Фенелоновог педагошког романа *Прикљученија Телемаха сина Улисова*, али Живковић је у Србији био пријатељ Недобе и Леонтија и завереник са Миленком Стојковићем и Петром Добрњцем, а потом снабдевач руске војске у Неготинској крајини. Он тај спис није могао списати, јер је био другог мишљења. Уосталом, Стефан Живковић је потписао све што је превео или написао. Године 1814. он је у Бечу објавио *Живош и прикљученија Телемаха...* и у време настајања списка чијег аутора тражимо, он је преводио и србизовао *Благоделајшељну музу*. Тешко је и претпоставити да је Скиптровић псеудоним песника Симеона Милутиновића Сарајлије, у време устанка писара Совјета и последњег професора Велике школе. Он се тек касније почео огледати као књижевник и сви његови списи и његов језик указују да то није могао бити он. Сама систематичност која краси књигу *Сербие йлачевно...* искључује Сарајлију, јер он није био систематичан ни после деценије свога списатељства, а камоли на почетку. Он је, уосталом, све своје псеудониме унапред откривао. Претпоставку да је то могао бити секретар Совјета и писац уредбе о првој правој устаничкој влади Михаило Грујовић (рођењем Михаило Филиповић), отклонила је сама полиција, кад му је у Ади, где се у избеглиштву настанио, одузела све устаничке списе, које ће касније, сем неких, вратити и кад је помно пратила његово кретање и делање. Писац књиге *Сербие йлачевно...* заиста је могао бити међу образованим Србима у Србији најобразованији, Иван Југовић. У књизи има његових ставова, доста

гледшта, па и цитата. Али, он је, избачен из Сената (владе) месец дана пре српске пропасти, по Карађорђевој наредби изгнан из Србије, спремао своју *Историју знајнијих догађаја*, која је остала незавршена, јер је крајем 1813, непосредно по пропасти српског устанка, изненада умро (његову *Историју...* је његов нећак Павле Јоановић инкорпорирао у свој рукопис истог наслова, о чему је било речи на почетку овог текста).

По налогу шефа царске полиције грофа Селдницког, који је био надлежан и за цензоре, истрагом ауторства овог списка бавио се и главни цензор Бартоломеј Јернеј Копитар. Он је у свом извештају, на самом почетку 1816. године, као могућег или аутора или сарадника књиге *Сербие ѿлачевно...* означио Симеона Орловића, рођеног у Оточцу у Лици, школованог не зна се где, који је 1805. године дошао у Црну Гору код владике Петра Првог Петровића, који га је 1810. послао у Србију да код Карађорђа буде његов изасланик и да тамо ступи у везу са Русима, што је он и учинио, оставши потом у руској служби код руског агента Недобе. Тако је остао у Београду до пропасти устанка, па заједно са Недобом и Карађорђем стигао у Русију, да би се отуд кроз Беч и Трст вратио у Црну Гору. Копитареве докази су се базирали највише на чињеници да је Орловић био први купац ове књиге, за њих инкримисане. Утисак је како је Копитар овим извештајем желео да отклони полицијске сумње спрам својих славистичких штићеника Вука, Давидовића, Живковића, Фрушића, Соларића, Сарајлије, па и Миљка Радоњића, који се, према тадашњим извештајима, није ни нашао на главној листи осумњичених. Својим извештајем и именом Симеона Орловића и чињеницом да је био у руској служби као колегијски асесор, узвраћао је руској дипломатији за оптужбе да је *Сербие*

йлачевно... смишљена аустријска ујдурма. Уз све то, Симеон Орловић се већ налазио на Цетињу, ван до-машаја аустријске царске полиције. Оглашавањем не-доступног Симеона Орловића за могућег виновника, Копитар је ослободио даље истраге своје славистичке штићенике и тиме затворио истрагу.

Несумњиво је да једна од тако ретких, па и најре-ђих и најдужих српских тајни која је, ево, стара скоро два века, јесте тајна ко је писац књиге *Сербие йлачев-но...* што је већ тешко појмљиво за народ са послови-цом: „Заклела се земља рају да се сваке тајне знају.“

Писац ове расправе сматра да су сви ондашњи, ов-де помињани, писмени Срби добро знали ко је аутор, али да су знали ту тајну да чувају. Додуше, при онда-шњем стању писмености и при књижевним сукобима које је у рату за српски језик и правопис започео и во-дио Вук Стефановић, који се касније и старином на-звао Караџићем, забрањена и недоступна књига *Сер-бие йлачевно...* била је, такорећи, заборављена. Сам Вук Стефановић је морао знати ко је тај непознати аутор, који је, по угледу на бакропис *Срѣска мома или је дома или је код оваца*, желео да му Прикхнер за књи-гу оличи Мати Србију и Сина Србина, ако му није и он сам у томе посредовао, што је највероватније.

Први штампани српски помен о овој књижици је из 1839. године у српском будимском часопису *Ма-їазин за художество, књижевности и моду*, који је у свом 20. броју донео библиографски преглед до тада одштампаних књига и ту се ова књига помиње уз име Јефтимија Поповића, негдашњег учитеља у Трсту и на Цетињу, као једна од књига у његовој заоставштини.

Име Михаила Миљка Радоњића као аутора књиге *Сербие йлачевно...* појавило се тек 1846, после ненад-ног лајпцишког издања, на једној касније несачуваној

белешци Јована Гавриловића, филолога и државника. По тој белешци њему је Радоњића као аутора означио Димитрије Давидовић јануара 1837. године, у разговору о Радоњићевој смрти у румунском граду Измаилу. О постојању ове белешке сведочио је књижевник и књижевни историчар Андра Гавриловић, један од оснивача Српске књижевне задруге, пишући о устаничкој Великој школи у којој је Радоњић био професор.

Миљко Радоњић је рођен коју годину пре Кочине крајине, у Горњим Бранетићима у Рудничкој нахији. По пропасти Крајине 1878. његова породица је морала да бежи испред Турака у Срем, где је после и остала. Млади Миљко је основну школу учио у Срему, а гимназију или у Новом Саду или у Карловцима. По завршеној гимназији студирао је у Пешти права и филозофију, живећи уз старијег брата Теодора, који је марта 1802. године заклетвом уведен у ред мађарских адвоката, заједно са Теодором Филиповићем (који ће се у Србији назвати Божом Грујовићем) и Григоријем Савићем, братом Јована Савића (у Србији названог Иван Југовић). Може се веома извесно претпоставити да се Миљко већ у Пешти упознао са Иваном Југовићем и Михаилом Грујовићем, Божињим млађим братом, са којима ће у Србији бити у великом пријатељству, ако то пријатељство већ тада није започето, па и у њему Србија заветована.

По завршеним студијама, где му је школски друг био и Лазар Војновић, потоњи секретар војводе Милана Обреновића, па професор Велике школе, Миљко Радоњић је 1807. дошао у Србију. Ту је прво био писар у Совјету, уз секретаре Југовића и Грујовића и писаре Вука Стефановића и Симеона Милутиновића Сарајлију („наша учена браћа“). Својом ученошћу, својом смиреншћу и разложношћу, својом вештином

у кореспонденцији и својим знањем језика, Радоњић се одмах издвојио између совјетских писара, па иако није био у њиховом звању, секретари Југовић и Грујовић су га сматрали себи равним и према њему имали посебан, од Југовића чак и покровитељски однос. Како се у тим годинама у Србији поларизовала власт између Карађорђа и његових присталица и оних који су, користећи се Совјетом и саветима Родофиникина, Недобе и Леонтија, желели да ослабе власт врховног војводе и да ојачају власт својих војводства, Миљко Радоњић је у тим поделама остао уз Југовића и Грујовића, а они, пак, уз Карађорђа и неизбежног Младена Миловановића. Иван Југовић је у том времену, према каснијим оценама Вука Стефановића Караџића, које је прихватио и Леополд фон Ранке, био један од тројице најмоћнијих људи у Србији, уз Младена и Карађорђа, али тако да су га и Карађорђе и Младен слушали. Противна страна је истицала, како се сукоб распламсавао, па и добијао међународни карактер, захваљујући Родофиникиновим сплеткама, да су и Карађорђе и Младен у Југовићевој власти. Зато је Карађорђе у својим карактерним менама отпустио, бар јавно, из Совјета Ивана Југовића, задржавши га, према извештајима Гедеоно фон Маретића, за свог тајног саветника. Миљко Радоњић се часно понео према свом пријатељу Ивану Југовићу кад се овај нашао у политичкој немилости, што га је, изгледа, коштало изгледног места секретара Совјета. Због његове вештине у кореспонденцији и због његовог знања страних језика (немачки, мађарски, француски, руски, латински и италијански) он је, иако неименован, те послове обављао. Захваљујући Радоњићу, Иван Југовић је, иако истеран из Совјета, остао у њему са својим ставовима. Оставши без службе, Иван Југовић је приволео Карађорђа,

Младена Миловановића, Доситеја Обрадовића, али и друге совјетнике, па и оне који су били Карађорђеви противници (само нека није у политици), да у Београду оснује Велику школу чији је постао ректор; при њеном оснутку му је Миљко Радоњић био од велике помоћи, нека врста доцента.

Пошто је 1809. у новом распореду политичких снага Иван Југовић поново ушао у политику и одређен да води српску дипломатску депутацију у Влашку, у руски војни стан у Букурешту, и да преговара са кнезом Прозоровским, заповедником руске царске дунавске војске као Карађорђевог заступник, онда је природно, а и на Југовићев предлог, Миљко Радоњић постављен за ректора Велике школе и њеног професора, 1809. за други разред и 1810. за трећи разред.

Када је за Мали Божић (Нову 1811. годину по јулијанском календару) ступила на снагу Грујовићева Уредба о Сенату (првој устаничкој влади) и кад је Миленко Стојковић одбио да уђе у владу и да постане министар иностраних послова (одбегавши из Србије за Родофиникином), онда је Миљко Радоњић постао уместо њега члан сената и попечитељ (министар) иностраних послова. Исте године, по смрти Доситеја Обрадовића, попечитељ просвештенија је постао Иван Југовић.

Ушавши на историјску сцену устаничке Србије у власти и достојанству првих, Миљко Радоњић је почео да води доследну политику Србије као независне државе. У лето 1811, као министар унутарњих послова боравио је у руском ратном стану у Букурешту. Претпоставља се да је он овде самом фелдмаршалу Михаилу Иларионовичу Кутузову саопштио како Срби нису спремни да своју судбину сасвим препусте покровитељу руском цару, већ да хоће да се и они за њу питају и од самог цара, јер су сами подигли и устројили своју

државу за коју им треба више међународно признање и уважавање, јер су већ постали међународна чињеница. Увидевши то, фелдмаршал Кутузов је преко њега уверавао Карађорђа да се за будућу судбину ништа не брине, давши Србима сву тражену помоћ у новцу, соли и оружју. Као министар иностраних послова, Миљко Радоњић је имао велике планове са Србијом и њеном потпуном независношћу, али су дошле такве прилике да је и њена постојећа независност доведена у питање. Наполеон је са осамнаест европских народа и осам стотина хиљада војника под својом заставом пошао да покори Русију, која је, да би се нападу супротставила, морала да тражи мир са Турском. У сваком миру свака страна тражи своје користи. Русија је добила „неједноплемени“ крај Бесарабије и део Молдавије, али су једноплемени Срби препуштени Турској. Радоњић је, после Недобиног читања осме тачке Букурештанског трактата, док су војводе одлучивале о одбрани, док је Карађорђа хватала колебљивост, катастрофичност и уверење у скору пропаст у коју су га убеђивали Недоба, Леонтије и Јанићије (од кога је кренула прича о пуцању ћивота Светог краља студеничког, који је дотад, ради помоћи, ношен и на бојишта), све чинио да се међународним делањем одложи пропаст Србије. Тражио је узалуд потпору Наполеонових дипломата. Иван Југовић је путовао у Беч са варљивом надом у подршку цара Франца. У исто време вођени су преговори са Великом портом у покушајима да се осма тачка Букурештанског трактата претвори у уговор о српској аутономији.

Карађорђе је у лето 1813. године сасвим потпао под утицај руског изасланика Недобе и митрополита Леонтија, преставши да сам долази у Сенат и заповедивши „да се сви сенатори и други чиновници удаље од народних дела“. Особито је наредио да се Иван

Југовић, Миљко Радоњић и Михаило Грујовић истерају из државне службе, јер су их митрополит Леонтије и Недоба и њима блиски људи оптужили да су аустријски опредељени, јер су у Србију и дошли као Срби из Ђесарије. Иако је отпуштање из службе значило и истеривање из Србије, Србију је напустио само Иван Југовић, док су Радоњић и Грујовић остали до саме пропасти да буду међу последњима који ће је напустити.

Напустивши Србију, Радоњић се преко Пеште, уз извесна задржавања у Бечу, где се срео са Димитријем Давидовићем, Димитријем Фрушићем, Вуком Стефановићем, Стефаном Живковићем, из Фенека приспелим архимандритом Мелентијем Никшићем и ваљда сликаром Прикснером, а потом преко Граца, запутио у Трст, где је топло примљен од тршћанских Срба и ту, на препоруку песника Павла Соларића, сачинио уговор са тршћанском општином да у тршћанској школи буде други учитељ српске деце уз Димитрија Владисављевића.

У Трсту, 1822. године, Миљко Радоњић се оженио Ангелином, кћерком Драгутина-Драга и Софије Теодоровић, негдашњих Доситејевих пријатеља (из чије је куће Доситеј на Карађорђево позив пошао у Србију), а венчани кум био му је доктор Димитрије Фрушић, тада тршћански лекар. Ушавши у ову богату породицу, Миљко Радоњић се и сам нашао у трговини, па је 1823. путовао и у Египат, у Александрију и Каиро. Потом се, ради трговине, настанио на Дунаву у Влашкој, у Браили и Измаили у којој је изненада умро 1837. године.

Када је Димитрије Давидовић означио Миљка Радоњића као аутора књиге *Сербие њлачевно...* он се, изгледа, само сматрао ослобођеним завета да се тајна чува. Димитрије Давидовић је као уредник *Новина Србских* још 1815. у Бечу морао знати аутора. Тада су

Новине Србске на својим странама доносиле објављенија о свакој новој словенској књизи, поготово српској, обавештавајући тако српске читаоце и купећи ауторима и издавачима пренумеранте. У фототипском комплету *Новина Србских* за 1815. који је објавила Матица српска нема објављенија о изласку *Србие њлачевно...* али, ни комплет није целовит, тако да за лето и јесен недостаје десетак бројева, који или нису сачувани или су били цензурисани. Објављеније о књизи *Србие њлачевно...* сигурно је било добар разлог за цензуру. Са Димитријем Давидовићем саиздавач *Новина србских* био је његов кум Димитрије Фрушић, који је то постао и Радоњићу. Међу кумовима нема тајни, па Давидовић и да раније није знао како је Радоњић аутор *Србие њлачевно...* морао је сазнати. Пошто белешка Јована Гавриловића није сачувана, наши историчари, који су се више бавили питањем ауторства књиге *Србие њлачевно...* неголи њеним садржајем, због недостатка материјалног артефакта, оставили су ово питање отвореним. Само је Стојан Новаковић означио као аутора Миљка Радоњића, а Милан Ђ. Милићевић, пише у свом *Поменику знаменићих Срба*: „Мисли се да је Миљко Радоњић написао ону књижицу која се зове: *Србие њлачевноје њакијорабошченије*“.

Оно „митровачко писмо“ је из већ објашњених разлога вероватно писано у Трсту, у коме је и довршаван рукопис ове књиге. Живка Скиптровића, кога писмо представља као човека склоног књизи и читању, толико да добро зна и штампаре у Трсту, нема на листама пренумераната десетак српских књига објављених у Трсту, Бечу и Пешти између 1808. и 1818. године, ни на пренумерантској листи *Новина Србских*. Тог презимена, ако га је некад и било, данас нема ни у једном телефонском именику.

Што се тиче Симеона Орловића, он има својих заслуга за ову књигу. Од њега је Радоњић у Трсту, кад је овај пролазио овуда, идући у Црну Гору, сазнао детаље о Карађорђевом путу од Земуна до Бесарабије. Радоњић се Орловићу одужио правдајући га за службу код Недобе: „Код Недобе је био колегијски асесор Симо Орловић, руски пензионер, архимандрит Спиридон Филипковић и капетан Тодоровић. Но, они су, Мајко, своје роду били веома предани, а поводом нашег слома од срца су саосећали с нама; а како смо чули, да су, можебити, истину проговорили, могли су и они од Недобине лажи настрадати као и други.“ Ово правдање спашава част Симеона Орловића, али га потпуно искључује као могућег аутора, како је сматрао историчар Милован Ристић.

Писац овог предговора сматра да је свим напред исписаним око књиге *Сербие њлачевно...*, не именујући аутора, већ показао да су у праву сви они који су Михаила Миљка Радоњића означили као њеног аутора.

Кренемо ли од тога да се у Сину Србину понајвише идентификује непотписани аутор ове књиге и да сам садржај указује на аутора, онда је то понајпре Миљко Радоњић. Ако се, а очито јесте, међу писменим а одговорним Србима устаницима сматрало (а колико веровало) да европску хришћанску јавност треба обавестити о пуним истинама пропасти Првог српског устанка, онда није било позванијег, ни обавештенијег од министра иностраних послова устаничке Србије у том најтежем времену. Међународни аспект књиге и анализе које утврђују тај аспект могу бити само Радоњићеве.

Ако сама структура књиге показује да је њен аутор класично образовани Србин, тражимо ли аутора по учешћу, по класичном образовању, по познавању технике дијалога, и то од дијалога сократско-платонистичких

до педагошко-дидактичких, не можемо мимо Радоњића који је професорски познавао античку, класичну и рационалистичку драмску, филозофску и историјску поетику, јер их је и на Великој школи предавао.

Сравнимо ли са идејама ове књиге писма и документа из устаничког Протокола, не само из времена Радоњићевог министровања, него нарочито из његовог министарског доба, за која тачно знамо да су његова или по његовим идејама писана, наћи ћемо многе заједничке партије. И сачувана оскудна лична преписка Миљка Радоњића (највише са Вуком Стефановићем), и поред све краткоће и обичности садржаја, стилски указује да би он могао бити стварни аутор ове књиге.

Само време настанка ове књиге, али и њена судбина, требало је да је уврсте међу прве, ако не и основне изворе за грађу о Првом српском устанку. Она је најнепосреднији извор за устаничке године 1811, 1812. и 1813. А те године су најшкртије описане у историјама Првог српског устанка. Што се историчари Првог српског устанка нису на ову књигу, сем успутних помињања – ако су је и помињали – више позивали, може бити предмет ширих истраживања. Њена реткост и судбина требало је више да их обавезује. Печат цензуре ваљало је да буде додатни изазов, а не да само за њен садржај један од другог преузимају парафразу поднаслова о разговору поробљене Матере са рођеним јединим Сином својим којем оставља последње своје завештање. Да ли су их сам наслов *Сербие ѿлачевно...* и поднаслов упућивали на закључак да је у питању патетични поетски спис, који није историјски релевантан? Можда се као један од разлога може узети и сама књижевно-филозофско-историјска структура ове књиге исписане, како је већ у поднаслову назначено, у дијалогу. Мада, не треба ни династичке разлоге губити из вида. Она је

на тасу династичких подела Србије, које су се васпоставиле око вођа Првог српског устанка Карађорђа Петровића и Другог устанка Милоша Обреновића, могла да однесе велику превагу које су се историчари клонили, чувајући привид неутралности и објективности, уколико прећуткивање може уопште да значи неку објективност. Друго издање ове књиге штампане у Лајпцигу 1846. године, за које се не зна ко му је издавач, а које је, изгледа, имало исту судбину, јер су примерци у Србију могли ући само тајно, вероватно је било покушај да се однесе превага на тасу династичке поделе. Како је та књига могла користити једино Обреновићу, можемо само претпостављати да је њен издавач могао бити кнез Милош, а да је уникатни примерак, по коме је издање урађено, могао бити Вуков.

Ова књига, сада доступна и рашчитана, чека своје истраживаче и тумаче, своје докторанте и научнике. Они ће уз њену помоћ моћи темељније да истраже последње три године Првог српског устанка, које су у главним делима о њему остале и недовољно истражене и недовољно објашњене. Она ће сигурно, ако не сасвим расветлити, допринети пуном расветљењу историјских истина о Првом српском устанку. Писана је непосредно без историјске дистанце и, без обзира на историјсколитерарну форму, може се узети и као изворни документ.

Она, као прва српска књига о устанку, баца и први незамућени поглед, без натруна историчара, на међународну судбину Првог српског устанка. А као прва српска забрањена књига указује на европски однос (Света алијанса је прва уједињена Европа) према историјској истини о Србима у трену њеног настајања.

РЕЧ ПРИРЕЂИВАЧА

Податак у каталогу Народне библиотеке¹ да је могући аутор књиге *Сербие ѿлачевно ѿакиѿорабошчение лѣта 1813* Миљко Радоњић², професор Велике школе и министар иностраних дела у Карађорђевој совјету, рођен у селу Горњи Бранетићи код Горњег Милановца, био је повод да започнемо потрагу за овим делом. Убрзо смо спознали да је оно врло ретко и да га Народна библиотека Србије нема у свом фонду, али да се у библиотеци Матице српске чува један примерак првог издања из Венеције 1815. и три примерка другог издања из Лајпцига 1846³. О књизи је писано врло мало и то углавном о питању њеног ауторства,⁴ а нису је користили ни истраживачи српске историје и културе XIX века⁵.

Нашем позиву за набавку овог дела одазвао се Срђан Стојанчев, страствени библиофил и председник

-
- 1 *Каталог књига на језицима јуѿословенских народа 1519–1867*, Београд, 1973, 381.
 - 2 О живомом путу Миљка Радоњића најзначајније податке дају: Константин Ненадовић, *Живот и дела великог Ђорђа Пејровића Кара-Ђорђа и живот његових војвода и јунака*, књ. 2, Беч, 1884, 240; Милан Ђ. Милићевић, *Поменик*, Београд, 1888, 603; Лазар Арсенијевић Баталака, *Историја српској устанка*, књ. 1, Београд, 1898, 389–395; Добр. М. Ружић, *Прилог за биографију Миљка Радоњића, Карађорђевог министра спољних послова*, Српски књижевни гласник, књ. XXXI, Београд, 1913, 543–547; Милован Ристић, *Михаило Миљко Радоњић - ѿрви министар иностраних дела у обновљеној Србији*, Историјски гласник, 1–2, Београд, 1954, 239–250.
 - 3 *Српска књига библиотеке Матице српске 1801–1867*, том III, Нови Сад, 2007, 97–98.
 - 4 Милован Ристић, *Ко је писац анонимне књижице „Сербие ѿлачевно ѿакиѿорабошчение лѣта 1813“*, Библиотекар, 3–4, Београд, 1953, 128–136.
 - 5 Само је Павле Васић обратио пажњу на ликовни прилог, фронтиспис књиге: *Дела савременика: Мали ѿрилог иконографији српске револуције*, Зборник радова Народног музеја XIV, Чачак, 1984, стр. 108, сл. 24.

Српског библиофилског друштва, понудивши нам прво издање књиге коју је, јула месеца 2008. године, за потребе Музеја рудничко-таковског краја, откупио Дражимир Марушић, председник општине Горњи Милановац. Набавка овог дела изазвала је значајну медијску пажњу, посебно због чињенице да је његово прво издање било забрањено и добрим делом уништено⁶. Убрзо је Стојанчев дошао и до примерка другог издања које је за потребе завичајног одељења откупила библиотека „Браћа Настасијевић“, тако да су се оба издања ове књиге нашла у родном крају могућег аутора.

Намеру Музеја рудничко-таковског краја да објави ово дело и да га учини доступним широј читалачкој публици подржало је ЈП „Службени гласник“ и уврстило га у издавачки план за 2009. годину. Поред фототипије првог издања из 1815. и превода на савремени српски језик који је урадила Миљенка Витезовић, овде доносимо и спис *Родфиников јавни животи у Београду*, рукопис који се чува у Архиву САНУ (бр. 7072) и чији је аутор такође непознат. У студиозном и аналитичком поговору Милован Витезовић потрудио се да разреши питање ауторства књиге. Овом поновљеном њеном издању додали смо и блок ликовних прилога чији је циљ да визуелно представи устаничку Србију са посебним акцентом на рудничко-таковски крај.

У навечерје Велике Госпојине
27. августа Лета Господњег 2009.

Борисав Челиковић

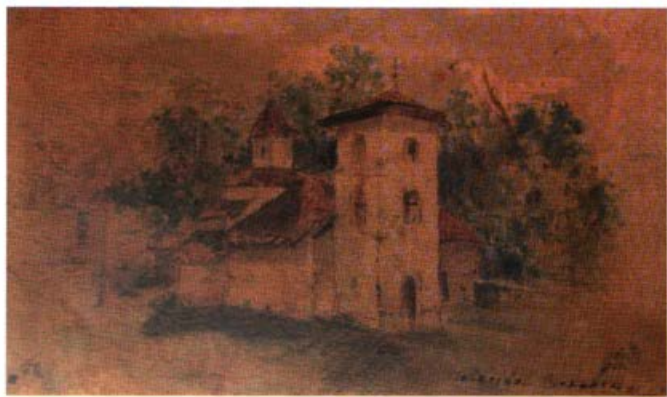
6 М. Бошњак, *Први забрањени йисац*, Новости, 26. јул 2008; Бошко Ломовић, *Књижица наљућила Русе*, Политика, 30. јул 2008; Г. Н., *Књија из 1815. јодине*, Таковске новине, 7. август 2008; Александар Марушић, *Осврћ на једну забрањену књију*, Савремена библиотека, бр. 26, Крушевац, 2009, 86–88; Потписник ових редова дао је поводом набав-

Жан Франсоа Робер, Михаил Осийов,
Карађорђе Петровић (1762–1817),
литографија, Историјски музеј Србије,
Београд

Правитељствујушчи
совјет српски, печат

Ђорђе Крстић, Манастир Вољавча, акварел,
1881–1883, Народни музеј, Београд

Анастас Јовановић,
Прота Матеја Ненадовић
(1777–1854), литографија, 1850.

*Никола Ајосиловић (?),
Устаник и Турчин,
уље на платну, око 1810,
Народни музеј, Београд*

*Georg Petrowitsch von Tscherny
Major-General der Kaiserl. Armee
Hof- und Kammer-Kavalier & Ritter des Ordens*

Ein. Serbischer Offizier.

Verfasser: Geyffrig 2. 1833.

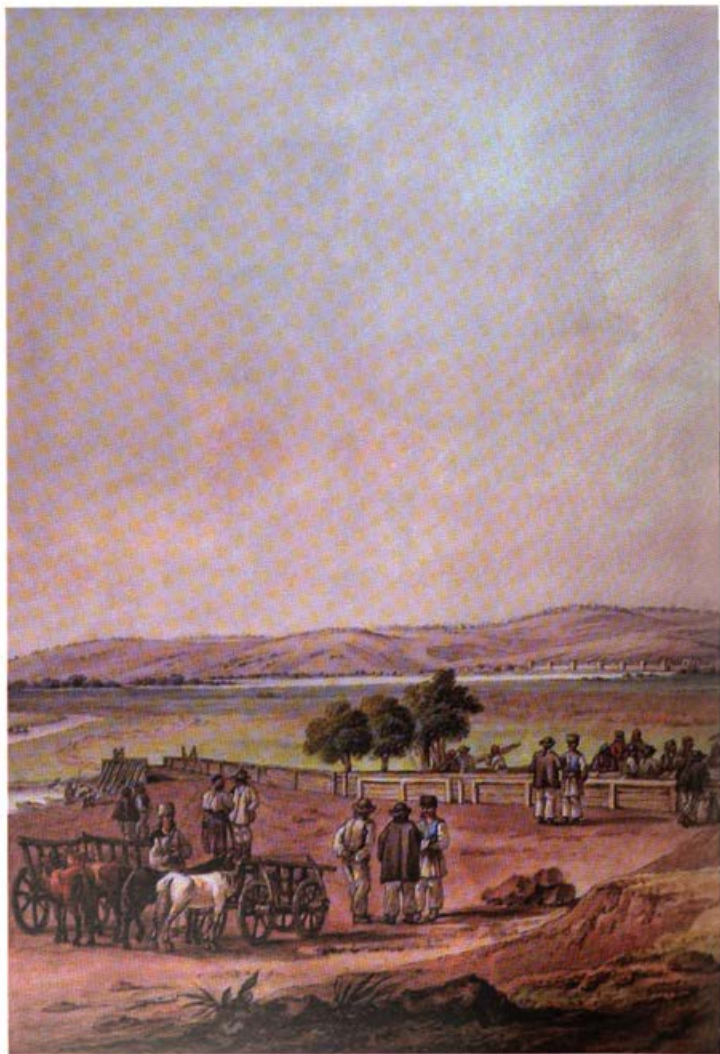
Гойффрид Гајслер, Георг Петровић
звани Црни и српски официр,
бакрорез руком колорисан, 1808,
Историјски музеј Србије, Београд

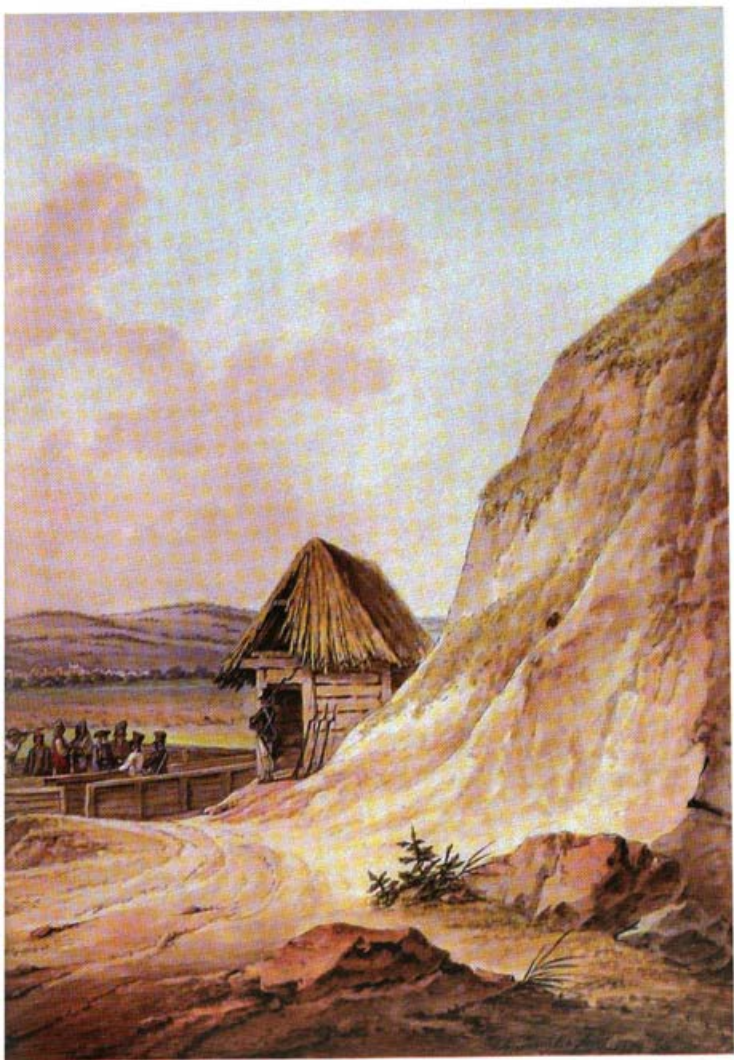
Павле Васић, Бећар, 1806–1808, акварел,
по слици непознатог сликара,
Историјски музеј Србије, Београд

Павле Васић, Регулаш – војник регуларног батаљона у летњем оделу, акварел, по опису Лазара Арсенијевића Баталаке, Историјски музеј Србије, Београд

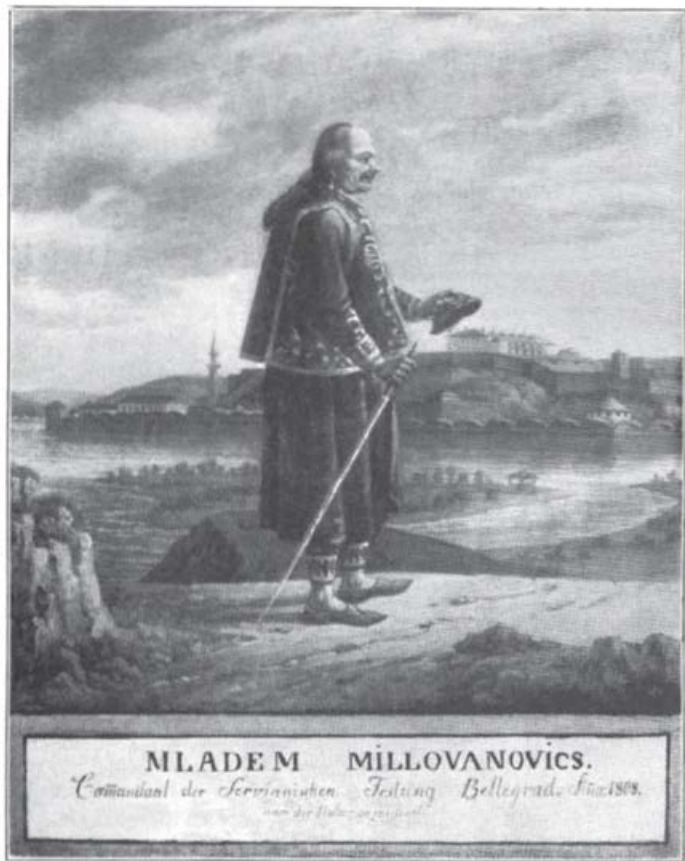

Франц Јашке, Поглед на смедеревску тврђаву из Ковина, 1808, акварел, Историјски музеј Србије, Београд

Војвода Милан Обреновић (око 1770–1810),
репродукција из књиге: *Андра Гавриловић,*
Знаменити Срби XIX века, I, Загреб, 1901.

Франц Јашке, Младен Миловановић
(1760–1823), уље на дасци, 1808.

Турски султан Махмуд II (1808–1839)

*Димитрије Аврамовић, Александар I Руски (цар 1801–1825),
уље на платну, 1834, Народни музеј, Београд*

Константин Родофиникин (1765–1838),
руски дипломатски представник
у устаничкој Србији

Застава регуларне устаничке војске,
1809, Историјски музеј Србије, Београд

Шрица Дунавъ и (Сербскѣ))

ХАСАНЪ.

Димитрије Николајевич Банѣиш Каменски,
Хасан-паша, бакропис, 1808, репродукција из књиге:
Д. Б. К., Путешествіе въ Влахию, Молдавию и Сербию,
Москва 1810.

*Димитрије Николајевич Банџиш Каменски,
Миленко Стојковић, командант пожаревачки
(?-1831), бакропис, 1808, репродукција из књиге:
Д. Б. К., Путешествіе въ Влахию, Молдавию
и Сербию, Москва 1810.*

Иван Јуковић (око 1775–1813), репродукција
из књиге: *Андра Гавриловић, Знаменити Срби*
XIX века, I, Загреб, 1901.

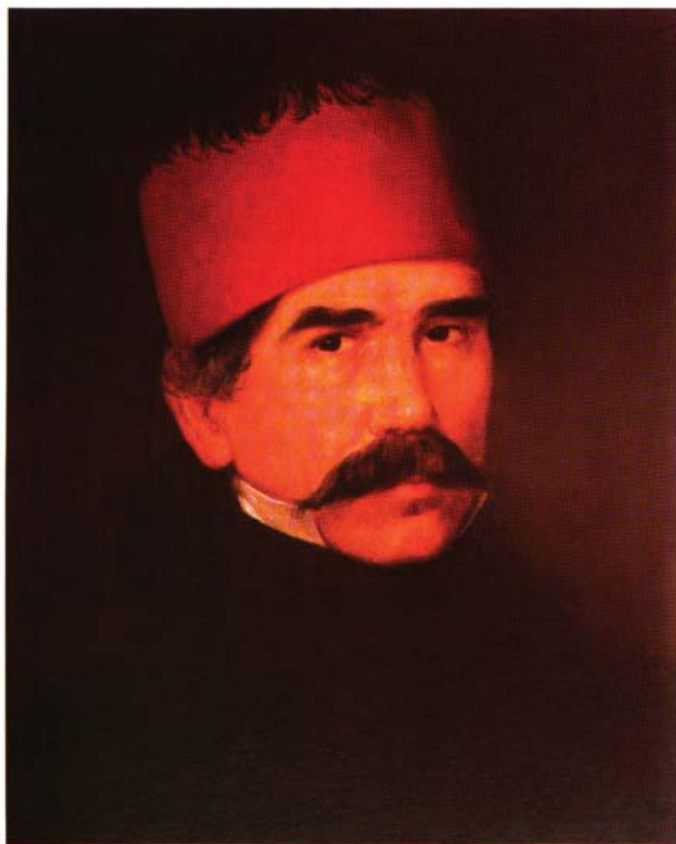
Прва зграда Велике школе, предња фасада,
1808, цртао Franta Maly 1934. и објавио
у Југославији 1939. године

Душан Кокојовић, Доситејево лицеје,
бакропис на папиру, 1927,
Музеј града Београда

*Васа Поморишац, Доситеј Обрадовић (око 1739–1811)
на путу просвећивања српског народа,
Манастир Хоново*

Ѓимиђрије Аврамовић, Вук Стефановић Караџић
(1787–1864), уље на платну, 1840, Народни музеј, Београд

*Р. М. Волков, Михаил Иларионович Кутузов (1745–1813),
уље на платну, 1813.*

Павле Васић, Руска војска у доба устанка,
цртеж према слици Јох. Батиста Флуга

Плани 10.

Јаков Јакшић, Распоред Каре из Војеног устава 1813.

W. St. Karadschitsh,
 Karte von Serbien,
 1820, репродукција
 из књиге: Никола
 Радојичић, Географско
 знање о Србији
 почетком 19. века,
 Београд, 1927.

Павле Васић, Војник српског козачког пука, 1813,
акварел, по извештају француског конзула Давида,
Историјски музеј Србије, Београд

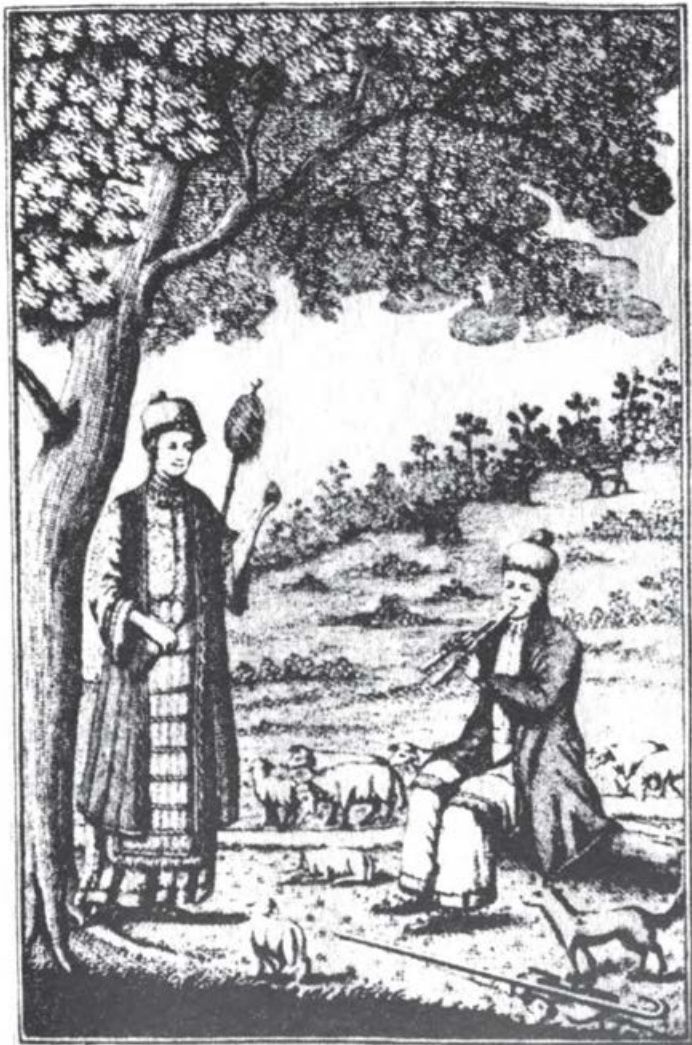

Урош Кнежевић, Хајдук Вељко Петровић (око 1780–1813),
уље на платну, 1852, Народни музеј, Београд

*Анасијас Јовановић, Устанички логор, цртеж,
Историјски музеј Србије, Београд*

*Гојфрид Прикслер, Српкиња и пастир, 1814,
бакрорез израђен за књигу: Вук Сљефановић,
Мала простионародна славно-сербска песнарица,
Беч, 1814.*

Сепічка мена, ти з гена мэр

Георгије Лацковић, Архимандрит Мелентије Павловић, (1776–1833), 1817 (портрет изгорео 1922. у пожару у конаку манастира Враћевшница), репродукција из књиге: Андра Гавриловић, Знаменити Срби XIX века, II, Загреб 1903.

Војвода Никола Милићевић Луњевица (1767–1842),
репродукција из књиге: *Андра Гавриловић,*
Знаменити Срби XIX века, I, Загреб, 1901,
урађена по изгубљеној слици Марка Мурата

*Павел Ђурковић, Кнез Милош Обреновић,
уље на платну, 1824, Народни музеј, Београд*

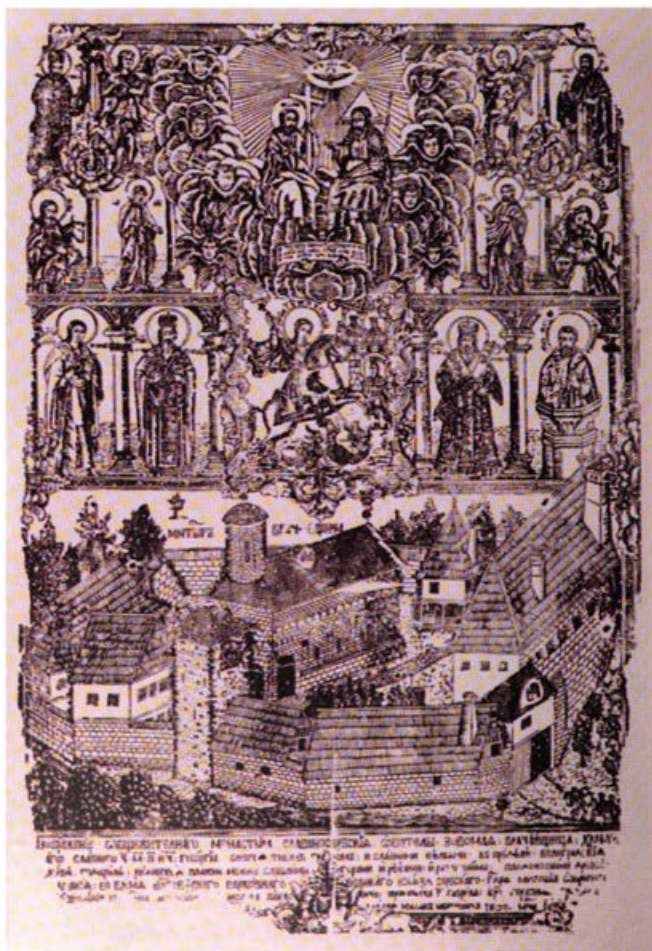
Арсеније Лома (око 1770–1815), репродукција из књиге:
Андра Гавриловић, Знаменити Срби XIX века, I,
Загреб, 1901.

Урош Кнежевић, Војвода Милић Дринчић
(око 1775–1815), уље на платну, око 1855,
Народни музеј, Београд

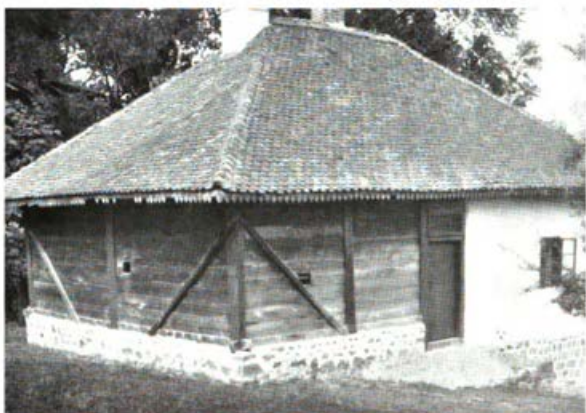
Феликс Каниц, Манастир Вујан, цртеж,
1888, репродукција из књиге: Felix Kanitz,
Das Königreich Serbien und das Serbenvolk,
Leipzig, 1904.

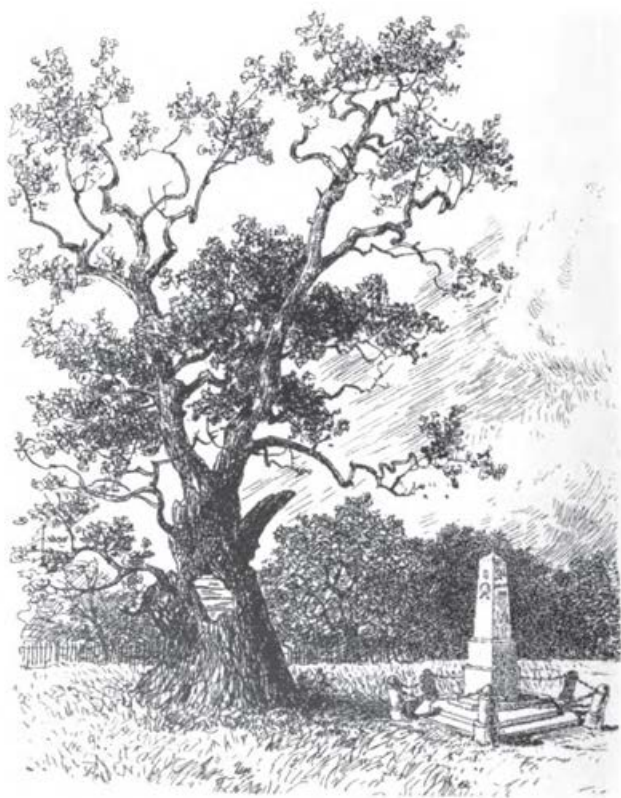
Манастир Враћевшница, дрворез, 1820,
 ризница манастира Враћевшница

Конак кнеза Милоша у манастиру Браћевшница из 1825. године (изгорео 1921) разгледница, око 1910, Музеј рудничко-таковског краја

Кућа Николе Милићевића Луњевице саграђена почетком XIX века у којој је радила једна од првих школа у устанничкој Србији, разгледница, око 1910, Музеј рудничко-таковског краја

Феликс Каниц, Таковски грм и споменик,
цртеж, репродукција из књиге: Felix Kanitz,
Das Königreich Serbien und das Serbenvolk,
Leipzig, 1904.

Ђорђе Крстић, Таковска црква,
уље на платну, 1881–1883,
Народни музеј, Београд

*Сйева Тодоровић
– Викѿор Кацлер,
Таковски устанак
1815, литографија,
1865.*

Анастас Јовановић, Кућа кнеза Милоша
у Горњој Црнући, фотографија, 1865,
Историјски музеј Србије, Београд

Ђорђе Крсинић, Кућа митрополита Мелентија и Вучића,
акварел, 1881–1883, Народни музеј, Београд

Ђорђе Крсћић, Пред колибом, уље на платну,
1881–1883, Народни музеј, Београд

Читуља породице Радоњић из Горњих Бранетића,
Музеј рудничко-таковског краја,
Горњи Милановац

Садржај

- Србије плачевно пакипорабощение
лѣта 1813. (фототипско издање) | 1-106
- Србије жалосно поновно поробљење 1813.
(адаптација и превод са славеносрпског језика) | 107-212
- Родофиников у Београду јавни животи...*
(Грађа за историју Првог српског устанка,
Београд 1954, у редакцији Радослава Перовића) | 213-219
- Милован Витезовић
Књиѣа исѣиѣа исѣиѣјске савесѣи | 221-248
- Борисав Челиковић
Реч ѣрѣређивача | 249-250
- Илустрације | 251-294

СРБИЈЕ
ЖАЛОСНО ПОНОВНО
ПОРОБЉЕЊЕ 1813. ГОДИНЕ:
ЗАШТО И КАКО?

Издавачи

ЈП Службени гласник, Београд
Музеј рудничко-таковског краја,
Горњи Милановац

За издаваче

Слободан Гавриловић, директор
Борисав Челиковић, директор

Директор Издаваштва

Сања Јовичић

Ликовни уредник

Милош Мајсторовић

Дизајн

Марија Хајстер

Графички уредник

Саша Бешевић

Извршни уредник

Љубомир Тодоровић

Лектура и коректура

Зорица Грујичић

Скенирање и обрада прилога

Марија Хајстер
Радојко Петровић

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

94(497.11)“1804/1813”(093.3)

СРБИЈЕ жалосно поновно поробљење 1813. године : зашто и како?
: у разговору поробљене матере с рођеним јединим сином својим,
којему оставља последње своје завештање / превод и редакција са
славеносрпског језика Миљенка Витезовић ; [приређивач Борисав
Челиковић ; поговор Милован Витезовић]. – Београд : Службени
гласник ; Горњи Милановац : Музеј рудничко-таковског краја, 2009
(Београд : Гласник). – 250 стр. , [43] листа с таблама ; 17 cm

Тираж 1.000. – Књига испита историјске савести: стр. 221–248. – Реч
приређивача : стр. 249–250. – Напомене и библиографске референце
уз текст.

ISBN 978-86-519-0265-2

1. Челиковић, Борисав [уредник] [аутор додатног текста]

а) Први српски устанак 1804–1813 – Историјска грађа

COBISS.SR-ID 169445132

МУЗЕЈ РУДНИЧКО ТАКОВСКОГ КРАЈА

СЛУЖБЕНИ
ГЛАСНИК

I SBN 978-86-519-0265-2

9 788651 902652